

2

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

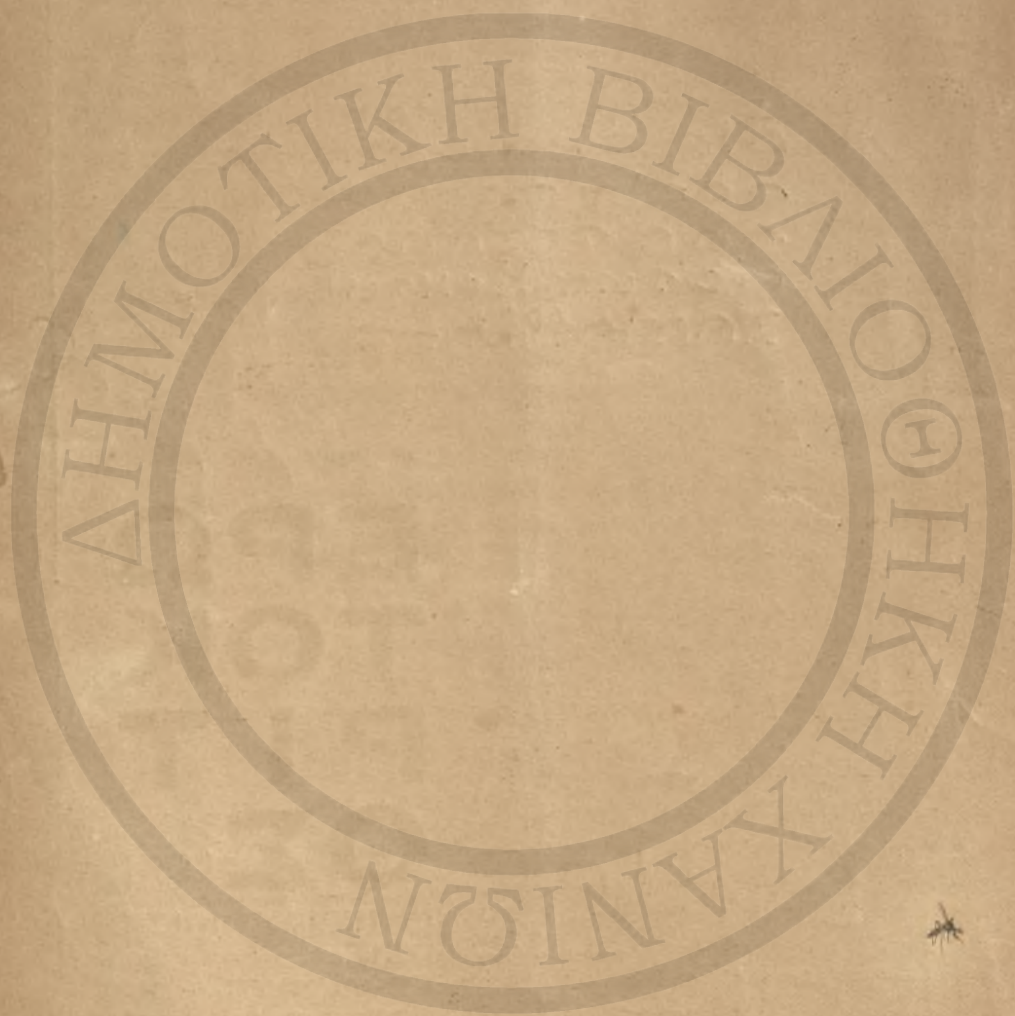
= ΣΥΝΘΕΣΜΟΣ
ΟΙΩ ΤΩΝ ΟΙΩ
ΘΟΟΙΩ ΤΩΝ ΚΑ
ΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΗ
ΧΑΝΙΑ 1924 =

ANTONIOX MIX. MAP

ΕΡΩ
ΤΟΚ
ΡΙΤ
ΟΣ ΧΑΝΙΑ
1924

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΟΡ
ΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΚΑ
ΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ — ΕΠΙ
ΣΤΗΜΑΙ — ΠΟΛΙΤΙ
ΚΗ ΖΩΗ



ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ 1.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1924

ΑΡΙΘ. 2.

ΕΙΝΕ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙΝΕ : ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙ ΣΕ ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΟΛΗ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΒΩΘΗΝΕΙ ΤΗΝ ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ.

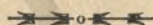
Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΕΙΝΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ. ΔΕΝ ΤΟΝ ΔΕΣΜΕΥΕΙ ΚΑΜΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΦΙΡΜΑ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΣΥΝΔΕΣΜΟΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ. — ΧΑΝΙΑ ΚΑΘΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ κ. ΚΩΣ. ΧΡΥΣΑΚΗ. — ΧΑΝΙΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΑΧΜΕΣ 80.—
ΕΞΑΜΗΝΗ 50.—



ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΑΓΓΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΛΙΡΕΣ 1.—
ΑΜΕΡΙΚΗ ΔΟΛΛΑΡΙΑ 5.—
ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΦΡΑΓ. 40.—

ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΕΥΧΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΡΑΧΜΕΣ 8.
ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡΑΧΜΕΣ 10.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ από τον 'Ερωτόκριτο του Κορνάρου. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΥΡΙΓΗ Μόνος. Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ Τσαγούδια. Β. ΦΕΡΕΗ Μιά παλιά ιστορία. Δ. ΚΥΔΩΝΑΚΗ Κακή ώρα. Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙ 'Ο Γάμος του Ραγιά. Θ. ΣΤΑΥΡΑΚΗ Ποιήματα. Κ. ΧΡΥΣΑΚΙ Σονέτα. Κ. ΤΣΟΥΓΓΟΥ Πεζοτράγουδα. Δ. ΚΟΚΟΤΣΗ Τα δυό άκρα της ζωής. FRANCIS JAMMES 'Η Δόξα. — Μυσσώτις. ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ του «'Ερωτοκρίτου». Δ. ΜΟΑΤΣΟΥ 'Η Γυναίκα μέσ στα Κρητικά Μεσαιωνικά ρομάντσα. Δ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ 'Ο 'Ανθρωπας έν τη Κοιτωνία. Π. ΧΑΡΗ «'Η 'Αγγιώ». Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ «Τα Μαϊστράλια». Β. ΦΕΡΕΗ «'Η Ρόζα» Τ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ «'Ενας—ένας...»

307190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

1907190702

ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟ

Ὁ «Ἐρωτόκριτος» θεωρήσῃ καλὸ νὰ δημοσιεύει κάθε τόσο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ Κρητικὰ ἔργα τῶν παρελθόντων αἰώνων. Αὐτὸ τὸ μέτρο τὸ λαμβάνουμε ἀφ' ἑνὸς γιὰ νὰ δείξουμε τὴν ἀκμὴ τοῦ Κρητικοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἀνάγκη διαπαιδαγωγήσεως νέων τεχνιτῶν τοῦ λόγου, ἀνταξίων τῶν παλαιῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰτι πολλοὶ νὰ ἀγνοοῦνε.

Ἔτσι σήμερα παρουσιάζουμε παρακάτω ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτο τοῦ Κορνάρου, πολὺ χαρακτηριστικόν. Εἶνε ἀπὸ τὸ Ε' μέρος, ὅπου ὁ μελαψὸς πολεμιστὴς (ὁ Ἐρωτόκριτος) διηγεῖται τὸν πλαστὸ θάνατον τοῦ Ἐρωτοκρίτου στὰ ξένα, δηλαδὴ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του. Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἓνας κωμὸς. οὕτως εἰπεῖν, τῆς Ἀρετοῦσας μὲ ἐπικλήσεις πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον, ποὺ θυμίζει τοὺς κωμικοὺς τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ μέρη τὰ θεωροῦμε σπουδαῖα, γιὰτι εἶνε παρμένα ἀπὸ τὴ λύση τοῦ ἔργου αἱ δείχνουν ὅτι μονάχα τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνικὴν τοῦ δύναμη. Ἰδιαιτέρως ὅμως τὸ δεύτερον, γιὰτι δίδει τὴν ἀφορμὴν στὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν, ποὺ δὲν ἐμελέτησε τὸν Ἐρωτόκριτον, νὰ δεῖ καθρεφτισμένη σ' αὐτὸ τὴ φύση τῆς γυναικειᾶς ψυχῆς τοῦ καιροῦ ἐκείνου, γιὰ τὴν ὁποία μιλεῖ σὲ κατοπινὰς σελίδες καὶ ἡ καλὴ μας συνεργάτισσα δίδα Δ. Μοῦτσου.

Ε' 881—958

Τὸ μπῆκεν ὁ Ρωτόκριτος στὴ φυλακὴν. ἀρχίζει
νὰ τοὶ μιλῇ, καὶ σαλαχνικὰ νὰ τὴν ἀντετρανίζῃ.
Λέει τοι, Ρ.Τ. Τὸ μὲ ρώτηξες, νὰ σοῦ τὸ πῶ, καὶ γρίκα,
ποῦ τό βρηκα τὸ χάρισμα, ποῦ ἔδαπὰ σοῦ φῆκα.
Εἶνε δαὸ μῆνες σήμερον ποῦ λαχά 'ς' κάποια δάση
εἰς τὴ μερὰ τῆς Ἐγριπὸς κ' ἐβγήκα νὰ μὲ φάσι
ἄγρις θεριά. κ' εἰάλωσα, κ' ἐσκότωσα πὸ κείνα,
κι' ἀπὸ τὰ χερίά μου νεκρὰ ὅλα τὰ πλῆλ' πομεῖνα
μὲ κίντυνον ἐγλύτωσα, κι' ὅσ' ὥρα ἐπολέμου,
νὰ λυτρωθῶ πὸ λόγου ντως δὲν-τ' ὀλπιζα ποτέ μου,
μὰ βούλῃθησε τὸ ριζικό, τ' ἄστρον μὲ λυπηθῆκα,
κ' ἐσκότωσα, κ' ἐξύγωξα, κι' ἀλάβωτο μ' ἀφῆκα
δίψα μεγάλη γρίκησα στὸν-πόλεμον ἐκεῖνον,
γυρεύγοντας νὰ βρῶ νερό, ἤσωσα σ' ἓναν-πρῖνον,
καὶ παραμπρὸς μοῦ φανιστὴ κουτσουναράκι χτύπα,
σιμώνω βρῖσκω τὸ νερὸ στοῦ χαρακιοῦ τὴν-τρούπα
ἤπια το κ' ἐδροσίστηκα, κ' ἐπέρασέ μ' ἡ δίψα,
μὰ ποῦρι κι' ἄλλα βάσανα ἐτότες δὲν μοῦ λείψα.
Ἦκατσα νὰ ξεκουραστῶ σιμὰ στὸ κουτσουνάρι,
ὄντε γρικῶ—ἀναστεναμὸ καὶ μύσμα τ' ἀρρωστάρι,

καὶ βιαστικὰ σηκώνομαι, τὸ ζάλο μου σπουδάξει,
νὰ βρῶ ποῖος εἶναι, ποῦ πονεῖ, καὶ βαρυναστενάζει,
καὶ μπαίνω μέσα στὰ δέντρα, ποῦ ἴσαν-κοντὰ στὴ βρούσι
ὄγιά νὰ δῶ, καὶ γιὰ νὰ βρῶ ἐκείνον ὁποῦ μύσσει.
Βρίσκω ἵνα γιὸν ὠριόπλουμο, ποῦ λαμπερὸν σὰν-τὸν ἥλιο,
κ' ἐκείτ' ὀλομάτωτος ὁμπρὸς εἰς ἕνα σπήλιο·
σγουρὰ ξαθὰ ἔχε τὰ μαλλιά, καὶ ὄχι τὰ σοθέματά ντου,
μ' ὅλον ὁπού το σὺ νεκρὸς, ἦδειχν' ἡ-ὁμορφιά ντου,
καὶ δὴδ' ἔβριζα στὸ πλάϊν-του ἦσανε σκοτωμένα,
καὶ τὸ σπαυὶ καὶ τ' ἄρματα περὶσσα ματωμένα.
Σιμώνω χαιρετῶ τόνε, λέω τ' Ἀδέρφι, γειά σου,
εἰντά ἔχεις καὶ ἀπονέκρωσες; ποῦ ἢ ἡ λαβωματιά σου;
Τὰ μάτια ντου ἔχε σφαιλιστά, τότες τ' ἀνεντρανίζει,
κ' ἐθώρειε δίκως νὰ μιλή, καὶ στὸ λαιμόν-του γγίξει
μὲ τὸ δαχτύλι δὴδ' φορές, κ' ἦδειχνε νὰ γνωρίσω,
πὼς εἶν ἐκεῖ—ἡ λαβωματιά, νὰ δῶ, νὰ τοῦ βουλιθῇσω·
τὸ στηθὸς του ξαομάτωσα, καὶ μιὰν-πληγὴ τοῦ βρίσκω,
δαμάων ἀποκατωθιὸ ἀπὸ τὸν οὐρανίσκο·
ὀλίγο καὶ οὐδὲ τίβοτσι τὸν εἶχε δαγκαμένο,
μὰ θε ἐν ἔχει τὸ θεμιὸ δόντι φαρμακεμένο,
κ' ἐπῆρέν-του τὴ δύναμι, καὶ τὴν-πνοήν-του χάσε,
καὶ τὸ φαρμάκι πέρασε, καὶ μέσα τὸν ἐπιάσε,
καὶ ἀγάγια ἄγια χίνετο, σὰν-τὸ κερί—ὄντε σβήνη·
ἦκλαψα, κ' ἐλυπήθηκα πολλὰ τὴν ὥρα κείνη·
σὰν ἀδερφὸ μου γκιωδικὸ τὸν ἦκλαψι κ' ἐπόνου,
μὰ πόνοι δίκως καὶ κλάματα ἄνθρωπο δὲ γλυτώνου.
Ἐψυχομάζει κ' ἦδειχνε, νὰ στέγω, μὴ μισσέσω,
κ' ἐθάρρειεν-πὼς εἶσαι πληγὴ ἐμπόρου νὰ γιατρέψω.
Εἰς τοῦτο τὰ βιρέιατι, ποῦ το νὰ ξεψυχήση,
μοῦ δειχνε, πὼς ἐκεῖ κοντὰ θέλει νὰ μοῦ μιλήση·
σιμώνω καὶ φιλῶ τόνε, θωρῶ καὶ ἀναδακρῶνει,
τὸ στόμα ντου στὸ στόμα μου περλαμπαστά σιμώνει,
κ' ἦσασκε καὶ ἀντρεεύγετον, ὄγιά νὰ μοῦ μιλήση,
μὰ τὸ φαρμάκι τοῖ πληγῆς, δὲ θέ νὰ τὸν ἀφήση.
Δείχνει μοῦ τὸ δαχτύλιν-του ποῦ ἔχε τὸ δαχτυλίδι,
κ' ἐγνώρισα πὼς χάρισμα σὰ φίλος μοῦ τὸ δίδει,
μὰ δὲν-το βάσπου στὴν καρδιά νὰ θέ νὰ τοῦ τὸ βγάλω,
μὰ μετὰ κείνο ἦθελα στὸ μνήμα νὰ τὸν βάλω·
λέω του νὰ ἔχη—ἀπομονή, νὰ τὸ φορῇ στὴ χέρα,
καὶ νὰ μὴ δὲν-πρικαίνεται, εἰς ὅ,τι τ' ἄστρο φέρεα.

Ὡς μοῦ κούσε μαζώχτηκε, κ' ἤδειξε νὰ μανίσῃ,
καὶ νὰ μακρύνω—ἀποδεκεῖ δὲ θέλει νὰ μ' ἀφήσῃ.
Ἦκλαιγε, κι ἀνεστένανε με κούραση μεγάλη,
ἦπιασκε καὶ δικίμαζε ἐκεῖνος νὰ τὸ βγάλῃ
σὰν εἶδε πῶς δὲν ἤμπορεῖ, μοῦ ξαναδείχνει πάλι,
κ' ἦπιασε τὸ δαχτύλι μου, ποῦ θέλε νὰ τὸ βάλῃ,
βγάνω το με τὰ κλάματα ὅχ τ' ἀργυρὸ δαχτύλι,
καὶ δίδω τοῦ το πιάνει το σιμώνει το στὰ χεῖλη,
φιλεῖ το μ' ἀναστεναμούς, κι ἀπόκει μοῦ τὸ δίδει,
κ' ἐπῆρά τ' ὅχ τὸ χέριν-του κ' ἐγὼ τὸ δαχτυλίδι
τότε, μιὰ σιγανὴ φωνὴ μόνο τ' αὐτιά μ' ἀκοῦσα,
κ' εἶπιασινε τὰ χεῖλη ντου, «Ἐχάσα σ' Ἀρετοῦσα,»
Ἄλλα δὲν λόγια μίλησεν εἰς ὄρκον ὁποῦ μνόσα,
μὰ δὲν-τὰ ξεκαθάρισα, κ' ἐμπέρδενεν-τ' ἡ γλῶσσα.
Ἐτοῦτο εἶπε μοναχάς, κ' ἐτέλειωσ' ἡ ζωὴ ντου,
καὶ με πρικν—ἀναστεναμὸν ἐβγήκεν ἡ ψυχὴ ντου.
Τοῦτα τὰ χέρια, ποῦ θωρεῖς, λάκκο ζιμιὸ τοῦ σκάψα,
τοῦτα τὸν ἐσηκώσας, καὶ τοῦτα τὸν ἐθάψα.

Ε' 985—1048

ΑΡΕΤ, Ρωτόκριτ' εἶντα θέλω μπλὺδ τῇ ζῆσι νὰ μακρένω ;
ποῖα—ὀλπίδα μπλὺδ μοῦ πόμε νε, καὶ θέλω ν' ἀνιμένω ;
δίχως σου πῶς εἶν μπορετὸ στὸν-κόσμο μπλὺδ νὰ ζήσω ;
ἀνάθεμα τὸ ριζικὸ στὰ φύλαγεν ὀπίσω.
Με τῇ ζωῇ σου ἔχα ζωὴ, καὶ με τὸ φῶς σου θώρου,
τὰ πάθη μου θυμῶντάς σου ἐπέρνον σὰν ἐμπόρου
τὸν ἑαυτό μ' ἀρνήθηκα, καὶ μετὰ σένα ἤμου,
στὸ θέλημά σου βρῖσκετο θάνατος καὶ ζωὴ μου.
Εὐπνουν μου σ' εἶχα μέσ' στὸ νοῦ, κοιμῶντας στ' ὄνειρό μου,
κ' ἐτούτ' ἡ θύμησ' ἦτονε πάντα τὸ γλατρικὸ μου.
Ἀρνήθηκα τὰ πλούτη μου, τὸν-κύρι καὶ τῇ μάννα,
ποτὲ δὲν ἐβαρεθῆκα τὰ πάθη, ποῦ μοῦ κἀνα.
Θυμῶντάς σου, Ρωτόκριτε, πῶς μοῦ ἔσον νοικοκύρις,
ἐγίνουσουν-καὶ μάννα μου, ἐγίνουσουν-καὶ κύρις.
Με τὸ παλέτσι ντύθηκα, καὶ στ' ἄχερα κοιμοῦμαι,
καὶ τῇ φτωχεῖᾳ δέν-τῇ ψηφῶ, τὰ πάθη δὲ βαρεῖσθαι.
Γιὰ σέν' ἀφῆκα τὸ ἀφεντιλές, κ' ἐμίσησα νὰ πλοῦτῃ,
γιὰ σένα με σφαλίσασιν εἰς τῇ φλακὴν ἐτούτῃ
γιὰ σένα ἀνεστένανε, γιὰ σένα εἶχα πόνους,
γιὰ σένα βασανίζομαι σήμερο πέντε χρόνους.
Τσι πρίκες δὲν ἐγύρευγα. τσι πόνους δὲν ἐγρίκουν,
μὲ τῇ δικῇ σου θύμησι τὸ ριζικὸν ἐνίκου.
Μεῖρά μου κ' εἶντα λείπεις, νὰ κάμῃς μπλὺδ ἔς ἐμένα ;
τῇ σήμερο μ' ἐνίκησες, κὶ ὅχι στὰ περασμένα.

“Ο τι κι ἂν εἶχα πῆρές τα, εἶντ’ ἄλλο σ’ ἀπομένει
κ’ εἶντ’ ἀνιμένει μπλιὸ νὰ δῇ ἕνας ὁποῦ κερδαίνει ;
Ἐνίκησες τὸν-πόλεμο, ὁποῦ ἔχες μετὰ μένα,
καὶ δὲ σὲ ψήφουν ὡς ἐδᾶ, στὰ μοῦ ἔχες καμωμένα.
Πάντα πολέμου δυνατὰ, κι ὥλπιζα νὰ νικήσω,
μὰ σήμερο μ’ ἐνίκησες στὰ φύλαγες ὀπίσω·
κι ἀκόμη θές με ζωντανή, ὅχι γιὰ νὰ ἔχω ζῆσι,
μὰ γιὰ νὰ βασανίζωμαι ἔς ἔτοια μεγάλη κρῖσι.
Ἐγὼ δὲ σὲ φοβοῦμαι μπλιό, ὅδ’ ὁ νοῦς μου σὲ λογιάζει,
γιατ’ ἡ-ὀλπίδ’ ὅπου βρεθῇ, τὸ φόβο συντροφιάζει·
μὰ δὲ ποὺ κείνη μίσσεψε, κι ὅχ τὴν-καρδιά μου χάθη,
ἐγὼ δὲν-τὰ φοβοῦμαι μπλιὸ τοῦ ριζικοῦ τὰ πάθη.
Σήμερ’ ἀπόμειν’ ἀφοβῇ, δὲν ἔχω μπλιὸ—εἶντ’ ὀλπίζει,
τὸ ριζικὸ δὲν-τὸ ψηφῶ, ἡ μοῖρα δὲ μ’ ὀρίζει.
Μοῖρα, δὲ σὲ φοβοῦμαι μπλιό, κι ὅ τι κι ἂ θέλῃς κάμε,
κι ἂ μὲ γυρεύῃς νὰ μὲ βρῇς, κάτεχε, πῶς ἐπά μαι,
καὶ θεὸ νὰ πᾶρω θάνατο, κι ἀπήτης ἀποθάνω,
κάμε τό πλιὰ χειρότερο εἰς τὸ κορμὶ μ’ ἀπάνω·
εἰς τὰ βουνιὰ—ἄς μὲ ρίξουνσι, καὶ τὰ θεριὰ—ἄς μὲ φάσι,
ἡ-ἀπονιά σου νὰ χαρῇ, κ’ ἡ γνώμη νὰ χορτάσῃ.
Ζῶντά μου μ’ ἐδυσκόλευες, τὸν ἀγαπῶ ν’ ἀφήσω,
μὰ—ὀλπίζω μὲ τὸ θάνατο, κ’ ἐγὼ νὰ σὲ νικήσω,
νὰ πᾶ ἡ ψὴ νὰ τότε βρῇ, μ’ ὅλα ποὺ τὰ κατέχεις,
γιατὶ στήν-ψὴ μας δύναμι καὶ μπόρεσι δὲν ἔχεις.
Δὲν εἶν σιὸν Ἀδὴ ριζικά, δὲν εἶνε σιὸν Ἀδὴ μοῖρες,
δὲν εἶν σιὸν Ἀδὴ κέρδητα, καὶ σώνει σ’ ὅ τι πῆρες.
Ρωτόκριτε, ξεψύχῃσες κ’ ἐπόθανες στὰ ξένα,
εἶντ’ ἄλλο μπλιὸ μοῦ πόμεινε, ὥσ᾽ ἐχάσα—ἐσένα ;
κι ἄς ἤθελα βρεθεῖ κ’ ἐγὼ σιὸν-τόπο τοῦ πολέμου,
νὰ μοῦ φωνιάξῃς, Ἀρετῇ, ἔλα καὶ βούλῃθυσέ μου,
νὰ τρέξω μὲ τὰ τέσσερα, κι ὡς ἀστραπὴ νὰ σώσω,
καὶ μὲ τὰ μέλη μ’ ὅχ’ ἀλλιῶς βοήθεια νὰ σοῦ δώσω,
κι ὡς ἤνοιξε τὰ στόμα ντου τ’ ἄγριο θεορὶ κι ἀράσσει,
νὰ βάλω ἔγω τὸ χέρι μου, κ’ ἐσὲ νὰ μὴ δαγκάσῃ·
μὰ ἔτονε κοῖμα κι ἀδικιά, Ρωτόκριτε, μεγάλη,
μέσα στὰ δάση νὰ χαθοῦ νὰ νεκρωθοῦ—ἔτοια κάλλη·
κι ἄς ἤθελά σται ἡ φτωχὴ εἰς τὰ προσκέφαλά σου,
νὰ σ’ ἀκλουθῶ πρωτύτερα σι’ ἀπομισσέματά σου,
καὶ νὰ σοῦ κάμω συντροφιὰ νὰ πληίνωμεν ὁμάδι,
τὸ δὲν ἐκάμαν-τὰ κορμιὰ, νὰ κάμ’ οἱ ψὲς σιὸν Ἀδὴ.

(Κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ κ. Στ. Ξανθοῦδίδου).

ΕΜΜ. ΚΟΥΡΙΤΗ

ΜΟΝΟΣ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ



ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ΜΟΝΟΣ

Ἡ πόρτα κλείστηκε πίσω του, ὅπως κλοῦν ὅλες οἱ πόρτες τῶν καλῶν σπιτιῶν. Χωρὶς θόρυβο. Ἀναστέναζε βαθεῖα. Ἦτανε μόνος. Ἐπρεπε νὰ κμει ὅπως εἶχανε.

Μὲ τὸ πόδι του σκούνησε μιὰ πέτρα. Μιὰ πέτρα στὸ πεζοδρόμιο! Τὴν ἐκλώτισε μὴ δὲν τὴ βοήκε. Τὸ πόδι του διάγραψε μιὰ γραμμὴ στὸν ἀέρα χωρὶς νὰ συναντήσῃ τὴν πέτρα. Γύρισε πίσω τότε ζυμᾶζοντας μιὰ δευτέρη κλωτσιά. Ἀτυχία. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ γλόμπος τοῦ ηλεκτρικοῦ ποῦ φώτιζε τὸ δρόμο σβύστηκε. Ἡ κλωτσιά του πῆγε χαμένη γιὰ δευτέρη φορά. Ἀπὸ τὴν φόρα ποῦχε πάρει βρέθηκε δυὸ τρία βήματα μπροστά. Ὅχι! Αὐτὸ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ ἀνεχθεῖ ὁ Δημήτρης. Ἐγύρισε πίσω, εἶπανε τίς τσέπες του, βρήκε ἓνα κουτί σπύρτα, ἄναψε ἓνα, καὶ ὅταν ἀνακάλυψε τὴν πέτρα τῆς ἔδωσε μιὰ ἀσφαλισμένη καὶ τριπλῆσια σὲ δύναμη κλωτσιά. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ γλόμπος ἄναψε. Ὁ Δημήτρης τὸ ἐπρόσεξε καὶ αὐτό. Ἐπειτα τὸ μυαλό του πῆγε στὸ λουστρίνι του ποῦ βέβαια θάχε ξεφλουδιστεῖ ἀπὸ τὴν πέτρα. Ἀμέσως ὅμως καταράστηκε τὸ μυαλό του ποῦ εἶχε κάνει τέτοια σκέψη. Ὁ πατέρας του, τὸ σπῖτι του, τὸν εἶχαν μαθημένο νὰ προσέχει τὴ ρούχα του. Καὶ καταράστηκε τὴ σκέψη του γιατί αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ μοιάσῃ μὲ κανένα σχεδὸν ἀπὸ τὸ σπῖτι του. Ἄφησε ἓνα σχεδὸν, καὶ αὐτὸς δὲν εἶξερε γιατί, ναι, δὲν εἶξερε ἀπολύτως τίποτε, τὸ μόνο ποῦ εἶξερε ἦτανε πὼς εἶχε ἀκαί-
σια νεύρα.

Ἄρχισε νὰ σφυρίζει ὅπως εἶξερε, παράφωνα, ἀλύπητα, καὶ τότε ἐκέ-
φτηκε, οἰχόνοντας ἓνα βλέμμα ψηλά, πὼς ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ γαλῆζιο ξέβημα τοῦ σκοτεινοῦ οὐρανοῦ, ἐσήμαινε : φεγγάρι πίσω ἀπὸ σύννεφα πυκνά.

Ἐκαλμάρισε.

Ἔστριψε τὴν ὁδὸν Σίνα ἀριστερὰ καὶ τυφλώθηκε ἀπὸ τὸ ξαφνικὸ ἀν-
τίκρουσμα τῶν φώτων τῆς ὁδοῦ Σταδίου. Πάνω στὴ γυαλιστερὴ ἀπὸ τὴν βιο-
χὴ ἀσφαλτο, οἱ ηλεκτροικοὶ φάροι τῶν αὐτοκινήτων ἀντανακλιόντιονσαν,
φάνταζαν σὰν μάτια ποῦ δακρυροοοῦσαν ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἐνταση κοιτάγμα-
τος. Στὸ σταθμὸ τοῦ Φαλήρου ὁ ὁδηγὸς σφυρίζει ἐκκίνηση. Τρία μουζικά-
κια σὲ διαφορετικοὺς τόνους ἀπαντοῦνε καὶ τὸ τριμ στρογγυλίζοντας ξεκινᾷ.
Ὁ Δημήτρης λέει :

— Καὶ ὅμως εἵμαστε ἀδέσφια. Εἵμαστε μάλιστα δίδυμα. Ποῦ βρήκε τό-
σο κουράγιο ἐκεῖνη ;

Ἐοῖξε μιὰ ἀφηρημένη ματιὰ στὰ κρυσταλισμένα ἀπὸ τὸ κρύο τζάμια
τοῦ Διεθνoῦς. Φαίνονταν διάφορὲς φυσιγνωμίες ἀνθρώπων σκυμένων στὸ
φαγητό. Ἐκεῖ μέσα θὰ ἦτανε καὶ ἡ ἀγαπημένη του ἀπόψε. Μαζὺ μὲ τὸν
ξάδεοφό της ἀπὸ τὴν Πόλη. Δὲν τοῦ πέρασε καθόλου ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα
νὰ πᾶι νὰ τοὺς βρεῖ. Ἐπρεπε νὰ προετοιμαστεῖ καλὴ πρὶν συναντήσῃ αὐ-
τὴ τὴν φορὰ τὴν ἀγαπημένην του. Ἐπειτα ἀπὸ ὅσα εἶδε καὶ ἀκοῖσε τὴν ἡ-
μέραν ἐκεῖνη, ἦτανε ἀνάγκη νὰ αὐτοενηνηθεῖ, ἦτανε ἀνάγκη νὰ τελειοποιή-
σῃ τὸν ἑαυτὸ του νὰ προετοιμάσῃ μιὰ ὁμορφὴ ἀγνὴ συνάντηση.

Ἀπ' τοὺς κινηματογράφους ἐβγαίνει τὴν ὥρα ἐκεῖνη ἓνα πλήθος κό-
σμου, ποῦ κρῶνε, ἐτριβε τὰ χέρια του, καὶ ζάρονε σὰν νὰ προσπαθοῦσε

νι χωθεί όλο μαζί μέσα σέ κάποιο ζεστερό μανσόν. Οί άναπνοές άχνίζαν στον κού άναμο, και πολλές μυρωδιές αισθανότανε καινείς, άνάμικτες μέ τη θερμή και σοβαρή ύποσχετική μυρωδιά της γυναίκας.

Φαίνεται πώς είχε κάποια εξαιρετικότητα άπάνω του κείνο τό βράδυ ό Δημήτρις. "Όλα τι κορίτσια του ερχόταν πότε φευγαλέες πότε έπιμονες ματιες. Αύτός τις κύταξε μέ τόν ίδιο τρόπο πού έβλεπε άλλοτε τις κότες στους λιστωμένους δρόμους της Αθήνας, όταν έβγαине περίπατο μέ τη δασκάλα του.

Στή γωνιά της όδου Προαστείου μπαίνει στό Ρωσικό έστιατόριο. Μπήκε άσυναίσθητα σχεδόν, και μονάχα όταν άρχισε νι τρώγει, εκατάλαβε γιατί είχε προτιμήσει τό μικρό εκείνο ρεστωράν γιι νι δειπνήσει. Τό έπρωτίμησε φαίνεται γιατί εκεί μιι φορά, σ' αυτό τό δωμάτιο μέ τήν κοινο-μεταξότη στέγη, ήτανε ένα μυροπωλείο πού τόλεγαν «Argys» και πού τό έπισκέφθηκε μέ τήν αγαπημένη του. Είχαν μπει γιι νάγορασουν μιι όδοντοπίατα, εδωθήκαν όμως στό τέλος άγοραστάι ένός σερόβιτσιου γιι τά νύγχι. Κι ένώ ό Δημήτρις ξεψάχνιζε τώρα τόν άστακό του θυμήθηκε εχον-τας άρρηξενα τι μίτια του πίνω στην άλατιέρα, πώς ή Αλίχη είχε υφώ-σει τά γαλανι μίτια της τρεις φορές κούς τόν εμπορο και είχε χαμογελά-σει. "Ο εμπορος ήτανε ένας άδύνατος χλωμός τύπος μέ δυό άδρες ζάρες στά φρούδια πούς τό μέρος τις μύτης, εδω πλέον γελούσε όχι σιν εμπορος. Είχε ζηλέψει. Τό πιστεύετε; Είχε ζηλέψει, και της έκανε μάλιστα παρατηρήσεις, στις όποιες έκανε άπάντησε τραβόντας τόν άπ' τήν γραβίτα και κινώντας χαριτωμένα παιρνιδια μέ τι πλιντζιι πυκνόξανθα ταινουργά της. Και σηκώνει τόμα ό Δημήτρις; τι μίτια του άπ' τό φαγητό του, και κινάει εκεί πίσω τος έστιατικίς, κινάει άκρυβώς στό μέρος πού είχε σταθεί και είχε γελάσει εκείνη... εκείνη! "Επειτα συνέχεται και γυρίζει μπροστά του. Τί όνειροπό-λος που είνε! Τι ξεχαζε όλα, τις άτορευμαίνες έκκλητικές άσαςίες της άδελφής του, τή δυσκολία της θέσης του, όλα τι έέχασε και σκέφτεται άστεία πράματα. Βρίσκει πώς δέν είνε δικι περιεργο τό ότι κίθεται στις καρέ-κλες—όταν είνε μόνος του—όπως εκείνη σινειθίζει νι κίθεται σιν ένα μορ-φό, μέ τι πόδια στις περόνες. Έπίσης πώς δέν είνε άστείο πού μιλάει όλο μέ ρητορικά σχήματα και μέ επίθετα καλόχηά όπως ό θεός της ό βοήλεντής. Μά ό θεός της, κύριε, είνε άδελφός του πατέρα πού τήν έφερε στον κόσμο, εκείνη... εκείνη...

—"Αχ! εκείνη, εκείνη... δεικτική άντωνυμία, όχι έκεινος ούτε έ-κεινο, άλλι έκεινη, γένους θηλυκοϋ!.. ένα κορμί γυναικειό, δέκα όχτώ χρόνων, δέκα όχτώ! στήθος, γραμιές θείες πού κουνιόυνται, πού ζοϋν, μά-τια γαλανά, νοσταλγικά, λυπημένα, ντροπιάρικα, φοβισμένα, και στόμα, μέ χειλι από βύσινο, πού άνοιγοκλίνουν και σκορποϋν ήχους, κρύσταλα, μαργα-ριτάκια, και όλο κίνηση, κίνηση, δικά μου όλα... εκείνη γένους θηλυκοϋ, θή-λυ... τό θήλυ!..

Σκέφτεται κι' άλλα άσυνάρτητα πράματα, και παίζει διαρκώς μέ τη λέ-ξη θήλυ, ένώ μουδιάζει τή στιγμή πού τήν προφέρει σιγανά, καταπίνοντας τό σάλιο του γιι νι πνίξει κάποιο ξεφωνητό, κάποια λιγοθυμισμένη τρεμού-λα. Βέβαια, βέβαια αγαπούσε κι' αύτός. Υπήρχε και γι' αυτόν κάποιο θή-λυ, ήτανε θήλυ και τό έλεγαν Αλίχη, φορούσε διαρκώς κοντά μανίκια και κείνη σιν κι' αύτή έδω τώρα πού σουπέρναι δίπλα του, Μιι αύτή μοιάζει

τῆς δασκάλας τους, τῆς δασκάλας τους... Καὶ ὁ Δημήτρης ἄφησε τὴ σκέψη του νὰ γυρίσει στὴν πρόην δασκίλα τους.

Θυμῆθηκε τὴ ρωμαντικὴ συγκίνηση ποὺ τὸν κατέλαβεν ὅταν προχθὲς ἐβλεπε τὸ μαῦρο καράβι ποὺ τὴν ἐπαιρνε, νὰ ἀνοίγεται στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα χωμένο στοὺς σκοτεινοὺς του καπνοὺς. Τὰ λεπτὰ μπράτσα τῆς διαγράφονταν κάμποσο σὲ μιὰ μερίνι τοῦ γερουριοῦ ν' ἀντρίζουν πρὸς τὴν ἀποβάθρα ἕνα μαντύλι. Ἐπειτα κατάβηκε, φωνάξεν ἄλλων βαποριῶν κρυψάν τὸ δικό της. Ἐφυγε. Βόρια, ξένη, ἀλλοιώτικη, ξανθὴ, εἶχε ζήσει ἀνατρέφοντας τοὺς δίδυμοι, στὴν ἀρχὴ μὲ ζωὴ παιγνιδίστρα, καὶ περὶ μιὰ ἄλλη, γεμάτη ἀπὸ μορφωτικὰς φροντίδας. Φεύγοντας ζήτησε τὴν ἄδεια νὰ τὸν φιλήσει. Τὸν φίλησε πολλὰς φορὰς μὲ στόμα θερμὸ τρεμάμενο καὶ μὲ δάκρυα.

Ἡ οἰκονόμος τοῦ σπιτιοῦ τους βέβαια ἦτανε τρελλή. Ὁ Δημήτρης εἶχε ἀκούσει λέει μιὰ φλυαρία τῆς μὲ τίς θηρότητες. Ἦτανε λέει ἐρωτευμένη ἢ δασκίλα τους μ' αὐτόν, ἐρωτευμένη, καὶ ὁ πατέρας ποὺ τὸ μυρσίστηκε, τὴν ἐδίωξε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Ἦτανε λέει ἐξυπνος ὁ πατέρας. Τὰ φιλιὰ της, ναί, τὰ φιλιὰ της, ἦτανε θερμὰ μὲ τὸν ἀηδίασαν. Περιέργω ἐνῶ δὲν ἦτανε ἄσκημη..

—Πῶς ; Ἀ, ὁ λογαριασμός...

Ἐπλήρωσε καὶ ἔφυγε. Αὐτὸ τὸ γκαρσόνι ἦτανε φοικτό. Μὲ κάθε τρόπο ἤθελε νὰ δείχνει φαίνεται πως ἄλλοτε ἦτανε μπορεὶ καὶ κόντες, κτηματίας στὴ Ρωσία ! Ἡ Ρωσία εἶνε μιὰ χώρα χιονοσκεπασμένη, ποὺ τὴν κατοικοῦν μυζίκιοι, ἄνθρωποι μὲ βαρεῖες γούνες καὶ πανωφόρια, κίνητρες, μπολσεβίκοι καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἐχεὶ καὶ ἄρκτους στὴ Ρωσία. Καὶ μὲ τὸ μυαλό του ἐφαντιάστηκε τὴ Ρωσία.

Ἐπειτα θύμωσε μὲ τὸ μυαλό του ποὺ εἶχε σκερτεῖ ἄλλα πράγματα ἐξω ἀπὸ κείνην καὶ προσπάθησε νὰ τὴ θυμηθεῖ. Τοῦ κάκον, ὀλάνκηρη ἢ σκέψη του βρισκότανε τώρα ἐκεῖ στὴ φούστα μιᾶς δυστυχισμένης γρηᾶς ποὺ πηγαίνοντας ἐμπρὸς του ἔσερνε τὴ λασπωμένη μακρυνὰ μαῦρη φούστα της στὸ ὑγρὸ πεζοδρόμιον. Φοροῦσε καὶ ἕνα καπέλο μὲ παρδαλόχρωμα φτερό. Ἐνα παρδαλὸ καπέλο, ἐνῶ ἦτανε γρηᾶ, πολὺ γρηᾶ. Ἐβέβαιον ζωρὶς νὰ θέλει καὶ ἐπειδὴ τὸ γέλοιον τοῦ ἦτανε κροῖδευτικὸ ἐθύμωσε πάλι μὲ τὸν ἑαυτό του. Καὶ τοῦτο γιατί ὁ Δημήτρης ἦτανε ἀπὸ σπῆτι εὐγενικὸ καὶ καλάνθηρομένο. Πῆρε ἕνα μπυλιέτο διασκελισμένης θέσης γιὰ τὸ θέατρο Κοτοπούλη ποὺ τὸν ἐτράβηξε μὲ τὰ πολλὰ φῶτα του στὴν ἐξόδουρα. Παίζονταν ἡ Ἔντα Γκάμπλερ τοῦ Ἰψεν. Θρονιάστηκε στὴ θέση του καὶ πῆρε νὰ βγάλει τὸ παλτό του.

—Ὡ διάβολε ἕνας κύριος μὲ μεταξωτὰ πέτα στὸ σακάκι ! Μὲ τὴ βίαση του φεύγοντας ἀπὸ τὸ σπῆτι του ἔλασε ν' ἀφίσει τὸ σμόκιν του. Καὶ κουμπώνοντας ξανά τὸ παλτό του θυμῆθηκε τότε τὸ σπῆτι του γεμάτος ἀπὸ παρὰ ξένα κακὰ συναισθήματα. Ἡ ἀδελφὴ του στὴν ἀγκυλιὰ ἐνὸς παντρεμένου ! Φοίχη. Καὶ αὐτὸς νὰ μὴν μπορεῖ νὰ μιλήσει ! Νὰ καθηλωθεῖ ἐκεῖ στὴ θέση του, ν' ἀκούει τὰ φιλιὰ τους καὶ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ βγάλει οὔτε μιὰ φωνή. Φοίχη, τοὺς εἶχε ἀφήσει ἀνενόχλητους στὴν ἐγκληματικὰ τους συμπεριφορὰ. Ἐγκληματικὴ, ἐγκληματικὴ ! Ἐγκλημα, παράνομος πράξις, παράνομος ἔρως, ἐγκλημα, ὁ ἐγκληματίας ἄνθρωπος, ὁ ἐγκληματίας ἄνθρωπος τοῦ Λομποδόξο εἶνε ἕνα δίτομο κοκινόσταχτομένο βιβλίον στὴ βιβλιοθήκη τοῦ μπαμπά. Πῶς

εἴδερε ἢ ἀδελφὴ του νὰ μιλάει τόσο ὁμορφα ; Τί ὥραϊα ποὺ μιλοῦσαν κι' αἱ δύο τους. Μπορεῖ καὶ τι λόγι τους νὰ τὸν αἰχμαλώτησαν. Θυμῆθηκε τὴ θέση του πίσω ἀπ' τὸ παραβάν μέσα στὸ γραφεῖο ! ποὺ οἱ δύο τους εἶχαν ἀπομονωθεί. Θυμόσανε τὴ γωνί τῆς κορνίζας τῆς χροσῆς ποὺ ἐβλεπε ἀπ' τὸ μέρος του. Τὴν ἀκρὴ τῆς σὺνδ' ἐνὸς αἰώλου ἀπ' τὴν πομπὴ τῶν αὐτοκράτορων τοῦ Βυζαντίου. Τί ἐλευθερία, τί μεγάλη καὶ τολμηρὴ ἀγάπη ! Πῶς ! εἶπε μὴ τέτοια ἀδελφὴ καὶ δὲν τὸ ἤξερε...

—Μὴ εἶνε φρίκη ! Αὐτὸς καλὲ καταντούσε νὰ βρῖσκει σωστὲς τὶς πράξεις τῆς ἀδελφῆς του ! Ἐγκληματίας κι' αὐτός !

Τώρα ἀπασχολιόταν μὲ τὴ χοντροκομμένη φυσιογνωμία ἐνὸς ὑποστράτηγου ποὺ μαζὺ μὲ μι κυρία καὶ ἔταν φαλακρὸ κύριο ἦσαν κι' ἐπίασαν τὰ μπροστινὰ τρία καθίσματα. Εἶχαν νὰ κάμουν μὲ κάποιο λοχαγὸ στὶς κουβέντες των.

—Ἀσφαλῶς ἦτανε μὴ στρατιωτικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ μέλλοντος ὁ νέος αὐτός. Στὴ Μακεδονία κίτωε γυμνίζοντας τὸ λόχο του ἐπαδείκνυε ἓνα ἀντάρτικο πείσμα. Μὴ μὲρα τὸν τοποθέτησε μπροστὶ σ' ἓνα τοῖχο καὶ διέταξε ἐκκίνηση. Ἐμπρὶς μὲς τοὺς εἶπε μὴ οἱ βαθμοφόροι κύταραν μὲ ἀπορία ὁλοφάνερον πότε αὐτὸν πότε τὸν τοῖχο. Τότε ἐκεῖνος ἐβγαλε τὸ ρολόϊ του καὶ εἶπε, τί κ' ἔχετε αὐτοῦ καὶ χροσέτε ζαγάρια ; σὰς δίνω τέσσερα λεπτὰ προθεσμία γιὰ νὰ τὸν περάσετε χαλόντας τον.

—Καὶ τὸν πέραςαν ;

—Σὲ τέσσερα λεπτά, εἶπε ὁ στρατηγὸς δίνοντας τὴ φωτιὰ του στὸν φαλακρὸ κύριο.

Πίσω του ἓνας κύριος, μὲ ὅλες τὶς ἐνδείξεις ἐνὸς ἀνθηροῦ γέρου, μιλοῦσε ἐμβλητικὰ στὴν παρέα του.

—Προσέξτε τὴ γραβάτα ποὺ φορῶ, εἶπε, δέκα ἔξη λιρέτες ἀπὸ τὴν Ἰταλία, τέταρτο τῆς λίρας στὴν Αἴγυπτο, ἑξήντα πέντε δραχμὲς ἔδω. Πέστε μου τώρα εἶνε δυνατόν νὰ βρῶ κανεὶς λοχαγισμὸ ; Εὐτυχῶς ποὺ ἔχω ἓνα σωρὸ ἀπὸ δαῦτες.

Μὴ ὥρμη κομψὴ κυρία ποὺ κίθονταν πλάϊ του τοῦ μιλοῦσε Γερμανικὰ μὲ παράπονο.

—Δὲν ἔχω τώρα δίκηο νὰ σὰς δίδω τὸ ἐλίθετο ποὺ σὰς πειροᾷζει ;

—Φῆσιτε με λοιπὸν νὰ εἶμαι μόνον γιὰ σὰς ἢ φινέτσα ποὺ σὰς ταϊριᾷζει, ἀπάντησε ἐκεῖνος, ἀλλοιῶτα θὰ πιστέψω πὼς κ' ἠγγάγε σὲ μένα ἓνα μέσον ἐπαδείξεως γιὰ τὴν παρέα σας...

Μὴ νερὴ καὶ γλ'καὶ σταράτη, τυλιγμένη στὸ βελούδινο παλτό της, ἦρθε καὶ κίθισε πλάϊ στὸ Δημήτρη. Ἐνας κύριος ἡλικιωμένος τὴ συνώδευε. Φαίνεται πὼς θ' ἄνε πατέρας της. Ἀνίμεσα στὰ ἀρώματα ποὺ μούσκειαν τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ θεάτρου, μὲ τὸ βγάλσιμο τοῦ παλτοῦ της, ἀπὸ τὸ λεῖκὸ ἀπαλὸ ντεκολτέ της ξεχύθηκε ἡ λεπτὴ αἰσθησις μιᾶς ποεῖς ντ' Ὁρσαί.

Ἡ πλατεία θὰ εἶπε κανεὶς πὼς ἦτανε πολὺ ἐν τάξει, ἀπὸ ἀρώματα, μονέλλα καὶ ντεκολτέ, καὶ ὁ Δημήτρης ἐπὶ εἶδηση τὴ στιγμὴ ἐκείνη πὼς πᾶνι στὴ σκηνὴ κατὶ εἶχαν γιὰ κατὶ παντοῦφλες. Κατὶ γιὰ κείνες τὶς παντοῦφλες τῆς θείας τοῦ ξεμωραμένου καθηγητῆ Τέσμαν. Καὶ ἐνῶ σταύρωνε τὴν ἀκατάστατη σκέψη του προσπαθώντας νὰ τὴν κάμει γὰ σκεφτεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θέλει ὁ Δημήτρης μὲ τὸ πόδι του συνάντησε τὴ θερμὴ γάμπα τῆς πλατίνης δεσποινίδας. Ἡ δεσποινίδα ὁμοῦ δὲν εἰδεξε καμμὶα ταραχὴ. Μάλι-

στα απεναντίας έσημείωσε ένα επιδοκιμαστικό σπρώξιμο. Τότε έγύρισε και την εκύταξε αυτός με περιέργεια. Δυό μαύρα μάτια, τριανταφυλλένιο παχυν-
λό μάγουλο, κι' ωραιές κατάμαυρες γλώσσες μαλιών ξέφεναν από μά βε-
λουδίνη τόκ. Τό βλέμα της έφάνερονε μι' λάγνα άναμνή ήττας και τό κα-
ρέ της ήτανε ποτισμένο από νι'τα. Κι' ένω ό Δημήτρης αυθόρμητα έτραβού-
σε ά τό πάνω της : τ' α'τία του και τό πόδι του έκείνη εσκ'βε στο συνο-
δό της και του έλεγε :

—Θαίς είνε ό γι'ός του κ. Μοροζίνη της όδοϋ 'Ακαδημίας ό διπλανός
μου ;

'Από αυτή όμως την έρώτηση ό Δημήτρης δέν άκουσε παρ'ι τό «θαίς»
και ευχαριστήθηκε πολύ. Αυτό εφταιγε και έσυμπάθησε πολύ ό Δημήτρης
τό νεαρό κορίτσι που είχε κι' αυτό θείο όπως και τό δικό του τό κορίτσι,
τό κορίτσι τό δικό του, τό δικό του, ή 'Αλίκη.

'Αναζήτησε στις τσέπες του ένα χρυσό μενταρίνι που του τόχε χαρι-
σμένο εκείνη για συντροφιά. Τάνοιξε είχε δυό θήκες. Τη γελαστή κι' ολό-
φωτη φωτογραφίτσα της στη μι' κ' ένα χαρτάκι που έγραφε «θι' σ' αγαπώ
πάντα» στην άλλη.

Πόσο ήτανε έρωτευμένοι. Τί ώραίο πράμα ή αγάπη. Γυναίκα, άνδρας,
αγάπη, άναστεναγμός. Αυτοί οι δυό νέοι που κάθουνταν άριστερά του, τί
κούτοι άνθρώποι ! Μιλούσαν γι' τις γερμανικές έπανορθώσεις στη διαλέκτι-
ματα ένω στεκόντουσαν όλοόθι. Τί κουτοί ! Κι' όμως περίσι άκόμα ό Δη-
μήτρης δαιμονίζουνταν όταν γυρίζοντας τις σελίδες ένός βιβλίου συναντού-
σε ολίσκη φλυαρία άτέλειωτη σιγήν άπλή λέξη έρος. Έρωτική ρομαντική
ήδυμύθεια και κολοκύθια. 'Έτσι έλεγε τότε, κι' όταν του μιλούσαν για κα-
νενα έρωτευμένο κορίτσι, ζητούσε νά μάθει άν αυτή ή δυστυχημένη δέν
είχε ούτε ένα κρεβάτι γι' ν'ι ξεθυμάνει έπ'ι τέλους. Τώρα τό έργο που βλέ-
πει, έξω που του είνε στις περισσότερες μεριές άκατανόητο και πολύ σκο-
τεινό, τό βρίσκει σιειρο σέ έρωτική λετομέρεια και σέ τρυφερές σκηνές α-
γάτης. Του φαίνεται άξαφνα πώς ή κόρη του συνταγματάρχη, ή 'Εντα, θα
ήτανε προτιμότερο, αφίνοντας τι μπιστόλια, νά περιποιηθεί λιγάκι μέσα σέ
όμορφα λόγια αγάτης αυτόν τόν 'Ελμποργ.

—'Ο νομικ'ς σύμβουλος Μπράκ, έλεγε ό κύριος της πίσω σειράς στην
ώραία συντροφισά του, παίζει για μένα έναν πολύ συμπαθητικό ρόλο μέσ
σ' αυτό τό όμ'ι' κ'ώδες έργο. 'Αποζητάει νά γευτεί τις θεϊκές άπολαύσεις που
φαίνεται ν'ι μ'ρηει ν'ι δώσει τό άντάρτικο και πλούσιο άσφαλώς σέ έρωτική
χίδια κορμί της 'Εντας. Είνε ό Μπράκ γι'ι μένα ένα είδος γιατροϋ φρενο-
λόγου, που στέκεται ψηλότερα άπ' τόν γελίο Τέσμαν κι' από τόν ανισόδορο
πο 'Ελμποργ, που κι' οι δυό τους ά τό μι' διαφορετική θέση συμβολίζουν
την άγνηση της ζωής. Κα' ά βάθος την προτεινόμενη έκ μέρους του σύμβα-
ση του τι' ό'νοτοι δέν τη βρίσκω πολύ άνήθικη και είμαι βέβαιος πώς άν κι'
ή 'Εντα δέν είχε τίτσια βίδια ξεστρωμένη θ'ι έπεφτε στην άγκαλιά του, ένω
τώρα πηγαίνει μοιραία προς τόν τάφο τό όρμητικό κορμί της στοϋ τάφου
τά σκυλήκια, χωρίς ούτε ν'ι κλάψει καν τις ώρες που εχασε άσκοπα...

'Η συντροφισσα του κυρίου είχε τότε Γερμανικά :

—'Η αγάπη μ'ς ένώνει τώρα κι' ένα χορόν, πιστεύε όμως πώς άκόμα
δέν εκατάλαβα με πιδό τρόπο μ' αγαπάζ. Κι' όμως έγω είμαι τόσο είλικρι-
νής μαζί σου...

—Μάθθα μ' ἀδικεῖς, λέει τώρα αὐτός, σού'χω εἰπωμένο πολλές φορές πὼς σ' ἀγαπῶ μὲ τὴν ἀνεξέταστη ἀπλὴ ἐκείνη προγονικὴ ἀγάπη, πού δὲν ἔχει ἔκφραση, πού εἶνε βουβή. "Ὅχι, ποτέ δὲν θὰ μεταχειριστῶ παιδίστηκες ἀεὶ-νες μεταφυσικότητες γιὰ νὰ σοῦ καθωρίσω τὸν ἐρωτὰ μου. Καὶ στενοχωριέ-σαι γι' αὐτό ; Νομίζεις λοιπὸν πὼς θὰ μποροῦσα νὰ ἐξοντώσω μέσα μου τὸ ἐμφυτο κι' ἀνεξήγητο ἐκεῖνο γούστο πού μὲ κάνει νὰ μαθῶ βλέποντας τὶς θριαμβικὲς γραμμὲς τοῦ κορμοῦ σου ; Εἶχα κάνει ὄρεο γὰ μὴ βιαστώ ποτέ μου ἐκφράζοντας κι' ἀναλύοντας τὸν βάρβαρο ἐαυτὸ μου, πού ἀποζητάει μιὰν ἐκμηδένιση στὸν ἐρωτά, μὴ ὁ λόγος σου εἶνε πικρός!...

"Εἰτετα ὁ κύριος ἐχαλῆλωσε λίγο τὸν τόνο τῶν Γερμανικῶν του, μὰ στὸ τέλος ἐτόνισε πολὺ καθαρό τὰ εἰρημένα λόγια :

—"Ἡ διαδικίτητα τῶν φύλλων, ἡ διαδικίτητα τῆς ζωῆς, ἡ ἄγρια σύρ-ραξη τῶν πλὴ ἀντίθετων πραγματιῶν, τί δημοφιλῆ, τί δημοφιλῆ, τί ἀρμονία, τί δυνατό μυστήριον αὐτὸ τὸ κατὰλατο, αὐτὸ τὸ διαρκὲς νεο. "Όταν σὲ πέρνω ἀπ' ἐνὶ μου ἀσθάνομαι σιὸ σκοτεινὸ βάθος τῆς σάρκας σου, ἐναν ἀσπονδο ἐχθρό. "Ολόκληρο τὸ εἶνε μου χώνεται ὡς τὸ μαχαίτατο μυστήριον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ νιώθω νὰ ἀπομύνομαι μὲ τὸ ἐνοτικὸ ἐκείνο κά-ποιον πτερωτοῦ, πού κατασταράζει τὸ ἀντίθετο φύλλον του ἀπάνω στὴ δύ-ην τῶν ἐρωτικῶν τους χαδιῶν, ἐταί σ' ἀγαπῶ, κι' αὐτὸς θαρρῶ πὼς εἶνε ὁ τελειότερος κι' ἀληθινότερος ἐρωτάς.

"Ερωτάς!...

Κι' ὁ Δημήτριος φτάνοντας στὰ ψηλότερα στρώματα τῆς μεταφυσικῆς του ἀνακάλυπτε τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ἐρωτά καὶ τὴν ὀνόμαζε μουρμουρί-ζοντας:

—"Ελευθερία.... ἐλευθερία....

Θι τὴν ἀποκτοῦσε, Καὶ δοκιμίζοντας σταθερὸ συναισθήματα θελήσε-ως ἀναπολοῦσε τὴν ἡμέρα πού ὁ πατέρας του τὸν ἐδιώξε κακὴν κακῶς ἀπ' τὸ γραφεῖο του ἐπειδὴ εἶχε τολμήσει νὰ τοῦ πεῖ πὼς ἀγαπᾶ καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ τὴν πατρικὴ του συνδρομή. "Ο πατέρας εἶχε γελήσει σιτὴν ἀρχὴ καὶ τοῦ εἶπε πὼς δὲν πάσχει ὅλως διόλου ἀπὸ ἀγιάτρευτη ἀρρώστεια. "Επειτα ὅμως σιν εἶδε πὼς ὁ γιὸς του τοῦ ζήτησε τὴ συνδρομὴ του γιὰ νὰ πάσῃ μιὰ φτωχὴ ἀγνωστὴ ἐντελὼς σ' αὐτόν, τὸν ἐδιώξε κακὴν κακῶς μέσ' ἀπ' τὸ γραφεῖο του. Στὸ ἴδιο γραφεῖο πού τώρα λίγο πρὶν ἡ κόρη του, ἡ ἀδελφὴ του ἡ δι-δυμη φιλιότανε μ' ἐναν παντρεμένο...

Καὶ ὁ Δημήτριος τὸ συχωροῦσε. "Ὅχι, εἶχε κι' αὐτὸς κάποια δύναμη. Θὰ ἔκανε καὶ καίνος αὐτὸ πού ποθοῦσε. Θι ἀρνιότανε τὸ σπῆτι του γιὰ τὸ χατήρι ἐκείνης. "Ἡ ἀπόφαση εἶχε ληφθεῖ.

Καὶ ἀνοίγοντας ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ μενταλόν, ἀναπόλησε τὰ γλωσσὰ βοα-δάκια τοῦ περασμένου φθινόπωρου πού ἐκλαίγε στὰ γόνατα τῆς ἀγαπῆ-νης του ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς ἀτίμητης ἐρωτικῆς ἀνησυχίας, ἐνὸς τρόμου πού ριθμικὰ τοῦ ὑπόβαλαν οἱ ἀρεεὲς σταγόνες τῆς βροχῆς πού ἐπεφταν ἀπὸ ἐκεῖ ψηλά, ἀπὸ τὶς φευγαλέες βουβὲς σκιὰς τῶν σύννεφων πού τὶς ἐπροωχνε ὀλοέ-να ἑνας ἄνεμος μουσκαμένος ἀπὸ τὶς μισωδιὰς ψύριων φθινοπωρινῶν φύλ-λων. Καὶ οἰκτεῖρε τώρα τὸν ἐαυτὸ του. "ὦ ! ὅταν ἔχει δύναμη. Δύναμη ! "Ε-χει κι' ἐλευθερία. Τὴν ἀποκτᾷ. "ὦ, ἡ αὐριανή τους συνάντησι. Τὶ κουτανά-ρα νὰ φαντάζεται ὡς τώρα πὼς εἶχε εὐκολοχερδιωμένη τὴν εὐτυχία του, ἐνῶ δὲν εἶχε κερδίσει τίποτα, ἐνῶ δὲν εἶχε αἰσθανθεῖ νίκη ἐπειτα ἀπὸ ἀγώνα.

“Αχ αὔριο, αὔριο. Καί με ἀρηνιασμένο τὸ μυαλὸ μέσα σὲ δομητικὰ ὄνειρα μέσα σὲ ἀσυνάρτητες σκέψεις προσπαθοῦσε νὰ ὑπολογίσει τὴν ἀξία τῆς αὐριανῆς ἡμέρας. Καὶ ἦταν εὐτυχημένος ἐντελῶς. Καὶ ἐκεῖνη, ἐκεῖνη. Τί ὠραία ἀλήθεια πού θὰ γίνονταν τώρα ἡ ἀγάπη τους. Θυμότανε τὴν ἡμέρα πού τὴ ζήτησε ἀπὸ τὸ θεῖο της. Δὲν ἔχει, εἶπε ἐκεῖνος, οὔτε μιὰ πεντάρα. Καὶ αὐτὸς δὲν ἐδίστασε στὴν ἀπόφασή του, εἶπε ὅμως πὼς ἔχει παραδες αὐτός. Παραδες. Σάμπι ἦτανε ἀνάγκη νάχει κανεὶς παραδες γιὰ ν’ ἀγαπήσει ἐλαύτερα. Εἶχε πεῖ στὸ θεῖο της μὲ σοβαρότατο ὕφος «ἐγὼ εἶμαι πλούσιος» καὶ ὅταν ὁ θεῖος ἐρώσθεσε «τὸ ξέρω», ὁ Δημήτρης αἰσθάνθηκε νὰ τὸν κυριεύει χαρὶ γιατί τοῦ ἀπέδιδε προτερήματα πού δικαιοματικὰ τᾶχε. Προτερήματα, οἱ παραδες του. Καὶ δὲν εἶχε κοκινίσει καθόλου πού τοῦ ἀναγνώριζαν ἓνα τέτοιο προτέριμα. Δὲν εἶχε ντραπεί πού δέχτηκαν νὰ τὸν ἀραβωνιάσουν μὲ τὴν Ἀλίκη. Εἰνὴ εἶχε παραδες. «Μέλλον εὐρύτατον». Χά, χά, μέλλον χρυσεῖν καὶ ἀπληλλωμένο ἀπὸ ὅλινες φροντίδας. Τώρα ὅμως, τώρα ὅλα θὰ διορθώνονταν.

— Συγχώραμε, συγχώραμε, ἀγαπημένη, ἔτσι ἀκριβῶς θὰ νάριζε αὔριο τὴν ὠραία ομιλία τους. Τὸ δομητικὸν ἔχει ἡ ζωὴ. Θὰ γίντανε σιδερένιος γι’ αὐτὴν. Μποροῦσε νὰ γίνῃ χωρὶς καμμιὰ ντροπὴ σκουπιδιάρας ἢ καὶ εἰσπρόκτορας στὰ τράμ. Ἄν γίνονταν ἀνάγκη, παρὶ νὰ τὴν πάρει ἔχοντας τὸ συναίσθημα πὼς τὴν ἀγορεύει. Κι’ αὐτὴ ἡ “Ἐντα τί βαρετὴ πού εἶνε ἐπὶ τέλους. “Οχι δὲν εἶνε βαρετὴ. Καλὴ εἶνε. Κι’ αὐτὴ καλὴ εἶνε. “Ολος ὁ κόσμος εἶνε καλός. Κάποτε ὁ πατέρας του στὸ τραπέζι εἶπε ὅτι ὁ “ἱψ·ν εἶνε ἓνας διεστραμμένος τσαρλατάνος. Οἱ γυναῖκες τῶν ἐργῶν του εἶνε νευρόσπαστα ἀέρινα δὲν εἶνε πραγματικῆς. Καὶ ἡ ἀδερφή του, ἡ ξανθὴ Αἰλὴ εἶπε, ἐτόλμησε νὰ πεῖ πὼς εἶτσι εἶπανε νᾶνε οἱ γυναῖκες, ὅφειλαν λείει νὰ εἶνε ἔτσι. Κι’ ὁ πατέρας ἐθώμασε. Ζήτησε τῆς ἀδερφῆς του. Νὰ τὴν ἐμποδίσαι αὐτὸς στὸν ἐρωτὰ της; Ποτέ, ἀκούς μπαμπά; ποτέ οὔτε θὰ τὴ μαρτυροῦσε οὔτε θὰ τὴν ἐμποδίζε. Ἀναγνώριζε τὴ μεγαλύτερη σκοπιμότητα στὸν ἐρωτὰ. Καὶ γεμάτος ἀπὸ πεποίθησιν ὡς πρὸς τὴν φοικεὴ ἀληγνότητα πού θὰ μποροῦσε νὰ φέρει ἓνας ἀνήμπορος ἐρωτίας, κατασυρρίσχησε βλέποντας τὴ γλῆκεῖα κοπέλα πού καθότανε πλάι του. Ἀν τὸν εἶχε ἐρωτευθεῖ στὴ γερεῖ αὐτὴ. Ἀχ τί τρομερὸ πού θὰ ἦταν αὐτό! Στὴ φόρα τῆς σκέψης του ὡς ἔκει ἀκόμα πῆγε ὁ νοῦς του. Καὶ τοῦ ἦρθε μιὰ παράφορη ἐπιθυμία νὰ τῆς μιλήσει. Θεέ μου τί κόπος. Ἀλλ’ εἰ καὶ καθῆκον. Ἐπρεπε νὰ βρεθεῖ στὴ δύσκολη θέσιν νὰ τῆς ἀρνηθεῖ τὴν ἀγάπην του, νὰ τῆς πεῖ πὼς ἦτανε ἀραβωνισμένος. Θὰ τῆς εἰδειχνε καὶ τὸ μενταγιὸν γιὰ νὰ πεισθεῖ. Θὰ ἐπρεπε νὰ κάνῃ πέτρα τὴν καρδιά της. Θὰ τῆς εἶπε τοῦλάχιστον ὁμορφα παρηγορητικὰ λόγια. Ἦτανε ἀνάγκη ἀφοῦ ἐκεῖνος ἀγαποῦσε ἄλλην. Καὶ ἄρχισε νὰ διαβλέπει ἤδη στὴν δεσποινίδα μὲ τὴ βελούδινη τόκ, ἓνα μοτίβο ἀγρίας αὐταπάθειας καὶ θρησκευτικῆς ἀσκητικῆς ἐκαρτέρησης. Ἐφτασε νὰ βλέπει ἀκόμα τοὺς χρυσοδεμένους τόμους τῶν ποιημάτων πού θὰ τῆς ἐνέπνεε ὁ ἀνήμερος ἐρωτὰς της, ἂν ἐννοεῖται δὲν προτιμῶσε τοὺς αὐστηροὺς τοίχους ἐνὸς κελλιού σὲ μοναστήρι. Ἴσως ὅμως νὰ ζητοῦσε καὶ τὴν ἀντίζηλό της καὶ τότε τότε...

Ὁ Δημήτρης εἶχε τὸ γούστο νὰ καταλαβαίνει τίς βλακειῆς πού ἐκατέβαζε μὲ τὸ κεφάλι του. Μὰ ἓνα περίεργον πρᾶμα τοῦ συνέβαινε. Τίς εὗρισκε ἀπίστευτα ὠραῖες. Τὸ γεγονὸς εἶνε πὼς ἀγαποῦσε. Ἀγαποῦσε.

Ἡ κοπέλα ὡς τόσο δίπλα του, ἔλεγε δυνάτ’ ἀκόμα ἀνόητη κρίσιν της.

“Ο Μπρίκ λέει ήτανε πολύ αλαζόν!”

Μιά πιστολιά και ή φράση του νομικού συμβούλου «Αύτ: τὰ πράγματα δὲν γίνονται» ἔδωσαν τέλος στήν παράσταση. Καί ὁ Δημήτρης πού δὲν ἐνοιῶσε καλά καί ποιά πράγματα δὲν γίνονται, δὲν ἐκοπιάζε, καθόλου γιὰ νὰ τὸ βρεῖ. “Ἦθελε ἄερα, ἄερα ἐλεύθερο, καί βγήκε βιαστικὸς ἐξω. Τὸν κόσμο ὅλο ἐκεῖνο καθὼς ἐβγαίνει μαζεμένους, τὸν ἐβλέπε μὲ τὶς προσφιλεῖς ματιές πού θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀντικρίξει μιὰ λιτανεὶα καλῶν ἀρίων. Δυὸ συμφοιτητές του πού δὲν ἐλείπων ἀπ’ τὸ Χυμεῖο ἐξὸν μοναχὰ σὰν κερνοῦσαν σόλες στὰ μοναδικὰ τους παπούτσια, τοὺς ἐχαροῖε καὶ βαθεῖα, βγαζοντας τὸ καπέλλο του ὡς κατῶ. Ἐπειδὴ μάλιστα ή φωνή του ἀπ’ τὴν ἀμυλησιὰ δὲν ἦτανε οὔτε δυνατὴ οὔτε καθαρὴ, τὸ καλησπέρα του βγήκε γεμάτο ἀπὸ ἀστεῖους βραχνούς τόνους καὶ συνδυερότανε ἀπὸ ἀμήχανο βῆμα.

Πῆρε ἓνα γάλα σ’ ἓνα λαϊκὸ γαλακτοπωλεῖο, ὅπου ὁ καταστηματάρχης τὸν ἐσερβίρησε μὲ ντροπισμένη τρομοῦλα σεβόμενης γυναίκας, καὶ ἐπειτα τραβήξε κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀγισιλάου. Στάθηκε ἀκίβως ἀπέναντι στοῦ σπιτί τῆς ἀγαπημένης του. Παράθυρα ἀλύπητα σφιχτοκλεισμένα, χωρὶς οὔτε ἓνα φῶς πούθεν. Αὐτὸ ἐκεῖ τὸ σιωπηλὸ καὶ ἠσοκότενὸ ἀπαρτῆν. Αὐτὸ ἐκεῖ τὸ μικρὸ πέτρινο σπιτάκι χωροῦσε τὴν ἀπέραντη εὐτυχία του. Στὸ ἀσθενικὸ φῶς τοῦ δρόμου ἐξέτασε μὲ συναλάνθια τὶς λεπτομέρειες τῆς χοντροκαμωμένης οἰκοδομῆς καὶ μὲ τὰ χέρια του ψαχοῦλεψε τὶς λεπτομέρειες τοῦ τοίγκινου σωλῆνα γιὰ τὰ νερά της βροχῆς. Ἐπειτα μὲ τὴν φαντασία του, τρύπησε τοὺς τοίχους καὶ περιπλάνησε στοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ σπιτιοῦ, ἐδῶ ή τρατεζαρία, ἐδῶ τὸ σαλόνι μὲ τὸ κίθρο τοῦ πατρὸς τῆς Ἀλίκης, τοῦ κλεισσοῦ. Ὅλα συμπαθητικά, ὅλα ὁμορφα, ἀπὸ ὅλα τὴν ἐτρογύριζαν, ἀπὸ ὅλα ἦτανε μιὰ ἀτμόσφαιρα γιὰ κείνην, γιὰ κείνην πού ἄχ! νὰ τὴν βροσκοτάνε ἐκεῖ ἀλαφριά πάνω στοῦ μυρωμένο παρθενικὸ κρεβᾶτι της. Ναι, μέσα σὲ λεγχοσέντονα, μέσα σὲ ρούχα. Μέσα σὲ θερμὰ ρούχα. Θερμὰ ἀπὸ τὴ ζεστασιὰ τοῦ ξανθόχονουδου κρομμυοῦ της. Τί ὁμορφὴ λέξη, ξανθόχονοῦδου, μπορεῖ ὅμως καὶ νάκανε ξεσκεπαστο καὶ τῶνα της χέρι “Εἶσι νά’ανε μὲ νοχέλεια ἀρημένο, μπορεῖ καὶ τὸ στήθος της ἀκίμα κα’ αὐτὸ νά’τονε ξεσκεπτο. Καὶ τὸ χεῖλι της. Ὡ, τὸ ἐβλέπε τὸ χεῖλι της. Θι ἦτανε μισανοικτὸ σὶν τὸ στόμα τῶν ἀφηρημένων παιδιῶν. Καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ λατρευτὲς λεπτομέρειες, ζεσταμένες ἀπ’ τὴν βουβὴ ἀναπνοή της σάρκας, καὶ τυλιγμένες σὶν διώφανη ἀτμόσφαιρα τῶν αἰσθημάτων της, ἦτανε λοιπὸν προορισμένο νὰ εἶνε ὅ,τι εἶνε γι’ αὐτόν;

“Ἡ εὐτυχία του τὸν τρέλαινε.

Πέρασε ἀπ’ τὴν πλατεῖα τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, κα’ ἀφηρημένος ἐδιάβαζε πολλὴ ὥρα ἓνα ἀγγελτήριο νεκροῦσιμο. Ἐλένη Δεληβορηᾶ, ἐτῶν ὀγδόντα. Τα τέκνα. Οἱ ἐγγονοί. Ὅταν ἐπὶ τέλους ἐκατάλαβε πὸς αὐτὸ ἦτανε νεκροῦσιμο, ἐπνίξε τὴν ἀνατριχίλα του καὶ ἐφαντάστηκε πὸς ή γοητὴ θι πέθανε βέβαια ἥσυχη στοῦ τέλος τῆς ἡμερῆς ἱστορίας της. Θὰ εἶχε ἀπαῖσει καὶ ἀρκετὰ συγκινηθεῖ. “Εἶσι βέβαια θὰ ἀναγνώριζε στὸν θάνατο τὴν ὠραιότητα μιᾶς εὐπρόσδεκτης συνέπειας. Προ πάντως δὲν θὰ ἐῖλεψε τοὺς ζωντανούς καὶ τοὺς νέους. Βέβαια εἶσι ἐπὶ ἔφρασε νάχει κίμει ή μακαρίτισσα Ἐλένη Δεληβορηᾶ. Ἐπὶ τέλους ἂς ἤρχονταν καὶ κείνη ή στιγμὴ, φτάνει νὰ τὸν εὗρισκε μὲ τὴν ἀνάη του ἀπάνω σὶν ἄκρη της. “Αν καὶ ή ἀνάη του ἦτανε ἓνα ἀπλὸ ὄνειρο—πρᾶγμα ἀπολύτως ἀδύνατο—τότε ἂς ἤρχονταν

πάλλει νὰ τὸν πάρει ἀπάνω στὴ γλύκα τοῦ ὄνειρου τοῦ πρὶν βρεθεῖ σὲ καμιά δυσάρεστη πραγματικότητα.

Πόσο ἦτανε ἀλαφρός, ὠραῖος, ἅγιος. Ὡ πόσο αἰσθανότανε τὴν ἁγιότητα του ! Χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει κι' αὐτὸς ἄρχισε νὰ περπατάει μὲ ἕνα βῆμα καλαισθητικό, ἄρχισε νὰ κάνει κινήσεις ἄργες ἁρμονικές, ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ ὅτι ἔβλεπε σηκώνοντας τὸ ἕνα τοῦ φρεῖδι, σὰν ραφιναρισμένους παρατηρητὴς ποὺ ἀναγνωρίζει παντοῦ ὁμορφίες. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ μιᾶς ὥρας ἀκόμα περιπλάνηση βρέθηκε χωμένος κάτω ἀπ' τὰ θερμὰ σκεπάσματα τοῦ κρεβατιοῦ του μὲ τὰ μάτια στὶς δυνατὲς γραμμὲς ἑνὸς ρωμάντζου.

«...καὶ ἦτανε ξημερώματα μιᾶς Ἀπριλιᾶτικῆς μέρας, ὅταν, ἔπειτα ἀπὸ δεκαπεντάχρονη ξενιτιά καὶ δοκιμαστικὴ περιπέτεια, γεμᾶτος ἀπὸ γνώσεις, καὶ κουρασμένος ἀπὸ κάθε εἶδους ἡδονή, γύριζε πίσω στὴν πατρίδα μου. Δὲν ἐδοκίμαζα τὰ συναισθήματα ἑνὸς χαμένου παιδιοῦ ποὺ ἐπιστρέφει μὰ τὰ συναισθήματα ἑνὸς θεληματικοῦ ἀσκητὴ ἐρημίτη. Ὁρθὸς πάνω στὸ κατάστρωμα τοῦ καραβιοῦ σκεπτόμουνα πόσο καλὰ θάταν ἂν μπορούσα νὰ συγκινηθῶ ἀγναντεθόντας τὴν πατρίδα μου, καὶ εἶχα καταλήξει σ' αὐτὰ τὰ συμπεράσματα : Ὁ ἄνθρωπος ποὺ σκέφτεται ἔχει κάμει ὅλες τὶς πράξεις ποὺ ξέρει καὶ ποὺ δὲν ξέρει, ἔχει ταξιδέψει σ' ὅλες τὶς χώρες ποὺ ξέρει καὶ ποὺ δὲν ξέρει. Πῶς τὸ πληρώνει τὸ ἀπόκτημα αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ; Μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς αἰσθήσεως. Ζήτω λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τῆς σκέψεως, ζήτω καὶ ὁ ἄλλος τῆς αἰσθήσεως. Αὐτὸ τὸ συλλογισμὸ ἔκανα καὶ μὲ τὸ μυαλό μου ἔληρα τὸν ἕνα καὶ τὸν κτύπησα γραμμὴ πάνω στὸν ἄλλο.»

Ὁ Δημήτρης δὲν τὸ αἰσθανότανε πολὺ αὐτὸ καὶ γύρεψε σὶς παρακάτω σελίδες κάτι καλύτερο.

«...καὶ ὅμως μπορεῖ νὰ σ' ἀγάπησα ἔπειδὴ ἀντὶ νὰ σὲ φωνάζουν Ἀλεξάνδρα σὲ φώναζαν μοναχὴ Ἀλέκα, δηλαδὴ ὅπως ἀπαράλλακτα θὶ κάμει ἕνας φοιτητὴς ποὺ μπορεῖ ν' ἀγαπήσῃ τὴν Λίλην ἀντὶ τῆς Τριανταφυλλιάς. Καὶ τώρα ἐγὼ ὁ σοφὸς ἐρημίτης, ὁ βραχμάν, ὁ βαρυστησμένος ἀπὸ τὴ ζωὴ, κάθομαι καὶ κουβεντιάζω μοναχός μου γιὰ σένα, γιὰ ἕνα παιδί δέκα ἔξη χρόνων, καὶ φτάνω στὸ σημεῖο νὰ λέω πῶς εὐχαριστέμαι ποὺ σ' ἀγάπησα ἀπὸ μιὰ κουταμάρα, ἀφοῦ ἐσένα ἀγάπησα, ἐσένα, ἐσένα....

«Ὡ, ἄς μ' ἀγαποῦσες ἐσὺ κι' ἄς ἔμενα στὰ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου ἕνα κουτάβι, ἄς ἔγραφαν στὴν ἱστορία τ' ὄνομά μου, κι' ἄς ἔβαναν πλάι τὴν ἀπλὴ ἐπεξήγηση πῶς σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ στάθηκα μοναδικὸ κουτάβι, ἄς μὲ φώναζαν κουτάβι ὅλοι οἱ μάγκες τοῦ δρόμου, κι' ὁ Ἅγιος Πέτρος στὸν κίττω κόσμῳ ἄς μοῦ ἐπαίξε φωνάζοντάς με κουτάβι καὶ μιὰ κατακεφαλιὰ. Φτάνει ν' μ' ἀγαποῦσες ἐσὺ Ἀλέκα, φτάνει νὰ σ' εἶχα κερδισμένη στὴ ζωὴ μου, φτάνει νὰ μπορούσα σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ νὰ βοίσχομαι κοντά σου ἀναπνέοντας βαθειὰ τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀναπνέεις, τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ χαί-
δεύει ἀπαλὰ τὴν ὑπαρξή σου.

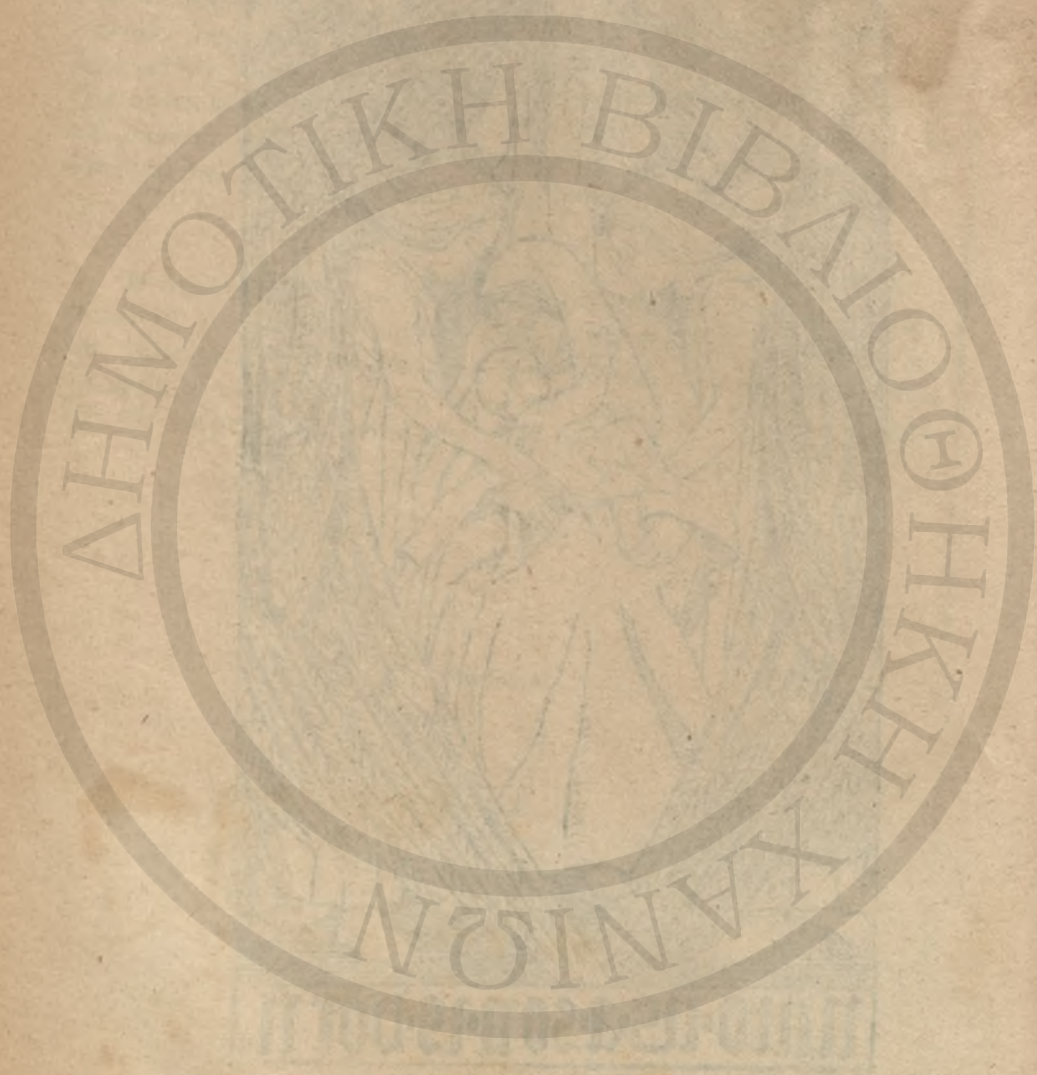
«Πίστεψε πὼς δὲ θὰ θελήσει; νὰ δευτερώσης τὴν πρώτη ἀγάπῃ σου. Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ τὸ κάνεις αὐτό. Ἐγὼ τίς ξέρω ὅλες τίς ἀγάπες, τίς ἔκανα ὅλες, ξέρω ἀκόμα καὶ κεῖνες ποὺ δὲν ἔκανα, καὶ κεῖνες ποὺ δὲν ἔχουνε γενεῖ ἀπὸ κανέναν ἄνθρωπο στὸν κόσμον τοῦτο. Πίστεψέ με, ὦρες ὁλόκληρες θὰ κάθομαι σκεπτικὸς καὶ θὰ βάζω τὸ μυαλό μου νὰ μυρμικιάζει ἀπὸ ἐφευρετικὴ σκέψη, γιὰ νὰ βροῖσκει ἀγάπες καινούριες ποὺ θὰ στὶς χαρίζω, χάδια σπάνια καὶ ἀπίστευτα. Ἐχω μεγάλη φαντασία, πίστεψέ με, καὶ δὲν θ' ἀφήσω ποτὲ τὸ ὄρατο σου μέτωπο νὰ ξαρώσει ἀπὸ βαρεσιά. Καὶ θὰ κάμω ἐγὼ ὁ ἄπιστος νὰ γεμῶσουν τὰ μάτια σου ἀπὸ τεράστιες φλόγες πίστεως πρὸς τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀγάπης. Δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ νοιώσεις οὔτε μὰ στιγμοῦλα τὴν ἀνία κοντὰ μου. Γιατὶ στὸν ὠκεανὸ τῆς ψυχῆς, μου τὰ κύματα εἶνε ἄνισα καὶ γιγάντια, γιατί τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ψυχῆς μου σχηματίζουν τὸν ὄγκο τους ἀπὸ τὴ δικιά σου δύναμη, ναί, ἐξ αἰτίας τῆς δικῆς σου πνοῆς...»

.....

Ὁ Δημήτρης ἐδάκρυσε. Ἦτανε λοιπὸν δυνατόν νὰ βαστάξει τέτοιο πόνο κανεὶς; Δυστυχισμένε ποιητὴ... Εὐτυχῶς ποὺ δὲν ὑπῆρχε γι' αὐτὸν τέτοια περὲπτωση. Ἐκεῖνον τὸν ἀγαποῦσαν. Αὐτὸ τὸν ἔκαμε νὰ ξαναδακρύσει ἀπὸ χαρὰ. Ἐπειτα ἕνας γλυκὸς ὕπνος τὸν ἀποκοίμησε ὁμορφα, ὁμορφα. Ὅλη τὴ νύχτα ὄνειρεύονταν πὼς ἔπαιζε φουτ μπόλ.



ΣΠΟΥΔΗ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ
Φ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ—ΚΑΛΟΥΤΣΗ



ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ΠΑΡΑΚΜΗ (*)

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ Κ. Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Γερμένο τὸ κεφάλι μου ἔχω τὸ βαρὺ
 Κι' ἀκολουθῶ
 Τὰ στεγνολείψανα τοῦ πεπονημένου . . .
 Μές στὸν χορταριασμένο κῆπο τὸν δασὺ
 Στὸν κῆπο μας,
 Σ' ἐν ἱτραπέζι τὸ κεφάλι μου γερτὸ . . .
 Καὶ μὲ τ' αὐτιά μου τὰ βαριεστισμέν·
 Τοὺς θρήνους τοὺς στεγνοὺς θέλω ν' ἀφροζικίστῃ
 Ἀρέσει μου μ' ἀρέσει νὰ μεθῶ
 Μέσα σὲ εἰδωλα ψόφια, μαραμένα

Κι' εἶναι ἓνα κάδρο κίτρινο ἀχαμνὸ
 Αὐτὸ ποὺ βλέπω μὲ τῆς φαντασίας μου τὰ μάτια,
 Ξεθωριασμένο εἶναι καὶ καχεκτικὸ
 Μὲ ἀργὴ κίνηση καὶ κουρασμένη,
 Καὶ πνέει κάποια μυρωδιά ξεθυμασμένη·
 Ποὺ λιβανίζει το χλωμὴ . . . χλωμὴ . . .
 Μ' ἀρέσει ἀλήθεια κόσμε
 Χέρσο νὰ σὲ βλέπω
 Κίτρινο ἀπέραντο,
 “ νὰ κοιμητῇρι μαραμένο,
 Μὲ κυπαρίσσια κίτρινα ἀψηλὰ λιγνὰ,
 Κι' ὄχι πυκνὰ,
 Μὰ δλότελα σκυμένα

(*) Ἐκείνους ποὺ θὰ ἔχουνε τὴν καλωσύνη νὰ ἀσχοληθοῦνε διαβάζοντας τὰ τραγούδια μου, τοὺς παρακαλῶ νὰ δώσουν μεγάλη σημασίαν στὰ σημεῖα τῆς στίξεως. Τὸ ἀντίθετο θὰ ἐξημιῶνε πολὺ τὴν ἀπαγγελίαν τους μὰ περισσότερο θὰ ἐξημιῶνε τὰ τραγούδια μου. Ἐπίσης τὸν ρυθμὸ τοῦ τραγουδιοῦ πρέπει νὰ τὸν ἀναζητήσουνε στὸ κλεισιμὸ τῶν νοημάτων ποὺ αὐτὰ περισσότερο ἀκολουθεῖ (ὁ ρυθμὸς) παρὰ τοὺς στίχους καὶ τὶς ὁμοιοκαταληξίες. Στὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ Ἑρωτόκριτου μοιραῖα ἐγείναν πολλὰ τυπογραφικὰ λάθη, εἰς τὰ δικά μου τραγούδια. Ἐπιθυμῶ νὰ ἀφαιρεθεῖ μιὰ τελεία ἀπὸ τὸν 14ο στίχο τῆς σ. 31, ἓνα ἐρωτηματικὸ ἀπὸ τὸ 2ο στίχο τῆς σ. 33 καὶ νὰ προστεθεῖ ἓνα «ἔτσι» ἀνάμεσα τῆς τελευταίας καὶ τῆς προτελευταίας λέξεως τοῦ πρώτου στίχου τοῦ τελευταίου τετραστίχου τῆς σελ. 34 εἰς τὸ τραγούδι «Αὐτάρχεια». Κι' ἓνα ἄλλο ἀκόμα. Παρακαλῶ νὰ μὴν διαβάζονται τὰ τραγούδια μου μπροστὰ σὲ ἄλλους, παρὰ μοναχὰ ὅταν ἐκεῖνος ποὺ θὰ τὰ διαβάσει, θὰ τὰ ἔχει ἀπὸ πρὶν μελετημένα καὶ κατάννημένα.

Μ. Σ.

Σάν κάποιων μυστικόπαθων νεκρῶν ἡ ἔγνοια
 Νὰ γέλει ἀπάνω σας . . βαρειά . . βαρειά . . .
 Κίτρινες κατακίτρινες γρηῆς
 Ρυτιδιασμένες,
 Μὲ τὶς κοιλίες τους στεῖρες βαθουλές,
 Καὶ μὲ τὶς σάρκες ἀχαμνὲς νερουλιασμένες,
 Θάψελ' ἀκόμα τὶς ματιές τους νὰ κρατοῦν
 Ἀκούνητες, μέσα σ' ὁράματα νὰ σταματοῦν
 Κυρτὲς,
 Μὲ τὴ θωριά τους
 Τῶν αἰώνων
 Κάποια ἀπολύτρωση ἐξτατική νὰ κυνηγοῦν . . .
 Καὶ θέλω πίσω ἀπὸ ἄσπαστες ἴνες παρθενικὲς
 Πίσω ἀπ' ἀράχνης τοὺς λεπτοὺς μεταξωτοὺς πλοκάμους
 Ν' ἀργοσαλεύουν θέλω σοβαροὺς στοχαστικοὺς,
 Τοὺς φίλους μου τοὺς μυστικοὺς
 Τρεῖς πελεκάνους
 Μὲ τὶς μακρορύγχες λιγνὲς μορφές
 Ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς σκελετωμένες τὶς γρηῆς
 Κι' ἀπὸ τὰ νεκροκόκκαλα θε νὰ περνάνε
 Ἐνῶ μακρόθε ξεχαρβάλωτη μιὰ μουσική
 Καμπάνις ὁρατισμένης δίχως ἦχο,
 Ντάν. Ντάν, Θε νάρχεται ὁλόξερη σάν ξύλου κτύπος
 Στ' αὐτιά σου τὰ μεθάει ἡ παρακμὴ
 Ἡ Παρακμὴ
 Τὰ φευγνέα ὄνειρατά μου πὰ δὲν κυνηγῶ
 Κι' ἐπιθυμῶ
 Λιγάκι πὸ ὄνειρόπλεχτος ὁ ἴδιος νὰ γίνω,
 Καὶ μὲ τὸ περνωμένο μου νὰ μείνω
 Εἰρωνικὸς
 Κι' ἀμείλιχτος ἐχθρὸς !
 Ναί,
 Μέσα στῆς παρακμῆς μου τὸ μεθύσι
 Τὶς ἀργοπορημένες τὶς στερνές μου ἐπιθυμίες
 Δὲν στέργω νὰ κρατήσω πὰ τὴ βούλησή τους
 Μ' ἀφήνω τις νὰ χύνουν τὴν πνοή τους
 Κι' ὅλες τὶς παρὰ φύσιν τοὺς δροσιές
 Καὶ ξέρω, ξέρω,

Ἡ ζωὴ μ' ἔχει διδάξει
Πόσο σκληρὰ
Τὴν κάθε ἐπιθυμίᾳ
Τὴν πνίγει τῆς ζωῆς ἡ ἀνημποριά
Ὅταν γιὰ κάποια παρὰ φύσιν πράξι
Ἔρχεται νὰ μιλήσῃ ἐλκυστικά . . .

Ναὶ εἴξερα, Μ' ἀρνήθηκα, Κι' ἀρνοῦμαι ! . . .

Καὶ τώρα γιὰ συνέπεια σκληρὴ, ἡ ζωὴ μ' ὀρίζει
Κάποιο ξεκλήρισμα ἀργὸ
Μὰ σταθερὸ . . .
Γερμένο τὸ κεφάλι μου ἔχω τὸ βαρὺ,
Κι' ἀκολουθῶ,
Τὰ στερνολείψανα τοῦ μοιραίου
Μὰ μὲς στὴν κίτρινη ἔξταση τοῦ κάδρου μου τ' ὥραιου
Ἀπόκρυφα ἡδονίζομαι βλέποντας πόσο μοιάζω
Μ' ἓναν μπαξέ νεκρὸ
Ποῦ ὁ περβολάρης του ὁ νωθρὸς καιρὸ τὸν ἔχει ἀφήσει
Μέσα στὴν ἐγκατάλειψη νὰ σφύσει
Δίχως νερὸ
Ἔτσι κι' ἐμένανε ἡ ψυχὴ,
Μπαξέ; εἶν' μαραιμένος,
καὶ ὁ περβολάρης του ἐγώμαι ὁ νωθρὸς
Ποῦ ἀφήνω τὸν ξεπίτηδε; νὰ σφύνει ἀργὸς;
Χορταριασμένος; . . .
Τὸν μαρασμό του τὸν στερνὸ,
Τὸν παρακολουθῶ.
Μόνο ναὶ τότε, τότε τῆς ζωῆς γελῶ μὲ εἰρωνία
Κι' εἶνε γιὰ μένα ἡδονὴ ἔξτατική,
Ὅταν γιὰ κάποια πράξι ἐξώκοσμη, ἀντιζωϊκὴ,
Ἔρχεται εὐπρόσδεχτὴ ἡ ταγμένη Παρακμὴ
Γιὰ τιμωρία

Τι εἶπα;

Ὡ ἀλήθεια ναί.

Μιὰ πράξι ἐξώκοσμη, ἀντιζωϊκὴ

Πόσο τὴν κάνει πρὸ αἰσθαντικῆς

Ἡ Παρακμὴ

ΕΝ ΕΙΡΗΝῃ

Ἄργοζοῦν κι' ἀργοσέρονονται οἱ ζωές . . .
Κι' οἱ θνητοὶ μὲς στὶς ζεστατικὲς τοὺς τὶς φωλιές.
Ἄργοπερπατοῦν, ἀργομιλοῦνε, κι' ἀγναντεύουνε
Ἀργοπορημένα κάποια ἀργονυκτιάτικα ὄνειράτα
Ποῦ κι' ἂν εἶν' μισοσβυσμένα κι' ἀργοκούνητα
Τοὺς θυμίζουν πού; πολέμους . . .
Πιού; καιροὺς τοὺς προμαντεύουν . . .
Μὲ τ' ἀλέτρι τὸ δρεπάνι τὸ σφυρί
Πέρονουν κάθε μέρα τὸ στρατὶ,
Καὶ περνοῦν ἀπὸ τὸ ἴδιο μονοπάτι
Καὶ μὲ τὸ βοριά καὶ μὲ τὸν μᾶτη . . .
Μὲς στὸ ἀλέτρι στὸ δρεπάνι στὸ σφυρί
Φωληασμένη κάθε ἐλπίδα τοὺς κρατεῖ,
Μεταξένια, πουπουλένια, τὴν ψυχὴ.
Κι' εἶν' ἡ ἐλπίδα τοὺς, ἀγάπη
Καὶ τραγούδια στὴ ζωὴ προσπαθοῦνε νὰ ταιριάζουν . . .
Μ' ἀργοζοῦν, ἀργοσαλεύουν οἱ ζωές,
Κι' οἱ θνητοὶ μὲς στὶς ζεστατικὲς τοὺς τὶς φωλιές
Πῶς ἀργοῦν τὰ βήματά τοὺς . . .
Κι' ἐν εἰρήνῃ πῶς μιλοῦν στὰ πρόβατά τοὺς ! . . .
Εἶνε ἀλήθεια,
Δὲν κουνοῦν . . .

ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Τῆς πολιτείας γλυκοφέγγουν ἀπαλὰ ἐδῶ οἱ φεγγαροδροσιές . . .
Κι' οἱ ἀγάπες ἐδῶ σμίγουν στὸ μυστήριον ὡς τὶς ψυχές . . .
Πιὸ πέρα ἐκεῖ μέσα σὲ σπήλια ἀραχνὰ
Οἱ σταλαχτίτες χτίζουνε βουνὰ μὲ τὶς σταλάδες
Ἴσως καὶ μὲ τὸν καιρὸ
Πάλλευκες πέτρες πλούσια ζωγραφιστές
Σὰν τὶς νιφάδες στὸ χορὸ . . .
Ὡ γλυκοθώρετοι θνητοὶ
Μὲς στὴν ἀθανασία σᾶς καλῶ
Κι' ἄς μυκτηριζοῦνε
Πάνω ἀπ' τοὺς τάφους σας τὰ κυπαρίσσια
Ποῦ ὅλο καὶ τρίζουνε . . .

ΑΠΛΟΤΗΤΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

III

Ήτανε κάποιο μεσημέρι τοῦ καλοκαιριοῦ
Θαμπωτικό
Στὴν παιδιακήσια καμαρὴ σου σὰν ἐμπῆκα . . .
Μὲ τὰ λευκά της ἐπίπλα τ' ἄλλα
Μὲ τὴν κουκλίστικια κομψή της τουαλέττα
Μὲ τὸ λευκὸ στὸ πλαϊ γροαφεῖο
Τὴν καρέκλα
Κι' ὀλίνοικτα χάμω στὸ πάτωμα ξεσταχωμένα
Κουραστικά βιβλία τοῦ σχολειοῦ
Ἐγκαταλείμμενα . . .
Ἐσὺ.
Μαζὺ μὲ τὸ χορμί σου βυθισμένη
Στὸν ἴδιον ὕπνο
Ἄπλῃ εἶχες παραδοθῇ
Ἀπάνω στὸ σκληρὸ κρεβάτι σου τὸ ἐφηβικὸ,
Κι' ἀπλόχωρα ῥαμένη
Μὴ νυχτικιά σὰς τύλιγε τοὺς δυὸ . . .
Μιὰ νυχτικιά μὲ γυρνιτοῦρα νταντελένια
Στοὺς γύρους
Κατάλευκη μακρυνὰ σοῦ ρχόταν ὡς τὰ πόδια
Καὶ βαρύτιμη
Θε νάταν δίχως ἄλλο τῆς μαμμᾶς σου,
Καὶ μὲς σ' αὐτῇνε τὴν χοριτωμένη φορεσιά σου
Ὡ πόσο φάνταζε ἡ σκέψη σου ἡ παιδική
Κι' ὁ πόθος σου νὰ φαίνεσαι Μ ε γ ἄ λ η
Σ ε β α ρ ῆ ! . . .
Θεέ μου τί στάση ! . . .
Τὰ πόδια σου στὸ προσκεφάλι σου τᾶχες ξεχάση
Τὸ ἓνα ἀπ' ἐδῶ καὶ τ' ἄλλο ἐξεῖ
Γυμνά,
Σὰν μεθυσμένη,
Ἀνάποδα στὸν ὕπνο σου εἶχες ξεχαστεῖ . . .
Θεεὶ τί εἰκόνες ! . . .
Ὡ καῖνοι οἱ ἄδρσι, παιδιστικοί σου ἀγκῶνες
Γωνιές κι' εὐθείες ἐσχημάτιζαν σοφές.
Κλειστὰ τὰ μάτια σου νειρεύονταν παιχνίδια,
Τὰ τσίνοῦρα πυκνόξανθα, γραμμόσυρτα τὰ φρεῖδια
Ὡ τοῦ προσώπου σου οἱ δωδεκάχρονης δροσιές . . .

Κι' ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ νταντελένιο τὸ καρέ σου
Μὲ τὴν ἀπλὴν σὲ ξεγελᾶνε ἀχαριστία
Ρηχὰ σκληρὰ
Σὰν ἀλαφρόπετρες θαλάσσης
Ξεφεύγοντας τὰ στήθια σου τὰ παιδικὰ
Τ' ἀστεία
Ρηχὰ σκληρὰ
Σὰν ἀλαφρόπετρες θαλάσσης
Καλόκαρδο χαμόγελο σοῦ φέρουνε στὰ χεῖλια
Καὶ σὲ κάνουν νὰ γελάσεις

Μὰ δὲν γελάς.

Ναὶ δὲν γελάς, γιατί πιὸ κάτω βλέπεις
Ἐκεῖ καθὼς ἀπλώνεται τὸ παιδικὸ κορμὶ
Τῆς νυκτικιάς κάποιο παιχνίδι ἀφωρεσμένο
Τὸν πρώτμον τὸν σοβαρὸ
Καλόγραμμα τὸν ἕνα τῆς μηρὸ
Ξεσκεπασμένο
Κι' ἀπάνω στὴν ἀκάλυπτη τριανταφυλλένια σάρκα
Ἐνα κουνουπί βοίσκεται γερὶ ἀπασχολημένο
Τὸ αἷμα σου τ' ἀθῶο νὰ ρουφᾷ
Παιδοῦλα εἶν' χορτασμένο
Στυφὶ κακὸ ἐκδικητικὸ
Τὴ σάρκα σου σπαράζει, γιὰ τὴν αὐτοσυντήρηση.
Τὸ βλέπω, γίνομαι στοχαστικὸς
Κοὶ σιγολέω «μοῦ μοιάζει»!

Στὸ ὁλόφωτο τ' ἀπόγευμα μπῆκα στὴν καμαρὴ σου
Παιδί,
Κι' αἰσθάνθηκα τὴ φύση τὴν ἀπλὴν
Μὲ τὴν πνοή σου . . .
Καὶ νᾶτῃς :
. . . Ἐνα παιδάκι δώδεκα χρονῶν ! . . .
Δυὸ στήθια ὁλόξερα ρηχὰ
Σὰν ἀλαφρόπετρες σκληρὸς θαλάσσης
Κι' ἕνας μηρὸς.
Αὐτὰ εἶν' τὰ θέματα τῆς ζωῆς σ' ὅλο τὸ βιὸς
Μ' αὐτὰ πότε θὰ κλάψεις, πότε θὰ γελάσεις
. . . Ἐνα παιδάκι ! . . .
Θεὲ μου τὶ ὄργανο ἀπλὸ
Ἐδιάλεξ' ἡ ζωὴ γιὰ νὰ πλουτίσει
Μ' ἔκλεινο τῆς αἰωνιότητος τὴ βρούση . . .
Σ' ἕνα παιδί !
Μὰ πὼς μπορεῖ
Θεὲ τόσο μυστήριο νὰ χωρεῖ !

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗ

ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

† ΔΥΚ. ΚΥΔΩΝΑΚΗ

ΚΑΚΗ ΩΡΑ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

—Ο κύριος Ἀλμπέρτης, ψιθύρισε ἡ ὑπηρετρία στὸ αὐτὶ τῆς οἰκοδέσποινας καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ σαλόνι.

Ἡ οἰκοδέσποινα ἄφησε τὴ μικρὴ μὀβ πόλυθρόνα, ζήτησε συγγνώμη ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους καὶ βγῆκε στὴν εἴσοδο. Ὁ κύριος Ἀλμπέρτης μὲν εἶχε ἀνελθεῖ καὶ στεκόταν στὸ κεφαλόσκαλο τῆς μαρμαρίνης σκάλας.

Στὸ πλησίασμα τῆς οἰκοδέσποινας ὑποκλίθηκε, ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, μὲ τὴ λεπτὴ ἐκείνη εὐγένεια ποὺ συναντῶ κανεῖς στοὺς μακρυνούς ἀπογόνους τῶν βενετσιάνων, ποὺ ἐδῶ καὶ χρόνια κατοικοῦσαν στὶς Κυκλάδες. Ἡ οἰκοδέσποινα ἀνταπόδωσε τὴ φιλοφρόνηση μὲ πολλὴ λεπτότητα, μὲ ἀριστοκρατικὴ μεγαλοπρέπεια ποὺ φανερώανε ὅτι πέρασε τὴν κοριτσιίστικη ἡλικία τῆς κλεισμένη σὲ καμιὰ μοναστηριακὴ σχολή ἀλλ' ἐκείνους ποὺ βρίσκονται στὴ νησί τῆς Κυκλαδικῆς περὶ ρέματα τι κατοικημένα ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῶν Ἑνετῶν.

—Εἴμαι, ἴσως, ἀπὸ τοὺς καθυστερημένους ἢ ὁ μόνος καθυστερημένος, ἀγαπητὴ κυρία Ροζίνα; εῴθησε ὁ κύριος Ἀλμπέρτης προτεινόντας τὸ χεῖρ τοῦ στὴν οἰκοδέσποινα.

—Πιστέψετε ὅτι ἂν δὲν εἶσθε ἀπὸ τοὺς πρώτους ὅμως δὲν καθυστερήσατε καὶ πολὺ, εἶπε ἡ οἰκοδέσποινα καὶ μπῆκε συνοδεύοντας τὸν ἐπισκέπτη στὸ σαλόνι τῆς ὑποδοχῆς.

Τὸ ἀρχοντικό σπίτι τῆς κυρίας Ροζίνας Ντερούντι εἶχε πάρει γιορτάσιμη ὄψη. Ἐδῖνε, ἡ οἰκοδέσποινα, τὸ ἐτήσιο τσάι πρὸς τιμὴ τοῦ γιου της, ποὺ ἐόρταζε τὴ γεννέθλιά του καὶ ποὺ, ἔξη χρόνια τώρα, εἶπε στὴν Ἰταλία σπουδάζοντας θεολογία σ' ἓνα σεμινάριο τῆς Γένοβας. Στὸ μεγάλο σαλόνι ἢ Σελέστα, τὸ μοναχὸ κορίτσι τῆς κυρίας Ροζίνας, ποὺ μὲν μὲν πρὸ ἡμερῶν εἶχε ἔλθει ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῆς Τήνου, ἐπαίξε στὸ ἀρχοντικό τὴν «Προσευχή τῆς Πιερρίνας». Γύρω της νέαι καὶ δεσποινίδες θαύμαζαν τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἐκτέλεση τῆς μικρῆς μαθητρίας τοῦ Γαλλικοῦ παρθενωγωγείου. Ἐνῶ σ' ἓνα πλαϊνὸ σαλονάκι οἱ κυρίες καὶ οἱ κύριοι συζητοῦσαν γιὰ κάποιο σκάνδαλο ποὺ κυκλοφοροῦσε τελευταία εἰς βάρος τοῦ ἐφημερίου τῆς μικρῆς τῶν ἐνορίας. Λεγόταν ὅτι ὁ ἐφημέριος, ἓνας πολὺ νέος καὶ ὡραῖος παπᾶς, ποὺ μὲν εἶχε ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴ Γερμανία ὅπου σπούδαζε καὶ χειροτονήθηκε, τὰ εἶπνε μὲ μιὰ γερμανίδα γκουβερνάντα ἑνὸς καθολικοῦ σπιτιοῦ. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔκανε πολλὴ ἐντύπωση στὸν κύκλο τῶν καθολικῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, ποὺ ἡ μόνη προσπάθειά τους εἶταν πῶς νὰ στέκονταν ψηλά καὶ νὰ μὴ δίνωιν ἀφορμὴ νὰ γίνετα συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά τους. Καὶ τὸ σκάνδαλο αὐτὸ τοῦ νεαροῦ ἐφημερίου τοὺς λυποῦσε περισσότερο ἐπειδὴ ἀνταναλοῦσε σ' ὅλο τὸν καθολικὸ κλήρο, ποὺ στεκόταν ὑπόδειγμα, λίγο πρὶν, στὴ μικρὴ κοινωνία τοῦ νησιοῦ, γιὰ τὴ σοβαρότητά του.

Οἱ προσκεκλημένοι, μὲ τὰ εὐρωπαϊκά ὀνόματα καὶ τὴν μισαρχοντικὴν ἀνατροφή, ποὺ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς προγόνους των ποὺ δὲ γνώριζαν παρὰ ἀπὸ τίς χρωματιστὲς εἰκόνες ποὺ στόλιζαν τὰ σαλόνια, τίς κουζίνες,

τις τραπεζαρίες, τις κρεββατοκάμαρες, κι' αὐτὰ τὰ πλυσταριά τῶν καθολικῶν σπιτιῶν, ἐξακολοθοῦσαν νὰ συζητοῦν γιὰ τὸν ἐρωτα τοῦ δὸν Ἀλφόνσου, τοῦ νέου παπᾶ, κι' ἀκόμη γιὰ μια δωρεὰ ποὺ εἶχε κάνει τις ἡμέρες ἐκείνες ὁ Ἄκρος Ἀρχιερεὺς τῆς Ρώμης γιὰ τοὺς ἀπόρους καθολικοὺς τῶν Κυκλαδικῶν νησιῶν. Καὶ δὲ θι σταματοῦσαν τὴ συζήτηση ἂν οἱ νέοι δὲν τοὺς ἐβίαζαν νὰ περιορισθοῦν στὶς γωνιὲς τοῦ σαλονιοῦ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ χορεύουν καὶ νὰ παίξουν παιχνίδια τοῦ σπιτιοῦ. Ἐτοί ὁ ἐρωτολήπτης δὸν Ἀλφόνσος καὶ ὁ Ποντίφικας, ἔμειναν ἥσυχοι ἀπὸ τὸ ἀριστοκρατικὸ κουτσομπολιὸ τοῦ θρησκολήπτου ποιμνίου των.

Ὁ χορὸς εἶχε ἀρχίσει. Οἱ νέοι καὶ κορίτσια διασκέδαζαν βηματίζοντας ρυθμικὰ ἀπάνω στὸ γυαλιστερὸ πάτωμα μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας, καθὼς ἔχαρτακτο μίαν γεροντοκόρη καὶ πρῶν δασκάλα τῆς Ἱερᾶς Κατήχησης σ' ἓνα μοναστήρι. Οἱ γεροντώτεροι παρακολοθοῦσαν τοὺς χορευτὲς ἐκρονεούμενοι τοὺς μονιέρονους βάρβαρους χοροὺς. Κι' ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, μὲ τὴ λουστράτη μαύρη ζακέττα καὶ τὶς ἀνάγχιες ξανθὲς φαβορίτες, καθισμένος σὲ μιὰ γωνία περιεργαζόταν τὸ οἰκογενειακὸ ἄλμπουμ τῆς χήρας Ροζίνας Ντεφούντι. Τὸ εἰκονογραφημένο περιεχόμενον τοῦ ὀγκώδικοῦ ἄλμπουμ, μὲ τὸ χρυσοστόλιστο ἑξόφυλλο, τὸν εἶχε συναρπάσει τελείως. Γυρίζοντας τὰ χοντρά χαρτονένια του φύλλα βρῆκε σὲ πιστὴ ἀναπαράσταση ὅλη τὴ ζωὴ του, τὴν παιδική του περίοδο, τὴ νεανική του ἡλικία, τὰ περασμένα καὶ ἀξέχαστα χρόνια! Κι' ὁ νοῦς του του πένανζε μὲ γοηγοῦντα στι παλιὰ. Γύρισε χρόνια πίσω. Βλέποντας, ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, τὴ φωτογραφία τῆς μικρῆς Σελέστας Ντεφούντι θυμήθηκε τὴν πρώτη του καὶ τελευταία ἀγάτη. Ἀναπόλησε τὶς ὥραις περασμένες ἡμέρες, ποῦ, παιδί ἀκίμη, μόλις δεκατριῶν χρόνων, τόλμησε νὰ ἐκμυστηρευθεῖ τὸν ἐρωτὰ του στὴ διαλεχτὴ τῆς καρδιάς του κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῆς καθενδράλης τοῦ νηπιοῦ. Σὰ νὰ εἶταν τώρα ποῦ συνέβηκε τὸ μόνο του αὐτὸ ἐρωτικὸ τόλμημα θυμήθηκε μὲ ζωντάνια καὶ ἀκρίβεια ὅτι μιὰ Χριστουγεννιάτικη βραδυὴ, μέσα στὴ Μητρόπολη καὶ τὴ στιγμή τῆς Λευκῆς Λειτουργίας πλησίασε μιὰ ξανθοῦλα καὶ δειλὰ τῆς ψιθύρισε πῶς τὴν ἀγατᾶ. Κ' ἐκείνη κοκκίνισε, ἐορίξε τὰ μάτια της στὸ λευκὸ χαρτισσοκίνητο εἰρηλόγιό της καὶ δὲν ἀπάντησε. Τοῦ φάνηκε τότε σὰ μιὰ μικρὴ κερένια Παναγία νὰ προσεύχεται στὸν Ὑψιστο, ἐνῶ οἱ μελωδικοὶ ἤχοι τοῦ ὁργάνου, οἱ σοβαροὺς λατινικὰς λέξεις τῆς ψαλτῆς λειτουργίας καὶ τὸ εὐόσμο ἀναθυμίαμα τοῦ λιβανιοῦ συμπλήρωναν τὸν προσευχὴ της. Θυμήθηκε ἀκόμη πῶς ἡ ἐπιμονὴ του ἔδωσε θάρρος στὴν ντροπαλὴ κερένια Παναγία ποῦ σηκώνοντας τὰ μάτια τοῦ ἀπήντησε κατὶ πολὺ σιγὰ. Κι' αὐτὸς δὲν ἄκουσε τίς λέξεις. Μὰ τί μὲ τοῦτο; Τὸ χαμόγελο τῆς ξανθοῦλας εἰσγε τόσα! Αὐτὸ τὸν σφτάξε, τοῦ ἀκοῦσε. Καὶ μὲ τρόπο τραβήχτηκε ἀπὸ κοντὰ της, πλησίασε μιὰ στάχτουα τοῦ μικροῦ χοῦστοῦ καὶ συγκινημένος τὸν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν εὐτυχία ποῦ τοῦ χάρισε, ρίχνοντας μέσα στὸ πλαϊνὸ κουτὶ ἓνα χαρτονίμμημα ὡς φῶρο τῆς χαρᾶς του.

—Τὶ ὥρα! εἶπε, σιγά, ὁ κύριος Ἀλμπέρτης, χαϊδεύοντας ἄπλ' ἰς ξανθὲς του φαβορίτες

Καὶ γύρισε τὸ φύλλο τοῦ ἄλμπουμ. Ἐνα μικρὸ χαμόγελο ζωγραφίστηκε στὰ γέλια του. Τὶ μάτια του ἔπεσαν σὲ μιὰ φωτογραφία τοῦ γιοῦ τῆς κυρίας Ροζίνας ποῦ σπούδαζε στὸ σεμινάριο. Ἡ θεὰ τοῦ νέου σπουδαστῆ.

μέ το μαῦρο ράσο καί τή μεταξωτή φαριδιά ζώνη, ἔφερε στή μνήμη του τή θλιβερή συνέχεια τῆς πρώτης του ἀγάπης. Ἐκλινε τὸ κεφάλι πένθιμα κι ἄφησε ἐλεύθερο τὸ μνημονικό του νὰ πετάξει πέρα, μακριά στήν ξενιτειά όπου πέρασε ἓνα κοιμιάτι τῆς νεανικῆς του ζωῆς φυλακισμέτος κι αὐτὸς, σάν τὸ παιδί τῆς οἰκοδέσποινας, σ' ἓνα σοβαρὸ καὶ πληχτικὸ σεμινάριο. Θυμήθηκε πὼς λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐρωτική του ἐξομολόγηση τὸν ἀνάγκασαν οἱ δικοὶ του καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ νησιοῦ νὰ σπουδάσει θεολογία καὶ νὰφιερώσει τὴ ζωὴ του στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς στὴν ἀρχὴ δὲ δέχτηκε, μὴ οἱ συμβουλὲς τῶν συγγενῶν του καὶ τὰ ὠραῖα λόγια τοῦ γέροντα ἐπισκόπου γιὰ τὴν ἀτελείωτη εὐτυχία τῆς μέλλουσας ζωῆς τὸν ἐπεισαν, κατόρθωσαν νὰ τοῦ ἐμπνεύσουν τὴ λατρεία πρὸς τὴν Πίστη. Κι ἔφηνε! Ἡ ζωὴ του στὸ σεμινάριο στάθηκε μαρτυρική. Τὸ ἱερὸ περιβάλλον δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν συναρπάσει. Ὁ νοῦς του φτερούγιζε πάντα ἐξω ἀπὸ τοὺς ὀγκώδικους τοίχους τῆς σχολῆς. Αἰσιανόταν τὸν ἑαυτό του ξένο ἀπὸ τὸν καινούργιο δρόμο ποὺ του χάραξαν καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ὄχι ἀργὰ θὰ γινόταν παπᾶς τόσο τὸν τρώμαζε ὥστε λίγο-λίγο τοῦ ἐσβυσε τὴν κληρονομικὴ του μετάνοια πρὸς τὴ θεῖα. Καὶ πῆρε μὲ τελειωτικὴ ἀπόφασή.

Ἐνα πρωτὶ, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι θὰ πῆγαινε νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν Πρόξενο τῆς χώρας του, ἔφηνε ἀπὸ τὸ σεμινάριο γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσει πιά! Στὸ νησί του τὸν ὑποδέχτηκαν ψυχρά. Οἱ δικοὶ του τὸν σύγχωρησαν γρήγορα, μὰ ὁ γέροντας ἐπίσκοπος τοῦ κράτους κακία ἐλειδίη ἔδωσε κακὸ παράδειγμα στοὺς ἄλλους σπουδαστές. Αὐτὸν ὅμως λίγο τὸν ἐννοιαζε τὸ πὼς ἐκοιναν οἱ ἄλλοι τὴν πράξιν του. Ἐνα μόνον τὸν πείραξε, τὸν βασάνισε στὴν ἀρχὴ καὶ τὸν ἔκανε νὰ μεταμετανιώσει γιὰ τὸ κίνημά του : ὅτι ἡ ξανθοῦλα τῆς καθενδράλε εἶχε παντρευτεῖ στὸ διάστημα ποὺ αὐτὸς ἔλειπε.

Ἐδῶ ἔκλεισε τὸ ἀλμπόμ ὁ κύριος Ἀλμπέρτης καὶ βαθειὰ συλλογισμένος παρακολουθοῦσε τοὺς νέους ποὺ χόρευαν.

Λίγο ἔπειτα μὲ γυναικεῖα φωνὴ τὸν βγαλε ἀπὸ τὴ σκέψη. Εἴταν ἡ κυρία Ροζίνα ποὺ τὸν ρωτοῦσε τί πράγμα συλλογίζόταν τόσο σκεπτικός. Κ' ἐκεῖνος, σκοτισμένος ἀπὸ τὴν ἀναπόληση τῶν περασμένων, γύρισε καὶ τὴν εἶδε ἐκστατική καὶ λαίρνοντας τὴ χέρια τῆς στὰ δικά του τῆς εἶπε :

—Μετρῶ τὰ χρόνια ποὺ ἔχουν διαβεῖ ἀπὸ τὴ βραδιά ἐκείνῃ τῶν Χριστουγέννων ποὺ κάτω ἀπὸ τοὺς φωτισμένους θόλους τῆς ἐκκλησίας σὰς ἐκμυστηρεύτηκα τὸν παιδικό μου ἔρωτα . . .

Κουτάχτηκαν κ' οἱ δυὸ χωρὶς τίποτα νὰ ποῦν κ' ὕστερα ἔοριξαν τὰ μάτια τους στοὺς νέους ποὺ χόρευαν . . .

ΚΑΚΗ ΩΡΑ

Βαθειά τὴ σκέψη τοῦ Νίκου σκέλιζε ἀδιάκοπα, ἡ εἰκόνα τοῦ κορμιοῦ τῆς Βάσως Σάφνου μια μέρα στὸ διάβα της, ἡ ἐπιθυμία τῆς σάρκας, τοῦ τὴν ἐτύλιωσε μὲ ἀνεύθυνη ἐλευθερία, εἰσι σχεδὸν ἀδιάκοτα. Καὶ τὴν εἰκόνα αὐτὴ ἀσβύστη πάντοτε τοῦ τὴν κρατοῦσε ἡ ζωηροφώτιστη στενοχώρια τοῦ ἀναπόλαυστου.

Σκανδαλιζότανε τὸ μυαλό τοῦ Νίκου μὲ τοῦ κορμιοῦ τῆς Βάσως τὸ πεισματάρικο γαργάλημα, κι' ὅσο κι' ἐν πολέμοις μὲ παραβολὲς ἄλλων κορμιῶν νὰ τὸ ξεγελάσει, δὲν τὸ κατάρφανε. Ἔτσι ποῦ ἦτανε φυσικὰ καὶ νευρικός καὶ δεχτικός στὸ κάθε αἶσθημα, σ' ἐν μὲ τὴν ἀδυναμία μὰ καὶ μὲ τὸ πείσμα τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ἐτόφρνε καὶ τυρανιότανε μόνο. Δὲν τὸ φανταζότανε, μὴ οὔτε καὶ νὰ τὸ σκεφτεῖ ἤθελε, πὼς θάβρισκε ἄλλοιως ἡσυχία ἐξω ἀπὸ τὴν ἀπόλαψη τῆς ἐπιθυμίας του.

Γι' αὐτὸ δὲν ἀρῆξε νὰ τὸ ἀποφασίσει καὶ νὰ κάνει ἀρχὴ σὲ ὅτι χρειάζοτανε γιὰ νὰ πληρώσει λίγο τὴ Βάσω, καὶ νὰ τῆς δώσει νὰ καταλάβει τὸ ἐνδιαφέρον του. Βλέποντας πάντα στὸ σκοπὸ τοῦ ἐμπεῖρε σὲ κάθε θυσία καὶ κόπο.

Μὰ ὅσο ὅμως βιαστικὰ καὶ νευρικὰ ἦτανε τὰ φερόσιμα τοῦ Νίκου, ἄλλο τόσο ἡσυχὰ καὶ σ' ἐν μετριότητι ἀπὸ βαθεῖα σκέψη τὴν δεχότανε ἡ Βάσω. Γιατὶ ὅσο ποθοῦσε ὁ Νίκος τὴν Βάσω, ἄλλο τόσο κι' ἐκεῖνη ποθοῦσε παρόφρες, μὴ καὶ σταθερὲς ἀποδείξει καὶ ὁλόκληρη μὲ λαίμαργία τὴν δεχότανε.

Λογαριάζοντας μὲ γυναικῆστικο τρόπο τὸν ἐρωτᾶ τοῦ Νίκου, αἰσθανότανε αἰώνια ὑποχρέωση κι' ἐννοητοῦσε στὴν ὁμορφίαν της, καὶ εἰδνε στὸ κορμὶ της, ὅταν αὐτὸς ἦτανε μετρουεῖ, ὅλην τὴ γάμψιν σ' ἐν μιᾷ ἀνταμοιβῇ χαριεῖται.

Καὶ πελάζωνε, πελάζωνε ἐκείνος, μὴ ξέροντας πὼς θάνε δυνατόν τὸν ἄγριο πόθο του νὰ τὸν νιώσει ἡ Βίτω, τόσο ποῦ παραβλέποντας τὴν αὐστηρὲς ματιὰς ποῦ ἡ τιμὴ κι' ἡ ντροπὴ ἀτίμω τῆς κρατοῦσαν, νὰ τρέξει μαζί του στὴν ἐλευθερὴ ἀγκαλιά τοῦ ἑρωτι.

Ἐνα ἀπόγευμα περνώντας ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Βάσως ὅπως πάντα ἔκανε ὁ Νίκος φεύγοντας ἀπὸ τὸ γραφεῖο του, τὸ εἶδε ἑρῆμο, ἄρῳνο, χωρὶς σημαδὶ ζωῆς μέσα του, κι' οἱ πρὸ παράλογες σκέψεις πέρασαν μὲ μιᾷ ἀπὸ τὸ μυαλό του ὡς ποῦ νὰ ρωτήσῃ στὸ καρσινὸ μαγαζὶ τί τέχαιτες νάτρωχε. Ἐίμαθε πολὺ σύντομα καὶ ξερῖ, πὼς εἶχε πιάσει ξαφνικὰ πόνο τὴ μητέρα τῆς Βάσως, πὼς ὁ γιατρὸς χωρὶς ἀναβολὴ κι' ἀργοτορία τὴν ἐστείλε στὸ νοσοκομεῖο. Ὅσο γιὰ τὴ Βάσω αὐτὴ δὲν ἐσήκωνε συγχανήσεις, τὴν πῆγανε σὲ κάποιον συγγενικὸ σπίτι ποῦ ἦτανε γνωστὸ στὸν Νίκο.

Δὲν ἐμετριοῖσθηκε ἡ ἀνησυχία του μ' αὐτὴ τὴν εἰδηση ἐπερίσσειε ὅμως γιὰτὶ σ' αὐτὴν προστέθηκε κι' ἡ στενοχώρια ποῦ θὰ περνοῦσε κι' ἡ Βάσω. Καὶ θλιμένος προθυμοποιήθηκε ὁ Νίκος νὰ φανεῖ κι' αὐτὸς χήσιμος στὴν κακὴ αὐτὴ ὥρα τῆς ἀγαπημένης του. Ἀς τῆς ἐπῆγαινε ἔστω καὶ θλιβερά νέα. Καὶ τράβηξε γραμμὴ γιὰ τὸ νοσοκομεῖο. Καὶ στὸ δρόμο παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ νὰ μὴν εἶνε σπουδαία ἡ ἀρρώστια καὶ εἴσι μοναχὰ καλά νέα νάχει νὰ μεταδώσει. Καὶ βιαζότανε, ἔπρεπε καλὲς ἢ κακιὲς νὰ φέρεται

αὐτὸς πρῶτος τὶς εἰδήσεις.

Ἐνας φίλος του γιατροῦ τὸν ἐστείλει στὸ χειρουργεῖο.

Ἐκεῖ λέει τὴν εἰχάν. Στὸ χειρουργεῖο ! Τὸν ἐτάραξε πολὺ αὐτὴ ἡ λέξη. Ἐμονομέριασε κι' ἐστενοχώρησε τὰ νῦθρα του, ἔκαμε πέτρα τὴν καρδιά του καὶ τραβηγμένος σὶν παιδί ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ φίλου του τοῦ γιατροῦ, σὺρθηκε ὡς τοῦ χειρουργείου τὴν πόρτα, καὶ ἐκεῖ κίτρινος καὶ δρωμένος στάθηκε. Ἡ πόρτα μισανοίχτηκε. Μὴ δομῇ ἰσοδοφίμου τὸν ἐκρότησε. Ἐπειτα εἶδε:

Σὲ ἓνα τραπέζι χειρουργικὸ ἦτανε ξαπλωμένη ἡ μητέρα τῆς Βάσως.

Γύρω τῆς στεκότανε γιατροὶ σοβαροὶ στὰ χάτασπρα ντυμένοι καὶ παρακολουθοῦσαν σκεφτικοὶ τὰ χέρια ἐνὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ζούλιζε ἐσπρωχνε κατὶ στὴν κοιλιά τῆς ποὺ ἦτανε ἕνας συχαμερὸς ὄγκος.

Ἡ ἄρρωστη ἀνάπνεε βαθεῖα, ἀγκομαγοῦσε, μέσα στὸν τεχνητὸ τῆς ὕπνο καὶ ἔτσι καθὼς ἦτανε σωματοδόσσα, μὲ κρεμασμένες σάοκες μελαχροινοκόκκινες, φαινότανε σὶν ἓνα σωρὸς ἀπὸ κρέατα ποὺ οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖνοι τᾶχανε μαζεμένα ἔτοι ἀποκόμματα ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ προσπαθοῦσαν τώρα μαλίσσοντάς τα νὰ τοῦς δόσουνε κάποια συνοχὴ οἰκονομικώτερη. Ἐμοιαζε καὶ μὲ γδαρμένο ζῶο. Ἀ, αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν ἐντύπωση ἔκανε στὸν Νίκο, γδαρμένο ζῶο. Ἀνατρίχιασε ὡς τὴ νύχια, ἀποξεδάθηκε, ἐπάγωσε, τοῦρθε νὰ γονατίσει ἀπὸ ἀηδία, ὁ ἐρωτὰς ἐμυσσκεψε τὰ ροῦχα του καὶ τὰ κόλλησε στὴ σάρκα του μὲ ἀηδία. Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει κι' αὐτὸς βρέθηκε ἔξω μακριὰ ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο. Κι' ὅμως ἐπρεπε νὰ πεῖ ἓνα σωρὸ ἐνδόξοιςτες ψευτιὲς στὴ Βάσω. Κτύπησε τὴ πόρτα κι' ἐκεῖνη ὡς ἄκουσε πὼς φέρονουν νέα ἀπὸ τὴν μητέρα τῆς, κουτρουβάλισε βιαστικὴ τὶς σκέλες χωρὶς νὰ σκεφτεῖ τὴν ἀτημελησίαν τῆς.

Αὐτὸς τὴν κῦταξε τότε καλὴ σὰν νᾶθ' ἔλε νὰ τὴν γνωρίσει. Μὴ καινούργια εἰκόνα, ἐβλέπεν ἄλλη καὶ ξεχωρισμένη ἀπὸ κείνην ποὺ ὡς τώρα ἡ Βάσω μὲ τὸ ὁμορφο κορμί τῆς του παρουσίαζε. Οὔτε τὸ στρωτὸ κι' ἀνάλογο παρθενικὸ κορμὶ ποὺ λὲς κι' ἀντιπροσώπευε ὅλο τὸν πόθο τοῦ κόσμου ἀπάνω του, τὸν ἐσκανδαλίζε πειλῶ.

Εἰκόνα καινούργια, ἄλλο κορμὶ μὲ φαριδιὰς λαγώνες κρεατοφορτωμένες ποὺ τρέμανε ξεχαλαρωμένες στὸ κάθε κούνημα, καὶ τόσο πολὺ μπερδεύονταν ἡ εἰκόνα αὐτὴ μὲ κείνην ποὺ εἶχε μπροστά του, ποὺ ἐβλεπε κι' ὅλας ἀπὸ τὸ λίγο περισσότερο ἀνοιγμα τοῦ στήθους τῆς ἐμπρὸς στὸ λαιμὸ καὶ σὰν κρέας μελαχροινὸ στὸ κίχκινο.

Καὶ τράβηξε τότε ἀπὸ ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ ἀνοιγμα τοῦ λαιμοῦ τῆς Βάσως τὴ σκέψη του μέσα ἀπὸ τὰ ροῦχα τῆς καὶ τὴν ἐπῆρε χαμηλὰ στὸ μέρος ἐκεῖνο ποὺ γυμνὸ εἶπε δεῖ λίγη ὥρα ποῖν στὴ μητέρα τῆς στὸ Νοσοκομεῖο. Καὶ τοῦ φάνηκε πὼς εἶδε τώρα μπροστά του ἓνα ἀπὸ κείνα τὰ ἴδια κρέατα ποὺ ξεγάζανε νὰ τὰ πᾶνε κι' αὐτὰ στοὺς γιατροὺς, γιὰ νὰ τὰ βάλουνε ἐκεῖ μαζὺ μὲ τᾶλλα στὸ μεγάλο σωρὸ, νὰ τ' ἀνακατώσουνε, ὅλα πιά ὅμοια, ὅλα γλυτσάρικα ἀπὸ τὸ βίαιος τοῦ ξυγκιοῦ.

Εἶδε καὶ ἡ Βάσω τὴ ματιά του ποὺ πῆγε στὸ ἀνοιγμα τοῦ ροῦχου τῆς, καὶ μὲ τὸ χέρι τῆς ἐφράζε τὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ ντροπαλὸ γέλιο καὶ μὲ τσακίσματα ταπεινάδας στὸ κορμὶ τῆς.

Αὐτὸ τὸ ἀπαγορευτικὸ καὶ ντροπαλὸ κίνημα τῆς Βάσως ποὺ σὲ ἄλλη περίσταση ποῖν θάτανε γιὰ τὸ Νίκο μὴ πληγὴ βαθεῖα, μὴ ταραχὴ θὰ τοῦ ἐρέθιζε ὅλα τὰ νῦθρα, τώρα τοῦ ἐφέρνηε μὴ ἀηδιαστικὴ συχαμάρα. Γύρισε ἀπόταμα τὸ κεφάλι του νὰ μὴν τὴ βλέπει θέλοντας νὰ τῆς δείξει μ' αὐτὸ

πώς εΐτανε περιττή ή φύλαξή της, γιατί έκεινος ούτε βλέπει ούτε έχει όρεξη νά δει τίποτε.

Ήθελε νά μπορούσε νά της πει πώς αηδιάζει. Ναι αηδιάζει. Νόμιζε τó φιλότιμο πολύ προσβαλμένο. Έθύμωσε με την στραβομάρα του νά υποφέρει τόσο καιρό με μι έντύπωση άσύγχστη και άνόητη. Όλοτελα χαμένη ή πρώτη εικόνα από τó νού του, δέν έβλεπε τώρα τίποτα άλλο παρά ένα μέρος από τά κρέατα τού χειρουργείου μπουστά του.

Κρατούσε τó κεφάλι του γεμμένο και βλέποντας χαμηλά έκανε πώς σκαλίζει κάτι νά βρεΐ με τó μαστούνι του στό πάτωμα. Τόν έρωτούσε αυτή μ' άνησυχία γι τή μητέρα της και κείνος της άπαντούσε με σιγανά άπότομα μονοσύλλαβα. Βιαζότανε νά φύγει, νά μείνει μόνος του, νά βρΐσει, νά βλαστημήσει νά φτύσει, νά ξεθυμάνει γι τήν κοροΐδι νου νόμιζε πώς τού εΐχανε κάνει.

Καιρό είχε ό Νίκος νά πλαγιάσει στό κρεβάτι του και νά κοιμηθεί άμέσως χωρίς νά έχει χίλια πειράγματα και ξενεύσματα από τó άδιάκοπα μέσα στον νού του χορμί της Βάως, πού μόλις πλάτασε κιαντό μαζύ σέ χίλιες δυό μεριές τού κρεβατιού ή φαντασία του τούφερνε, γελαστό, δροσερό λιγερό σέ κάθε στάση με άτέλειωτη σκανδαλιάρικη διάθεση και γιά κάθε τσαχνινι πρόθυμο έτοιμασμένο.

Τό είδε και τώρα σΐνειρό του, μπατάκι, άιομπα μαλθακό και ξεχαρβαλωμένο, με ένα γέλιο φοβισμένης υποκρισίας με τó όποιο προσπαθοΐσε νά συγκρατήσει τήν έντύπωση πού εκείνος όλοένα έκανε γι αυτήν.

Σάν ξύπνησε ό Νίκος, αίστάνθηκε τόν έαυτό του πολύ παράξενο, σαν βαρύ και σαν άλαρό. Άλαρωμένο από της επιθυμΐας του τήν πειστική άνυπομονησία χωρίς σκέψη γιά σχέδια δυσκολόβροτα, χωρίς έλπίδες πού τόν κυφοπληγώνανε με τήν ψευτιά τους. Μι και βαρεμένο σαν παραπεταμένο μάγμαρο, χωρίς σκοπό, μ' άνορεξία γι τήν δουλειά του, με πεθυμία γι ύπνο άδιάκοπο, άτοχοτημένο, . . . σαν άνύ αρχτο πές . . .

Ό Λυκούργος Κυδωνάκης πέθανε στό Saint—Blasien τού Μαύρου Λουμου της Γερμανίας δέν εΐνε ακόμα δυό χρόνια. Σπάνια, πού και πού στη ζωή του έγγραφε, και σπανιότερα ακόμα δημοσίευε έργα του. Γιά διηγήματα πού δημοσιεύονται στον Έρωτόκριτο μΐς τόν παρουσιάζουν σαν ένα πνευμα μυστικιστικό όχι κοινής άξίας. Τα θέματα πού μεταχειρίζεται σ' αυτά, εΐνε βγαλμένα από τούς μονγικούς εκείνους άναστεναγμούς τού άνημπορου της ζωής πού μΐς εΐνε τόσο συνηθισμένοι και τόσο συγχοί. Έξωτερικεύεται μέσα σ' αυτά με άδρότητα, κι φωτίζει με περισσότερο ίσως από ότι έπρεπε πώς τó κεντρικό μοτίβο, σέ τρόπο πού τó κάνει νά κυριαρχεί εΐς βάρος των λογοτεχνικών άπαιτήσεων. Μεγάλος ρεαλισμός χαρακτηρίζει τó σημερινό διηγημά του. Συναρπασμένος από τήν φόρα της αλήθειας πού ανακάλυπτε γράφοντας, κατορθώνει ως τó τέλος νά συγκρατηθεί μέσα στην ιδέα του, μένει όμως λιγάκι παθητικός. Έτσι μπορούσε κανείς άδίσταχτα νά προσθέσει δυό τέτοια λόγια στό διηγημά του, «Πρώτη φορά στη ζωή του, άπαλλαγμένος από πόθους είχε κάνει μι γαλήνια σκέψη. Πρώτη φορά έκείνο τó πρωΐ ό Νίκος είχε σκεφτεί. Και ή σκέψη του βγήκε εύκολη πειστική και άδίσταχτη, από πολύ μέσα του. Και τού ήρθε μοναχά μι λέξη στά χείλη--'Αηδία . . .

Έλεϊτα άκουσε τίς φωνές τού πρωΐνου γαλατά. Θυμήθηκε πώς ζει, γτύθηκε και βγήκε. Έξω στό κατόφι ό δροσερός άνεμος τόν διπέρασε σ' όλο τó χορμί, τόν έκαμε ν' άποταβριστεί και νά γελάσει. Τράβηξε τότε τόν συνηθισμένο του δρόμο γιά τó γραφείο. Εκείνον άκριβώς πού περνούσε από τó σπίτι της Βάως . . . 'Αλήθεια εΐνε πώς ό άνθρωπος δέν ξεσκαβώνεται μοναχά με μι γαλήνια σκέψη . . . »

ΕΜΜ. ΓΕΝΕΡΑΛΙ

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΡΑΓΙΑ

ΘΡΑΣ. Ν. ΣΤΑΥΡΑΚΗ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ



ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΡΑΓΙΑ

«Ο χρόνος, καθ' ὃν ἐξητήθη ἡ πνευματικὴ μου συμβολὴ εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον, εἶναι ὁ μάλιστα ἀκατάλληλος διὰ νὰ γράψω τι λόγον ἄξιον. Ἐξαντλούμεθα τελείως· εἰς τὰς ἐγγράφους καὶ τὰς λοιπὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας τοῦ Γυμνασίου. Διὰ τοῦτο ἀνασύρω ἀπὸ τὸ παρελθὸν Κρητικὸν ἀνέκδοτον, τὸν Γάμον τοῦ Ραγιά, ὡς ἐπιτοφορήθη, καὶ τὸ πέμπω. Ἄν σας ἀρέσῃ τὸ δημοσιεύεσθε, ἂν ὄχι ἂ μείνῃ. Θὰ ἐπιφυλάξω τὴν συνεργασίαν μου, σταν εὐκαιρήσῃ.

Υποθέτω ὅμως ὅτι θὰ τὸ δημοσιεύσετε ὅχι τόσο διὰ τὸ περιεχόμενον, ὅσον διὰ τὴν γλωσσικὴν του κατασκευὴν. Διὰ ταύτην δὲ ὀφείλω νὰ εἰπω ὀλίγας λέξεις.

Γνωστὰ εἶναι αἱ περὶ γλώσσης γνώμαι μου, περὶ τῶν ὁποίων ἐκτενέστερον ἴσως νὰ γράψω εἰς τὸ μέλλον. Κοινὴ δημοτικὴ, παλαιῆ ἑλληνικὴ, οὔτε ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατὴ. Κοινὴ εἶναι ἡ τῶν ἐφημερίδων γλώσσα, σταν γράφεται, χωρίς ἀρχαϊσμούς, χωρίς ποιμπώδεις φράσεις, χωρίς ἐξεζητημένας λέξεις, μετ' ἀπλοτητά καὶ σαφήνειας. Μετ' αὐτὴν ομιλεῖ καὶ οὐδ' αἰσθεῖται ἡ δημοσιογραφία, ὁ ἄμβων, τὸ δικαστήριον, ἡ πραγματικὴ οὐδασκαλικὴ ἐδρα, ἡ Βουλὴ, αἱ διάφοροι κρατικαὶ ὑπηρεσίαι μετ' ἀρχαϊσμούς καὶ τὰς ἀνάκαινώσεις των. Γλῶττα μετ' ἀπλοτητάς καταλήξεις, μετ' ἀπαίρεσιν τῶν τελικῶν ν ἤς, δὲν εἶναι γλώσσα, εἶναι ἐξαμβλωμα. Ἀλλὰ εἶπα ὅτι ἄλλοτε θὰ γράψω ἐκτενέστερον. Ἄν ἤλπιεν ὅμως ὅτι θὰ γίνω ἀκούστος, θὰ συνιστοῦσα νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Ἐρωτόκριτος τὴν χρῆσιν μέσῃ ὁδῷ, τῆς ὁποίας σηματοφόρος παλαιῆ ἑλληνικοῦ χρόνου εἶναι ὁ πάντων ἡμῶν διδάσκαλος, ὁ συμπολίτης κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις, ὅστις εἰρήσε καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ φύλλον διὰ μικρὰς συμβολῆς.

Σας λέγω δὲ, χωρίς νὰ ἔχω σκοπὸν νὰ σας λυπήσω, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸ πρῶτον φύλλον γλωσσικῶς δὲν ἐπετύχητε. Πολλὰ εἶναι τόσοι τεχνήματα κωμωδία, ὥστε κορυφῶσιν τὸν ἀναγνώστην, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ὁδοὸς τῆς γλωσσικῆς σας κατευθύνσεως. Ὅτι εἶναι γραμμένον εἰς δημοτικὸν ἴδιωμα δοκιμασθὲν εἶναι τοπικόν, ἀνήκει εἰς ὁρισμένον ἑλληνικὸν γεωγραφικῶς διαμερίσμα, καθὼς ἦσαν αἱ παλαιαὶ σάλας—τοπικώταται, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινὴν διὰ πάντας τοὺς Ἕλληνας ἀπαιτιζὴν ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων καὶ ὑπερὸν κοινὴν. Τὸ ὑπὸς λοιπὸν τοῦ Ἐρωτόκριτου εἶναι ὅπως διόλου τεχνητόν, εἶναι δὲ ἁπλοῦς πάσης φυσικότητος, καθόλου ἐπεῖν. Ὁ Γάμος τοῦ Ραγιά μου, ὡς τοπικὸν κρητικὸν ἴδιωμα, καὶ μάλιστα τῆς κεντρικῆς Κρήτης, νομίζω ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρῶτον γλωσσικὸν Κρητικὸν διηγημάτων, διότι εἶναι φωνογραφικῶς σκεδὸν εἰλημμένον ἀπὸ στόμα Κρητικοῦ καὶ μάλιστα ἀγοραίου ὅπως.

Ἐάν δὲ οἱ ἀποτροπιαζόμενοι τὴν ἀπλὴν κωμωδία ἠθέλουν νὰ καλλιεργήσουν καὶ νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸ ἔθνος κοινὴν δημοτικὴν, πολὺ δύσκολον πρᾶγμα, ἂν ὄχι ἀκατόρθωτον, μόνον ἀπὸ τὴν κρητικὴν γραμματείαν θὰ τὴν εὐόρφωσαν μετ' τὸν Ἐρωτόκριτον τοῦ Κορνάρου, μετ' τὸν Στάθην καὶ τὴν Ἐρσφίλην καὶ τὰλλα Κρητικὰ δράματα, μετ' τὴν Βοσκοπούλλαν, μετ' τὸν Μπουνιαλὴν, καὶ μετ' ὅσα ἄλλα πλουτίζονται ἀπὸ τεσσάρων περὶ πρὸν αἰῶνων ἢ νεωτέρων ἑλληνικῆς φιλολογίας παρὰ Κρητῶν ποιητῶν καὶ λογίων.

Πεῖθοντι καλῶς, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ πολὺ τετριμμένην φράσιν (φαντάσθητε τὴν ἀηδίαν ἂν τὴν ἐκολόβωσα—γράφων τριμμένη), ἔγραψα τάνωτέρω. Δίδεται δὲ ἀφορμὴ εἰς τοὺς ἔχοντας διαθέσιμον χρόνον ζηλωτὰς τῆς δημοτικῆς νὰ τὴν κανονίσωσι κατὰ τὰ μνημονεύοντα κρητικὰ πρότυπα.

Ἐν Χανίοις 11 Σ)βρίου 1924

Πολλὲς φράσεις τοῦ τάκουσα τοῦ μακαρίτη τοῦ παπποῦ μου νὰ διγῶνται ἵνα λοῖς τὸν ἐπ' ἀντροπὴν, ὁ Δρούβαλις μετ' τὸ νὰ μὴ κἀνὴν κοπέλια μετ' τὴν πρώτην του γυναῖκα. Δώδεκα χρόνους εἶχε τὴν Γιαννακοπούλλα, γυναῖκα ἀπὸ καλὴ σειρὰ καὶ νοικοκυροπούλλα, τοῦ καιροῦ ἐκείνου, μὴ ὁ Θεὸς.

δὲν ἤθελενε νὰ τῶν ἐπέψη παιδιῖ. Κρυφὸ καὶ μὴ τὸ δίκαιο τῶνε. Γάμος χωρὶς παιδιὰ εἶναι μιὰ δουλικὴ τοῦ ἀντροῦνου τοῦ νοῦς στὸν ἄλλο, κι ἄλλη δροσά. Μὰ κ' ἴντα νὰ κάμουνε. Στοῦ Θεοῦ τσοὶ δουλιὲς κανεῖς δὲν καρισίρει. Ἐπέρναν ὁ καιρὸς, ἐδουλεύανε, ἐζούσανε ἀπρίκναιτο καὶ γλυκοσαλισμένοι, μόνον μὲ τὸ μυστικὸ στὴ μοῖρα τῶνε παράπονον πῶς ἦσανε ἄκλειροι.

Ἐκρινουὰ τσοὶ χρόνους ἦσανε στὴ δόξα τῶν οἱ Γιαντίταροι. Κ' ἐμᾶς ἡ ἐπαρχία μας εἶχνε πολλοὺς. Περίττον ἡ ἀιπαδιῖ. Ὁ Μανέτας, ὁ Χού-μελις, τοῦ Τσιβιτζῆ ὁ κύρις κ' ἄλλοι κ' ἄλλοι ἦσανε τσιράκια τοῦ φοβεροῦ Ἀγοιγιολίδη τοῦ μεσαρίτη κ' ἦσανε ὁ τρόμος Τάμαριου. Ἐπαδὶ ὅμως στὸ χωριὸ μας ἐκαθούντανε πολλοὶ ἀγάδες, καὶ θυμῶσαι βέβαια τὰ κονάκια τῶνε, καὶ τσ' ἰδιωκτησίες τῶνε μὴ λίγοι χοισιανοὶ καὶ σαφῆ τριτάριδες καὶ φανεροί. Ἐτσά' τ'ονε κ' ὁ παπποῦς μου. Ὁ κύρις του ἦρθεν ἀπὸ τὴν Ἀναπόλιν τῷ Σρακιῷ, ἐκατάκατσεν ἐπαδὶ δουλευτῆς τῶν ἀγάδων κ' ἀγάλι γάλι ἐτοπόπιασεν ἀόρασενε πραγμασιάκι, ἐβάλενε, ὡς λέει ὁ λόγος, προζύμι καὶ μὲ τὸν ἀποθαμμόν του ὁ γυιὸς τοῦ ἀτόμεινε στοῦ Γερεκάρι, γιατί οἱ ἄλλοι δώκανε μερέ τῶνε, ἄλλος στὴ Σίμον, ἄλλος στὸ Κουχιάντασσι, ἄλλος στὴν Πόλι, ἄλλος στὸ Μουρι, ὁ γυιὸς τοῦ ἀτόμεινε, γιατί λές, ἔγινε νοικοκύρις.

Ἰντα λέγαμενε διὰ γιὰ τσ' ἀγάδες τοῦ χωριοῦ μας. Αὐτοὶ τῶχανε σ' ἐντροπῆς τῶνε νὰ κόβγῃ τῶν ἀμπαδιώτων ἡ μαχαῖρα ἐκεῖ ποῦφτανεν τὸ τόπι τῶν καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν ἐτέρναν ἡ μογιὰ τῶν τσοὶ χωριανοὺς Ρωμαιοὺς καὶ εἴτσι ἦσανε πλεὶς ἡσυχοὶ ἀπὸ κανένα ἄλλο τσῆ Κρήτης μέρος. Οἱ ἀγάδες πάλι ἐπαδὶ ἦσανε ἡμερώτεροι. Τοῦρκοι ἴσανε δὲν σοῦ λέγω κι ἀνάθεμα τὸν καλύτερο κεινους τσοὶ καιροῦς, μὴ ὡς κ' ἂν εἶναι εἶχανε φάρκι. Ἀπὸ οὐλοὺς τοῦ χωριοῦ τσ' ἀγάδες ὁ πλεὶς πλούσιος, κ' ὁ πλεὶς σημαντικὸς ἦτονε ὁ Δρούβαλις. Ἦτονε σὶν νὰ ποῦμεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἄλλων, ὅτι ἤθελεν ἔκαναν οἱ ἄλλοι. Οἱ Τοῦρκοι τὸ ἔχουν αὐτὸ τὸ χάρισμα, ὁ κατώτερος σέβεται τὸν ἀνώτερόν του.

Ἰουτσονα τοῦ Δρούβαλι τὰ πράματα ἐκράθεινε ὁ παπποῦς μου. Μιὰν ἡμέρα τοῦ μηνᾶ νὰ πῇ νι τοῦ πῇ στὸ κονάκι. Πηγαίνει ὁ παπποῦς μου καὶ σὶν ἐκατσενε τοῦ λέει ὁ Ἀγάς:

— «Νικολῆ, τὸ Σάββατο, ἀποῦ μῆς ἐρχεται ἔχω δυὸ τρεῖς ἀγάδες καλεσμένους καὶ θὰ κάμωμενε φόνκρα. Μὲ δὲν ταιριάζει στὸ κονάκι γιατί ἴναι τὰ χαρέμια μόνον θ' ἄρθωμενε στὸ σπῖτι σου. Λοιπὸς νὰ πᾶς στὸ μύλο ν' ἀλέσης στάρι πληθιερὸ καὶ νὰ κάμῃς ψωμί καθ' ἑρῶ, κονιούρια καὶ ξεροτριπτὸ παζιμάλι, νὰ σφάξῃς καὶ τὸ μαρτῆ γιὰ νὰ περάσωμεν καλύτερα».

— «Μὲ τὰ χαρὲς σου ἀγά», εἶπεν ὁ παπποῦς μου κ' ἀφῆγε νὰ πῇ νὰ ἐτοιμάσῃ. Ἀλλ' ἡ μήκενε κρυφὸς ἀέρας στὴ σκόθια του. Ἐφοβήθηκενε, γιατί ἴτονε φανήσιμις, πῶς θὰ ἴτονε χαλάση. Κι' ἤθελενε τάχα γλέντι καὶ μέσα σιὸ μεθύσι νὰ τοῦ παίξῃ μὲν πιστολιὲ κ' ὕστερα νὰ δικαιολογᾶται πῶς τὸ ἴκαμενε στὸ κράσι. Μὲ ἴντα θελὰ κάμῃ; Ποῖα. Ἐκαμεν ὅσα τοῦ παρὶγ' εἶλεν ἀγῆς καὶ τὸ Σάββατον ἀργὶ στοὶ τρεῖς ποθές νὰ σου τὸ Δρούβαλι μὲ ἄλλους δυὸ στὸ σπῖτι τοῦ παπποῦ μου.

Καλησπέρα Νικολῆ, καλῶς τὸν ἀγά, ἦσαν οἱ πρῶτες τῶνε λέξεις κ' ὕστερα ἐκάτσενε Ἀτῆς ἦτιανε τὴ ρακὴ βγάινε ὁ Δρούβαλις μιὰ μπιστόλα καὶ παίξει μὲ ἀπὸ τὸ παραθύρι, ὕστερα καὶ τὴν ἄλλη, ὕστερα καὶ τὸ μω' τσοινίγο. Ἐκαρδιοκτυποῦσεν ὁ παπποῦς μου μὲ ἔκανε καὶ καρέτι. Ὅτι

εἶνε γραμμένο, δὲν ξεγράφεται, ἐλογάριαζενε καὶ ἐτοίμαζε τὸ τραπέζι γιὰ τὰ ἀγάδες. Σὲ λιγάκι κάνει τὸ νόημα νοῦς Τοῦρκου, ἀπὸ τὸν εἶχενε σὰν ὑπασιστή καὶ σιμώνει γυρίζει μὲρὸς στὴ μέση του τὴν παλάσκα, βγάνει τρία φουσέκια, δίδει τοῦτα καὶ ὕστερα τοῦ λέει :

—«Πάρε αὐτὰ καὶ αὔριε τὸ ἕνα τοῦ Παππᾶ-Γιάννη καὶ νὰ τοῦ πῆς πῶς τονε χαιρετῶ καὶ νὰ πάρῃ κείνα ποῦ βλογᾷ νῶρθη στὸ σπίτι τοῦ Νικολῆ τοῦ τριτάτῃ μου· τᾶλλο νὰ πᾶς στοῦ Μαρκοδασκάλου νὰ τοῦ τ' ἀφήσης καὶ νὰ τοῦ πῆς χαιρετίσματα καὶ νὰ πάρῃ τὴν κόρη του τὴν Κατερίνη νῶρθη στοῦ Νικολῆ καὶ τᾶλλο νὰ δώσης τοῦ Μπόλη καὶ νὰ τοῦ πῆς πῶς τὸν ἐθέλει ἀγᾶς σὲ μισὴ ὥρα.»

Δὲν ἐμπόρειενε κινεῖς νὰ καταλάβῃ ἵντα ἔχενε στὸ νοῦν του ὁ Δρούβαλις, καὶ ἀνημένανε σὰν τοσοῖ σφραμένους νὰ ἰδοῦν τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐπῆγεν ὁ χαρμπεντάρης τοσοῖ καλεσμένους ἐσῆκωσέ τοι γιὰτὶ ἐκοιμώντανε ἕκαμε τὴν παραγγελιά, ἔδωκεν ἀπὸ νὰ φουσέκι καὶ ἐγίγνηρενε. Σὲ μισοὺλι ὥρα νὰ τοσοὶ καὶ φτάνουνε, ὡς ἐδιάταξεν ὁ ἀγᾶς. Αὐτὸς εἰρωνε κ' ἐπινεγε. Σὰν ἤρθανε σηκώνεται καὶ λέει τοῦ Παππᾶ-Γιάννη :

—«Ἐτοίμασε τὰ κιτάπια καὶ τὰ ροῦχα ἀπ' οὗ βάνεις καὶ βλογᾶς.» Ὑστερα τοῦ Μαρκοδασκάλου : «φέρε καὶ τουλόγου σου κοντὰ τὴν Κατερίνη». «Ἐλα καὶ σὺ Νικολῆ, ἐλα καὶ σὺ Μπόλη νὰ γίνῃς κουμπάρους». Οὐλοὺς ἐκράθειενε τρομάρα, ἀλλ' ἡ περισσότερο τὴ γυναῖκα τοῦ Νικολῆ, τὴ Γιαννακουδοπούλα, γιὰτὶ βλέπανε παρᾶξενα πράγματα. Ἀλλὰ ποίους ἀποκότανε νὰ μιλήσῃ ; Γερά γερά, λέει ὁ Δρούβαλις τοῦ Παππᾶ-Γιάννη, ἐμπᾶτε στ' ἀπὸ μέσα σπίτι καὶ κάμετε τὴ βλόση. Ἐμπήκανε πραγματικῶς ἀπὸ μέσα ἔβαλεν ὁ Παππᾶς εὐλογητὸ καὶ ἕκαμενε κανονικῶς τὴ στεφάνωση. Σὰν ἐτελείωσε βγάνει μέσα ἀπὸ τὴ φέρεμλι του ὁ ἀγᾶς μιὰ χρυσὴ κλωστή ποῦ ἔχενε περασμένους πέντε παλαιούς μαμουντιέδες καὶ τοσοὶ κρεμᾶ χάρισμα στὸ στεφάνι τῇ νύφῃς καὶ ἀπὸ ἕνα μαμουντιέ οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι.

Ὑστερα καθίζει καὶ λέει στὴν πρώτη γυναῖκα τοῦ παπποῦ του :

—«Ἐσὺ θ' ἰ μένης στὸ σπίτι τοῦ Νικολῆ νὰ δουλεύῃς καὶ νὰ ῥῶς ἕνα κομμάτι ψωμί, μὰ γυναῖκά του πλεὶδ δὲ θὰ ἴσαι. Κ' ἔσενε Νικολῆ, γυναῖκά σου θάναί ἡ Κατερίνη. Βαλλάχι, μπαλλάχι καὶ ἀκούσω πῶς ἐξανακοιμήθηκες μὲ τὴ Γιαννακουδοπούλα θὰ μὲ βγάλῃς ἀπὸ νὰ φουσέκι».

Ἐκατσαν ὕστερα οὐλοὶ καὶ ἔφαγαν καὶ ἤπιαν τὰ καλορίζικα σὰν νὰ τονε ὁ γάμος γινωμένος μὲ τοῦ Θεοῦ τὴ στράτα. Κι' ὕστερα ἀπὸ νὰ χρόνο ἀπόθανεν ἡ κακομοῖρα ἡ Γιαννακουδοπούλλα, καὶ ἡ Κατερίνη τοῦ Μαρκοδασκάλου ἐγέννησε τὸν κύριό μου τὸν Ἀντωνιό. Κ' ἐπειτα στὴν σειρὴν τὸ Δημητράκι, δυὸ κοπελιές π' ἀποθάνανε, τὸν πατέρα σου καὶ τὸ Μανωλὶδ τὸν μπάρμπα μας. Δὲν ἤτονε κανονικὸς ὁ δεῦτερος γάμος τοῦ παπποῦ μας μὰ τὸν εὐλόγησεν ὁ Θεός. Παιδί του ζῇ ἕνα, ὁ πατέρας σου, μὰ ἄγγονα καὶ δισέγγονα θ' ἄμεστανε πλεὶς παρὰ ἕκατὸ καὶ ἰδιοκτησίες κρατούμενε νοῦς μικροῦ χωριοῦ. Δόξα νάχῃ τοῦ Θεοῦ τ' ὄνομα.

ΟΙ “ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΜΙΑΣ ΒΡΑΔΥΑΣ,”

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗΝ ΕΙΚΟΝΑ)

ΟΙ ΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΙ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

Μιά φωνή.

Σωρὸς μπροστά σου
κίτρινα φύλλα,
γύρω, μακρυνά σου,
τάφου σαπίλα.
Στὰ γκριζα βάζα
στερνά λουλούδια :
μαβιά μαράζα
βουβὰ τριγούδια.
Ἄργο στὰ χέρια
τὸ θεῖο κοντύλι,
τὰ καλοκαίρια
σβυσμένοι θ' υἱοί.
Στεγνὸ μεθύσι
τὰ μάτια νιάτα,
μιὰ νεκροβρύση
σ' ἄνανθη στράτα.
Μονάχα ἡ Λήθη
λύτρωση ἀπ' τ' ἄδεια,
στὰ νύχτια βύθη
αὐγῆς μαγνάδια.
Φάρος ἐλπίδας
τῆς ἔριμης βάρκας
—μάτια Λαΐδας—
τὸ Φῶς τῆς σάρκας !

Τὸ σμάρι τῶν ἡδονῶν (ὅλες μαζί).

Ἀγνώστων μάννες
γλεντιῶν μαβλίστρες,
γλυκειῆς τσιγγάνες
καημῶν μεθύστρες,
(Ποτάμι γάβρο

ἔστω·ν ζεφύρων.
Σὲ σμάλτο μάβρο
λάμψη σαπφείρων.
Σὲ σκουῖρες στόφρες
πράσινες μπίλλιες,
σταφύλια κόφρες,
κρασί μποτίλιες.)
Σὰ λυτοκόμες
γυμνὲς χορεύτρες
κ' ἴδιες Σαλώμες
χαρογητεύτρες·
στὰ γόνατά σου
γερμένες—νά μας!
"Οἷα δικά σου
τὰ ὠραῖα κορμιὰ μας.
Ζωῆς κροντήρι :
πλούσια φαλέρνα,
Νὰ τὸ ποτήρι
"Αγουρε κέρνα!

Τὰ χαρτιὰ.

Σὲ πένθους μπόχα
χαρᾶς κοπέλλα
γελάει στὴ τσόχα
ὁ φάντης· ἔλα.
—'Αχνῆς ὁδύνης
αἰῶνιοι τάφοι—
θάμα γαλήνης
δὲς τὸ χρυσάφι!
Φεῖδι, γυρᾶβει
φακίρη χέρι,
ποὺ νὰ γητέβει
μὲ τέχνη ξέρει.

Ἡ γυναῖκα.

Σὲ τρόμου φόντα
χαμῶν ἀγκοῦσα,
νὰ ! ἢ Τζοκόντα
σφίγγα γελοῦσα.
Στὸ λάγνο στήθος
—πόθου καμίνι—
ἡμερῶν πλήθος
γλιστράει ρουμπίνι.
Ἰῶν πόνων μέλι :
τὰ κυπαρίσσια,
ποιὸς δὲ σᾶς θέλει
κορμιῶν μεθύσια;

Τὰ ποιά.

Ἡλιος στὰ νέφη
μὲ ἀφρῶν στεφάνια,
γλῆκᾶ σου γνέφει
ξανθιά σαμπάνια
Ἀστέρια μύρια
στὴ νύχτα σκίρτα !
—χαρᾶς ντελίρια—
λικέρια, σπίρτα.
Λυγμῶν ποτάμια,
νεκρῶν ἀηδόνια,
ὅλα στὴ λάμια
θολῇ λησιμόνια.

Ἡ ἀπόκρυφς ἀπόλαυσε;.

Στερνὸ χαγιάτι
τῆς ἔρμης νιότης,
τὸ φωτομάτι
μιᾶς ἐκφυλότης.
Σπασμοί, τρεμοῦλες,
λαχτάρες, ὕπνοι,
Ζωῆς αὐγοῦλες,
Θανάτου δεῖπνοι.

Καημοί, μπροστά σας
καὶ μεῖς μιὰ γόπα·
—Τὰ δνόματά σας ;
—μυστήριο· σώπα !

Τὸ σμάρι τῶν ἡδονῶν (ὅλες μαζί.)

Ἀγνώστων μάννες
γλεντιῶν μαβλίστρες,
γλυκειῆς τσιγγάνες
καημῶν μεθύστρες.
Χαρτιά, κοπέλλες,
κρασιὰ, λαγνεῖες.
ὀργίων κορδέλλες
παθῶν θυσιές :
Σὲ δίψας λάβρα
νερὰ πλημμύρα,
κορυμένη ἀνάβρα
Πίστης στὴ Μοῖρα !

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Α ΠΟ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΝΕΚΡΗΣ ΑΔΕΡΦΗΣ

Μέσα στοὺς θριάμβους ποὺ σοῦ στήνει ὁ Χάρος,
εἶμαι ἡ γῶ ἡ ἀξέχαστη ἡ νεκρὴ ἀδερφή,
μιᾶς γλυκειᾶς ἀνάμνησης γκρεμισμένος φάρος,
πάρωρο τριαντάφυλλο σὲ μαβιά κορφή.

Καλωσύνης σύμβολο στῆς Ζωῆς τοὺς δρόμους
ἔσπερνα μιὰν ἄνοιξη γύρω σου πλατειὰ,
καὶ σὲ κάτι ἀνώφελους τῶν πελάγων τρόμους
ἄρπαζα τῆς βάρκας σου τὰ δειλὰ κουπιὰ.

Κι' ἄφοβα, μεσ' τὴ φοιχτὴ τῶν ἀνέμων δίνη,
σάμπως τὸν καλύτερο καπετάνιο ἐγώ,
σ' ἔφερνα σ' ἀπάνεμου λιμανιοῦ γαλήνη
κι ἄραζα τὴ βάρκα σου σὲ γιὰλδ ρηχό.

Μὰ ἦρθε ὁ Χάρος ἄξαφνα ρήγας μακελλάρης
καὶ μὲ μιᾶς μου κούρσεψε τὴ λευκὴ ζωὴ,
π' ἀπ' τοὺς μάταιους ἡμέρους ἀπολησιμονιάρης
φέβγεις μου τὴ θύμηση ἀδερφε κ' ἐσὺ.

“Ομως μέσ’ τ’ ἀνίδα τῆς Ζωῆς πὺν τρέχεις
πεταλούδα νείροντας κάπιους θησαυροὺς,
κάποτε στὰ στήθεα σου δὲ θαρρεῖς πὼς ἔχεις
ἀνικανοποίητους θλιβεροὺς καημοὺς;

Γύρνα τότε στ’ ἄστρο μου πὺν στὸ βράδυ λάμπει,
δάκρυ πικροστάλαχτο ἀμεθύστου ὥχρου,
κι ὁδηγήτρα ἢ λάμψη του στὴ ψυχῇ σου θάμπει,
νὰ φωτίσει ἀγνάντια σου τ’ ἄκρη ἐνὸς γκρεμοῦ.

Φέβγοντας μιὰν ἄβυσσο τότε θὰ γυρίσεις
στὰ παλιὰ λημέρια σου πὺν σκεπτικιστῆς,
γὰ νὰ δεῖς νὰ πέφτουνε οἱ καημοὶ τῆς δύσης
γύρω ἀπὸ τὰ εἶδωλα μιᾶς νεκρῆς Ζωῆς.

Καὶ τὴ στράτα πὺν ἔχασες θὰ ξανάβρεις πάλι,
πάνω ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα βασιλιᾶς σοφοῦς,
νὰ σὲ βρεῖ στ’ Ἀχέροντα τὸ στερνὸ κανάλι
μοναχὰ τοῦ Ὀνείρου σου τὸ γαλήνιο φῶς!

ΤΑ ΙΔΙΑ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΕ ΝΕΟΥΣ ΡΥΘΜΟΥΣ (3)

Τ’ ἀέρι τ’ ἀπογεύματος
νοσταλγικ’ ἀναδέβει
τ’ ἀστάχνα, κοριτσίστικα μαλλιά,
καὶ μένα πάλι τ’ ἄσωστο τ’ Ὀνειρο μὲ χαϊδέβει
καθὼς ἀφρὸς πικρόχαρος ἔρμην ἀκρογαλιά.

Καὶ νὰ ἡ Ζωὴ πὺν σκότωσα
σπαρμένη ἀχνὴ στὶς στράτες — —
μάταια πᾶν ἢ Σκέψες κι οἱ θνητοί :
ἢ μέρες πὺν περάσανε παντοτεινὰ φεβγάτες,
τ’ ἀνώφελου κι ἡ γνώση μου ἡ στερνὴ.

Τὶ κι ἂν φτερώνει μέσα μου
μιὰ δύναμη περίσσα,
νὰ ξαναβρῶ ἀδιαφέντεφτο
τὸν σκόρπιο θησαυρὸν,
τώρα τ’ ἀπὺ μοιρόγραφο μπρὸς τὴ φριχτὴ μου λύσσα,
ἴδιο, γρανίτη ἀπόγκρεμνου, ἐμπόδιο σκοτεινὸ !

ΚΩΣΤΗ ΧΡΥΣΑΚΙ

ΣΟΝΕΤΤΑ

ΚΟΥΛΑΣ ΤΣΟΥΓΓΟΥ

ΠΕΖΟΤΡΑΓΟΥΔΑ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΣΕ ΜΙΑ ΖΩΓΡΑΦΟ

Βαθειοῦ σὲ λούει σκιανοῦ δροσιὰ καὶ χάρι.
 Στὸν Τερσανᾶ ἔπο κάτω καθισμένη
 μὲ τῶνα ἄνω στέλλο τὸ ποδᾶρι
 σ' ἓνα χαρτὶ ἄνω σαι σκυμμένη,
 ἀφίνοντας τοῦ μολυβιοῦ τ' ἀχνάρι
 μὲς στὸ χαρτὶ, ἀργὰ ποῦ σφιχτοδένει
 μιὰ προμετώπη τοῦ σχολειοῦ. — Καμάρι
 μοναχικὸ —. Μιὰ χρυσοκαπνισμένη
 πόρπη λαμποκοπᾷ στ' ἀφρᾶτα στήθια.
 Μὰ ἡ ψευτιά δὲν πνίγει τὴν ἀλήθεια.
 Τὰ στήθη σου σὲ κάθε νιοῦ τὰ μάθια
 παιχνιδιαστὰ ἀστροφέγγουνε διαμάντια.
 Μιὰ ζωγραφιὰ πανώρηα σὰν καὶ σένα
 σὲ στίχους τὴ ζωγράφισε μιὰν πέννα.

ΞΗΜΕΡΩΜΑ

Ἀκόμη νύχτα. Ἀλυχτοῦν γαυγίζουνε οἱ σκύλοι.
 Σὲ λίγο φτάνομε χωριὸ. Ὁ αὐγερινὸς προβαίνει
 πῖς' ἀπ' τὴ ῥάχη μοιάζοντας ἑξωτικὸ σφεντύλι
 χιλιάδες λάμπει, σμίγοντας — χρυσὲς κλωστὲς — π' ὑφαίνει
 τὸ πῶ λαμπρότατ' ἄστρο μας. Πῶς τρέμουνε τὰ χεῖλη
 μὲ τό ἀπόι τοῦ πρωγιοῦ, καθὼς ἀπ' τὴ στρωμένη
 μ' ὀλόσπρο χιόνι κορυφῇ φυσᾷ. Καὶ τὸ τριφύλλι
 βαστᾷ κλειστὰ τὰ φύλλά του· στὰ φύλλά του κλεισμένη,
 γιὰ νὰ τὴ δεῖξῃ τοῦ ἡλιοῦ ἓνα διαμάντι δρόσο.
 Ὁ αὐγερινὸς μεσουρανεῖ καὶ νὰ ἡ αὐγὴ χαράζει
 τὰ μουσκεμένα του φτερὰ κάθε πουλὶ τινάζει
 κα' ἀρχίζει τὸ τραγοῦδι του. Νὰ ἡμποροῦν νὰ γεμώσω
 τὴν πίκρ' ἀνθρώπινης ζωῆς μὲ κάποιες τέθιες νότες!
 ὦ κάλλη μάγια τῆς αὐγῆς, γλυκὲς χαρὲς μου πρῶτες.

ΧΩΡΙΑΤΟΠΟΥΛΑ

Στάθηκες και προσπέρασα στο δρόμο,
που δλάνθιστον—άνθους, κλαδιά, χορτάρια—
γέμισεν ή αυγή μαργαριτάρια,
λιγνή χωματοπούλα. Είς τόν ὄμο
ὀρθήν ὕδρια κράτεις και με τρόμο
χαμοβλεπούσα χαιρετᾷς. Καμάρια.
κι' ὃ χάρες! που παιδιὰ τὰ πάλγκάρια
τρελαίνετε· δέν θά μπορέσετ' ὅμως,
και κάτω νά κρυφτεῖτ' ἀπ' τὸ φουστάνι
με τήν ποδιά. τὸ πράσινο τζεμπερί,
τὸ σταυρωτὸ μποξά και τὸ στιβάνι.
Γιὰ σὲ λιγνή σκοτώνονται κι' οἱ γέροι.
"Αμε νερό στο σπητι νά χορτάσουν
π' ὅσοι σὲ δοῦν θά θέλαν νά διψάσουν.

ΦΩΤΟΛΟΥΣΜΑ

Μοῦ ξύπνησες γλυκύτατη συμπόνια,
Ποῦ εἶδα σε νά στέκης μὲ στιγμούλα
στοῦ τρισμεγάλου ἔρωτα παιδοῦλα,
τὸ φέγγος. Εἰς ἀνώφελον ἀγῶνα
ἐρρίχτηκες, μὰ μπερδεψε στα βροῦλα
τοῦ βούρκου αὐτοῦ τοῦ κόσμου ὁ χιτῶνας
ἀρχαϊκὸς ποῦ φόρειες. Στὸν πυλῶνα
Παιδιάτικης χαρᾶς—καθὼς νυφοῦλα—
ἐστάθηκες ὅταν περνοῦσε Κεῖνος·
Τὸν εἶδες και σὲ λούσανε τὰ ῥίγη
μῆς ἔκστασης ἀνείπωτης, κι' ὡς κρῖνος
τοῦ γέλοιου μισανοίχτ' ἡ μυροδόχη.
Ἀκτίν' ἀπ' τήν αυγή μὴν ἦταν; ὄχι.
Μὰ χαρά π' ἐκλεκτοὶ νοιώθουν και λίγοι.

ΧΑΝΙΑ 1919

ΠΕΖΟΤΡΑΓΟΥΔΑ

Σκλάβά σου είμαι. Καί τῆς σκλαβιάς μου τὰ δεσμά, σφιχτά τὰ κρατάει ἄλντια τὸ χαμόγελο σου. Δέσε με ἀκόμη σφιχτότερα στὴ λάμψη τοῦ γέλιου σου, κι ἂς εἶναι περήφανο τὸ γέλιο σου τὸ σκληρὸ. Τότε νιώθω τὰ δεσμά μου νὰ μὲ σφίγγουν πονεμένα. Γι' αὐτὸ ἂν δὲν εἶναι νὰ νιώσω ἀπὸ σένα τὴ χαρά, κάνε νὰ νιώσω τὸν πόνο τὸν ψυχοκράτη. Τὸν πόνο τὸ μεγάλο ἐκπορθητὴ. Ἄν δὲν εἶναι νὰ νιώσω ἀπὸ σένα τὴ χαρὰ τὴν ἄγνιαστη, κάνε νὰ βασανίζομαι στὰ στεναχώρια δεσμά πού λάμπουν καὶ σκοτεινιάζουν στὸ γέλιο σου. Τὸ γέλιο σου πόσο εἶναι σκληρὸ, τὸ γέλιο σου τὸ περήφανο!



Εἶδα στὴ χειρονομία σου τὴ φλογερὴ προσπάθεια νὰ συντρίψεις καὶ σοῦ πρόσφερα χαμογελώντας τὴ ζωὴ μου τὴν εὐκολοσύνηφιτῃ. Μὲ μέθυσε ἡ δύναμή σου. Ἡ ψυχὴ σου καίγεται κι ὅμως δὲ θὰ μιλήσεις. Στὸ στόμα σου λάμπει ἡ ἀπόφαση καὶ στὰ παντοδύναμα μάτια σου παίξει ἡ ἀστραπή. Μὲ κοιτάξεις ἄφ' τὸ ὕψος σου σὰν ἓνα κάτι πού γιὰ νὰ μὴν τὸ λατρεύεις θέλεις νὰ τὸ συντρίψεις.

Κ' ἐγὼ πού ἀγκαλιάζω τὰ γόνατά σου, ποτὲ δὲ θάθελα νὰγαπηθῶ περισσότερο ἀπὸ Σένα.



Θέλω νὰ σοῦ πῶ λόγια μυστικὰ, λόγια ἀγάπης, μὴ φοβᾶμαι μὴ καὶ σβύσω τὴ σκληρόαδα τοῦ γέλιου σου, μὴ καὶ νιώσω τὰ χέρια σου νὰ τρέμουν μὲς στὶ δικὰ μου. Ζαίρω τὰ λόγια πού θὰ σ' ἔκαναν νὰ λιγύσεις ὅπως λιγάζει τὸ ἀτσάλι πού βροῖσκει τὸ σίδερο, νὰ πέσεις ὅπως πέφτει ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ τὸ δειλινὸ. Μὴ πού θάταν τότες ἡ δύναμή σου; Ζαίρω τὰ λόγια πού θὰ σὲ κοίμιζαν ἄρνη καὶ κείνα πού φονιά θὰ σὲ ξυπνοῦσαν. Μὰ πού θάταν τότες ἡ ἀγρία γοητεία σου;



Ἡ θέση μου εἶναι ἐδῶ στὰ πόδια σου. Ἡ ταπείνωσή μου σὲ κάνει πιότερο περήφανο στὰ μάτια μου.

Ὅταν τὰ χέρια σου μὲ σηκώνουν ὥς τὸ ὕψος τῆς ἀγκαλιάς σου, ὦ χαρὰ ἀνεκλάλητη τὴ στιγμή πού τὰ χεῖλή σου ἀρνοιοῦνται τὰ δικὰ μου! Ἐφυγες χωρὶς κἄν νὰ μὲ φιλήσεις. Κι ὅμως γύρισε πίσω. ὦ! τὰ δεσμά μου, πῶς τὰ ἐνίωσα τὰ δεσμά μου ὅταν τὸ κορμί μου πῆγε νὰ σπάσει στὰ σιδερένια σου μπράτσα...



Λατρεύω τὰ δεσμά μου, ὅπως λατρεύω τὸ φῶς τῶν ματιῶν μου πού μὲ κρατᾷ σκλάβά μὲ κάθε δημοφιλή. Ὅπως λατρεύω τὸ αἷμα μου πού δένει τὴ ζωὴ μου σ' αὐτὸν τὸν κόσμο.

Μὴ Ἐσένα, Ἐσένα σὲ λατρεύω ὅπως δὲ λάτρευα, ὅπως δὲ θὰ λατρέ-

ψω. Είναι εὐτυχία μου νὰ πονῶ. Ὅποιος δὲν πόνεσε ὡς τὸ ἄδυτο, δὲ γνώ-
ρισε τῆς χαρᾶς τὸ ὕψος. Κάνε με νὰ πονῶ, γιὰ νὰ νιώθω τὴ χαρὰ καὶ στὸ
παραμικρότερο ἀγαπημένο σου βλέμμα.



Τὰ πόδια μου φτερωμένα γιὰ τὸ δρόμο πὺν σὲ Σένα μὲ φέρνει....

Τὰ χέρια μου τάλαντεύονται μὲς στὶς αὐγὲς σὶ δυὸ κλαριά ἀνθισμένα
πὺν ὁ πόθος ὁ ἀνυπόμονος τὰ κάνει νὰ μὴ σκέρτονται πὺς πίσω ἀφ' τὸ λαμ-
πρόχρωμο καρπὸ ἢ γύμνια εἶναι ἀναπόφευκτη, ὅπως πίσω ἀπὸ ἕνα ἥλιο
φλογερὸ ἢ θύελλα ὑπομονεύει. Τὸ αἷμα μου κυλάει πρὸς τὸ δρόμο σου. Εἴ-
ναι τὸ μόνο. Εἶναι ἡ δύναμη ἢ μεγάλη πὺν τίποτε δὲν μπορεῖ νὰλλάξει τὴν
δρομὴ της.

Οἱ ἄφροι παιγνιδίζουν, τὰ λουλούδια λούζονται, οἱ ἀνταύγειες οἱ πο-
λύφωτες ταξειδεύουν στὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν σου ποταμὲ. Μὰ τὸ ρέμα
σου κυλάει στὸ βαθὺ σκοπὸ του. Κ' εἶναι ὁ σκοπὸς σου ἕνα φιλὶ, ἕνα ἀγ-
κάλιασμα χαμοῦ πρὸς τὴ δύναμη τοῦ ὠκεανοῦ.



Ἰσκιώσες τὶς μέρες μου καὶ φώτισές μου τὶς νύχτες. Πότισες μὲ νε-
χτὰρι τῆς ὥρας μου καὶ ὕψωσες τὴν ψυχὴ σου τόσο ψηλὰ στὶς λαμπερόχρω-
μες φτεροῦγες τῆς ἀγάπης σου, πὺν ξέχασα ὀλότελα πὺν ζοῦσα, πὺν βρι-
σκόμωνα πρὶν σὲ γνωρίσω.

Δὲν ξαίρεις πόσο μπορεῖ νὰ σ'ἀγαπῶ. Ἄκουσε μόνο πὺς δὲν σ'ἀγαπῶ
οὔτε γιὰ τὴν ὁμορφιά σου, οὔτε γιὰ τὴ δόξα σου. Κεῖνο πὺν ἀγαπῶ φαίνε-
ται τόσο λίγο! Μιὰ μόνο λάμψη εἶναι στὸ σκοτάδι τῶν ματιῶν σου, αὐτὴ
φώτισε τὴν ψυχὴ μου. Κεῖνο πὺν ἀγαπῶ φαίνεται τόσο λίγο! Κάτι σμιξι-
ματα φρυδιῶν, εἶναι κάτι χαρακιᾶς βαθειᾶς στὸ μέτωπο καὶ κάτι νεῦρα πὺν
ἀσχημίζουν τὸ χέρι σου, αὐτὰ μὲ δένουν ἀκριβέ μου.



Νύχτες ἀργοκυλίστρες, φεγγερὲς πὺν περάσατε σὶ φλογισμένα σύννεφα
εὐωδιασμένα στῆς ἀγάπης τὶς ἀνάσες!

Νύχτες σιωπηρὲς πὺν μόνο τὰ μύτια μισόκλειστα, τὰ χεῖλια ἐνωμένα
σᾶς ἐνιωθάν σαν ἀπαλὰ περάσματα ὄνειρων μαγεμένων.

Νύχτες θάματα τῆς ζωῆς, ἀνονείρευτα, πὺς μὲ κρατάει ἡ θύμησή
σας στὴ ζωὴ ναοκωμένη καὶ στ' ὄνειρο ξύπνια. Νύχτες ἀργοκυλίστρες, φεγ-
γερεῖς δὲν ξαίρω ἂν ξαναδιαβεῖτε μὲ τὴν ὑπέροσμη ὁμορφάδα σας ἀφ' τὴ
ζωὴ μου, ἡ ψυχὴ μου σᾶς ἐχαιρέτησε σαν σβυσμένα ἄστρα!...

Βόλος

ΤΑ ΔΥΟ ΑΚΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Χαρωπό μωρό στή κούνια
 ή Γιαγιά του τὸ προσέχει
 Κι' ὁ Παππούς στα γόνατά του
 ἐγγονάκι τρέλλια ἔχει.

Μὲ χαμόγελα, μὲ χάρδια
 καὶ περιποιήσεις
 γέροι καὶ μωρὰ περνοῦναι
 δίχως ζήλεια κι' ἀπειθήσεις.

Τρυφερὰ καὶ στοργικά
 ὅλο φλύαροῦναι
 καὶ μ' ἀγάπη ἄδολη
 παίζουν καὶ γελοῦνε.

Θεῖα παραδείσια
 εὐτυχία δοκιμάζουν
 ζωὴς ποὺ σιγοσβύνουνε
 μ' ἄλλες ποὺ γλυκοχαράζουν.

Δένδρα γέροντα ποὺ γέρνουν
 στὰ καινούρια βλασταρούδια
 κύτταγμα κείνων ποὺ φεύγουν
 στὰ ἐρχόμεν' ἀγγελούδια.

Τῆς στερνές των δύνამες
 τὰ γεράματα ξεδεύουν
 στὰ μωρὰ ποὺ σπαρταροῦν
 καὶ ζωὴ γυρεύουν.

Τὰ χρόνια λιώνουν τοῦ χειμῶνα.
 καὶ δροσοποτίζουν
 τὰ μπουμπούκια τσ' ἀνοιξῆς
 τοῦ γλυκοροδίζουν.

Τί περίεργο τὰ ἄκρα τῆς ζωῆς
νὰ ἀγαπιῶνται
καὶ μὲ γλυκοκύτταγμα
ν' ἀποχαιρετιῶνται !...

Καὶ ὁ Ἥλιος τὴν αὐγὴν
μὲ τὸ πλεῖδ γλυκύ του βλέμμα,
στρέφει καὶ τὴ Δύση πρώτη
χαρωπὰ καλημερίζει,
Κι' ὅταν πάλι βασιλεύῃ
μὲ τ' ὀλόχρυσό του στέμμα
τὴν Ἀνατολὴ στερνῇ
στοργικ' ἀποχαιρετίζει.

FRANCIS JAMMES

Η Δ Ο Ξ Α

Θὶ μύθαις πῶς στεφίνωσεν τὸ μέτωπό σοι ἡ Μοῦσα
Σὶν γέρος πλὴ δὲν θάρχεις δεῖ ἄλλο ἀπὸ κατακρόνιες
Καὶ στὰ παινέματ' ἀπαθῆς ν' ἀκούσεις δὲν θὰ θέλεις
Παρὰ τὴν ἔλξη μιᾶς φωνῆς ποὺ νά την, στάχτη εἶναι.

Μ Υ Ο Σ Ω Τ Ι Σ

Στὸ δρόμο τοῦτο προχωρῶ μὲ θάρρος, ντροπισμένος
Ἀπ' τοὺς παλινοὺς τοὺς φίλους μοι καὶ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς γέροντες,
Γιατὶ δὲν συναρπάστηκαν στὸ δυνατὸ τὸ χρώμα
τῶν σκόρπιων πλαῖι στὸν ποταμὸ οὐράνιων τελμάτων.

«Le premier livre des Quatrains»

Ε. ΚΟΥΡΙΤΗΣ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΧΑΝΙΑ

ΕΠΙΘΕΣΗ

ΧΑΝΙΑ 1924

EROTOCRITUS

REVUE MENSUELLE MCMXXIV

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΧΟΥΜΕ τὴν ἰδέα πῶς ἡ σημασία ποῦ δίνεται σὲ ἓνα νέο "Ελληνικὴ λογοτέχνη, εἶνε σημασία δοσμένη σχεδὸν διὰ τῆς βίας, σημασία ποῦ τὴν τραβάμε μὲ τὰ σπουδαιώτατα τμήματα μιᾶς ἀφελοῦς ἐνατενίσεως εἰς τὴν ζωτικότητα τῆς φυλῆς καὶ τροφοδοτημένη ἀπὸ τὴν πολλὰς φορὲς ἀπατημένη πίστιν μας πρὸς τὴν πνευματικὴ δημιουργικότητά μας. Καὶ δὲν ἀκούει κανεὶς τίποτε ἄλλο αὐτὴν τὴν ἐποχὴ παρὰ μεμπυμοιρίες γιὰ τὴ σημασία ποῦ δίνεται σὲ ἓνα "Ελληνικὴ λογοτέχνη καὶ σὸ βιβλίον του. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθινὸ αὐτό. Τί ρόλο δμως τάχα νὰ παίζει σ' αὐτὸ τὸ φαινόμενον ἡ "Ελληνικὴ δημιουργικὴ ποιότητα; Καὶ ποῖο εἶνε ἐπὶ τέλος αὐτὸ τὸ "Ελληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν;

ΔΕΝ ΚΡΥΒΟΥΜΕ καὶ ἐν διαμορφωμένῃ μας ἀντίληψιν γιὰ τὸ ἀναγνωστικὸν αὐτὸ "Ελληνικὸ κοινόν. Τὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ "Ελληνικὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἀποτελεῖται κατὰ τὰ 98 ἑκατοστὰ ἀπὸ λογοτέχνες καὶ μόνο λογοτέχνες. Κι' ἂν θελήσουμε νὰ εἰμεθα εἰλικρινεῖς μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας πρὸς νὰ μὴ ρίξουμε τίς κατηγορίας μας καὶ τίς ἀρξὲς μας πρὸς τὸ «ἄμυστον» ἐκεῖνο πλῆθος ποῦ μένει «ἔξω» ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν μας κίνησιν ἀνίδεον καὶ σαστισμένο λιγάκι ἀπ' αὐτήν.

ΙΣΩΣ ψυχρὰ ψυχρὰ ἂν ἀναμετρήσουμε τὸ παρελθὸν τῆς φιλολογικῆς μας ἱστορίας, νὰ καταλογίσουμε εἰς βάρος μας μιὰν ὀχι καὶ τόσο ἐλαφρὰ εὐθύνη. Τὴν εὐθύνη τῆς κακοτοποθετήσεως τῆς Νεοελληνικῆς τέχνης κάτω ἀπὸ φέροντες ἀναιδαιδαγωγικότητες. Ἐκατορθώσαμε νὰ ἀπομονώσουμε τὴν φιλολογία μας σὲ καὶ γωνιὰς πολὺ ἀπρόσιτες, δογμάτων γλωσσικῶν ἐθνικιστικῶν, δογμάτων "Ελληνικῆς στιχογραφικῆς τεχνοτροπίας, δογμάτων τοῦ πρώτου τυχόντος κριτικοῦ «ἐτσιπρεπισμοῦ», καὶ μονάχα ἐκεῖνο σὸ ὅποιον δὲν θελήσαμε ποτὲ νὰ δώσουμε μεγαλύτερη κάπως προσοχή. Εἶνε μιὰ περισσότερο ψυχολογημένη κατεϋθύνση τῆς Τέχνης ἀνάλογα μὲ τίς σύγχρονες συνθήκες τῆς ζωῆς, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐλεύθερου καὶ χειραφετημένου ἐπίπεδου τῆς "Ελληνικῆς διανόησης ἐπὶ τῆς λιτῆς ψυχοσυνθέσεως. Ἀψηφίσαμε ἀκόμη τὴν ἐπίδρασιν τῶν ξενικῶν πολιτισμῶν ποῦ ἡ ἀπελευ-

θέρωσή μας τούς βρήκε σὲ ἀκμή δυσκολοπεριφρόνητη καὶ ἐκαταπατήσαμε κάθε ἀνυπότακτο εἰς τὶς φήμες στοιχείο τῶν ὑποσυνειδητῶν ἐκείνων τάσεων ποὺ ἐπιβάλλει ἡ καθιερωτικὴ καὶ ἐξελικτικὴ δύναμη τοῦ χρόνου.

ΟΛΑ ΟΜΩΣ ΑΥΤΑ δὲν ἔγιναν ἀτιμωρητέ. Ὁραματισθήκαμε—καὶ βέβαια ἡθικὸς ὁ ὀραματισμὸς μας—μὴν καινούρια Ἑλληνικὴ Τέχνη, καὶ βαλθήκαμε νὰ τὴν φτιάξουμε. Καὶ ὁ λιγάνι ντυλετάντικος αὐτὸς ὀραματισμὸς μας, βρήκε ἐπίσης ἕναν λιγάνι ντυλετάντικο κριτισμὸ ποὺ ἀρμονικὰ καὶ μὲ στενὴ συνεργασία βαλθήκαμε μὲ τὴ βοήθειά τους νὰ τοποθετήσουμε τὸ Νεοελληνικὸ Λογοτεχνικὸ ἔμβρυο σὲ μιὰ μίτρα φτιαχτῇ καὶ ὄχι φυσιολογικῇ. Ὅμοια καὶ οἱ εὐγενέστατοι καὶ πολυμαθέστατοι κόνηδες τῆς Φλωρεντίας κάποτε, μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν φόρα τῆς Μεσαιωνικῆς ἀναγεννήσεως φαντάσθηκαν πῶς θὰ μπορούσαν νὰ ἀναβιώσουν τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Τραγωδίαν, παρεξηγήσαντες τὰ ψυχολογικὰ αἶτια ποὺ στὴν ἀρχαιότητα ἐδημιούργησαν τὸ λαμπερὸ μεγαλεῖον τῆς. Ἀποτέλεσμα: Ἐπεριφρόνησαν τὴν πολυφωνίαν ἑνὸς Παλεστρίνα, ἔφεραν γύρω σὲ ψόφια πλῆθον βουκολικά των τραγούδια, καὶ ἡ προσπάθειά τους, ὁλοένα παρεξηγούμενη καὶ ἐκφυλιζόμενη, ἐγέννησε—παιδὶ νόθο—τὸ Ἰταλικὸ Μελόδραμα, ποὺ χαρακτηρίζει χωρὶς νὰ ἀνυψώνει τὴν Ἰταλικὴ μουσικὴ Τέχνη.

ΕΤΣΙ καὶ σὲ μᾶς. Τὸ κριτικὸ στοιχείο τῶν φιλολογικῶν μας κατὰ καιροὺς ὀδηγητῶν ὑπέταξε τὸ ὑποσυνειδητὸ τῶν τάσεών τους, καὶ ὁ εὐγενικώτατος ἀσφαλῶς ὀραματισμὸς των, ἔχει μέσα του ὅσα θελήσετε ἐλατήρια καλῆς θελήσεως, δὲν μπορούμε ὅμως νὰ ἀναγνωρίσουμε σ' αὐτὸν τὸν ὥρατον καὶ ἀβίαστον ἐκείνον δημιουργικὸν παλμὸν τοῦ αὐθορμήτου, ποὺ ὀφείλει νὰ εἶνε τὸ κύριο γνῶρισμα κάθε ἀγνῆς προσπάθειας γιὰ τὴν Τέχνη. Ἡ Τέχνη δὲν ὑποτάσσεται κάτω ἀπὸ φήμες καὶ ἐρασιτεχνικὰ κριτικὰ δόγματα. Εἶνε τὸ πῶς φυσιολογικὸ παιδί τῆς ζωῆς μας, χαίρεται καὶ εὐχαριστεῖται νὰ παίξει μὲ τὴν ἐλευθερίαν του, γίνεται ἄρρωστο καὶ καχεκτικὸ, ὅταν τὸ δεσμεύουμε μὲ περισσότερη ἀπὸ ὅση χρειάζεται κριτικὴ διοργάνωσις.

ΚΑΙ ΝΑ τί κατορθώσαμε νὰ κερδίσουμε μὲ τὴν εὐγενικὴν μας αὐτὴν προσπάθειαν. Ἐρτιάσαμε ἀπλῶς ἕνα καλὰ συντεταγμένον φιλολογικὸ στρατόπεδο, περιορισμένον καὶ μὲ τόση συνοχὴ ποὺ κάποτε κάποτε προκαλεῖ ἀπελπιστικὴ ἀσφυξία. Παίζουμε μὲ τὶς λέξεις «ἀγῶνας» «νίκη» καὶ μᾶς ἀρτίζει νὰ προσέχουμε τὰ παράξενα μειδιήματα τῶν «ἀπ' ἔξω» ποὺ σχηματίζονται σ' αὐτὰ πρόσωπά των, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν ποὺ τούς ἔδρησε ἡ στενὴ πολεμικὴ μας μορφή. Αὐτὸ μοναχὰ τὸ στρατόπεδον περικυκλονθεὶ τῇ φιλολογικῇ μας κίνησιν, δηλαδὴ τὴν ἴδιαν τὴν δικήν του κίνησιν. Ὁ κάθε ἀναγνώστης ἑνὸς βιβλίου ποὺ ἀξιῶναι νὰ κρατᾷ μὴ γωνιά τῆς Νεοελληνικῆς Τέχνης, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴν εἶνε μέλος τοῦ κύκλου αὐτοῦ, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴν ἔχει τὴν φιλοδοξίαν τῆς ἰδικῆς του φιλολογικῆς συμβολῆς στὴν λογοτεχνικὴν μας κίνησιν.

ΡΙΞΕΤΕ μιὰ ματιά στους νέους εκείνους που σταματημένοι μπροστά στα κιόσκια παρακολουθούν τις νέες εκδόσεις. Τὰ μάτια τους πλανιούνται νοσταλγικά στις επικεφαλίδες και τὰ περιεχόμενα, με τὸ ἐκ τῶν προτέρων ἐκεῖνο ἐπιδοκιμαστικὸ βλέμμα τῶν ἀνθρώπων, πού με κάθε θυσία θέλουν νὰ αἰσθάνονται πῶς ἔχουμε φιλολογία καὶ πνευματικὴ κατεύθυνση. Εἶνε τὰ νέα θύματα τοῦ στενοῦ κύκλου αὐτοί, καὶ εἶνε καιρὸς τώρα πού γράφουν στίχους, γιατί τὸ ἔχουν ἤδη γερὰ παρμένο ἀπόφαση νὰ συμβάλουνε στὴν Νεοελληνικὴ Τέχνη. Τρία χρόνια τὸ πολὺ τοὺς ἀρκοῦν γιὰ νὰ τοποθετηθοῦν καλὰ μέσα σὲ κάποια φέριμα ἀσάλευση. Γελοῦν τὸ σκληρὸ καὶ παθιασμένο ἐκεῖνο γέλοιο τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν ὁλοφάνερη κατεύθυνση, εἶνε οἱ ἀκούραστοι «σκοπανέηδες» τῆς Νεοελληνικῆς Τέχνης, ζοῦν μέσα σὲ ἰδανικά κυτταροῦ κουλὲρ λοκὰ! «δουλεύουν» τὸ στίχο. Μεταχειρίζονται με τακτοποιημένη συνειδησὴ τὴν κριτικὴ τους γραφίδα γιὰ τὸ «πλήθιαμα» τῶν πιστῶν τοῦ στενοῦ κύκλου καὶ ὑπογράφονται με ψευδώνυμα μουσικοκατάληκτα. Καὶ γνωρίζουν. Πόσα δὲν γνωρίζουν! Ἐκεῖνο μονάχα πού δὲν ξαίρουν καθ' ὁλοκληρίαν εἶνε τὸ πόσο αὐξάνουν τοὺς ἀναγνώστες τοῦ γαμπολόγου περιοδικοῦ τύπου.

ΚΟΙΤΑΞΕΤΕ κείνον ἐκεῖ τὸν νέο. Ἀγοράζει κάποιο ἀπ' τὰ λογοτεχνικά μας βιβλία. Ἔχει τόση καλὴ θέληση ὁ δύστυχος! Εἶνε πολὺ αὐθόρμητος ὅμως γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ὑπομένει τὸν τεράστιο ἐκεῖνον ὄγκο τοῦ γλωσσικοῦ chaos, καὶ εἶνε πολὺ λίγο σνὸμπ γιὰ νὰ μὴν πάρῃ στὰ σοβαρὰ τὴν ἀρχὴ ἐκείνη πού τὸ βιβλίο λιβανίζει, τὴν ἀρχὴ ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ τέχνη εἶνε ἡ ἐκλεκτὴ τροφὴ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ὀλίγων. Καὶ ἐπειδὴ εἴπαμε ὁ νέος αὐτὸς εἶνε αὐθόρμητος στρέφει τὴ ράχη του πρὸς τὸ Νεοελληνικὸ βιβλίο τοῦ ὁποίου τρεῖς σελίδες με μεγάλο κόπο κατάρθωσε νὰ διαβάσει. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀνακαλύψῃ αὐτὸς τὴ γοητεία πού ἔφταιξε τόσο ἀνεύθυνα εἰς τὸ νὰ μεταβάλει τὸν «ἄλλο» μέσα σὲ τρία χρόνια σὲ σκαπανέα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Νὰ ἀκριβῶς αὐτὸ εἶνε πού λείπει ἀπ' τὸ βιβλίο μας, ἡ γοητεία. Κατορθώνουμε καὶ τὴν κρύβουμε ἢ τὴν ἐξαφανίζουμε ὁλοτέλεια πίσω πάντοτε ἀπὸ κάποιο chaos μιᾶς κάποιας φέριμας. Καὶ διαρκῶς διαμαρτυρόμαστε γιὰ τὴν ἔλλειψη ἀναγνωστικοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ καὶ γιὰ τὴ σημασία πού δίδεται σὲ ἕναν νέο Ἑλληνα λογοτέχνη.

ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΣΑ γράφουμε ἐδῶ σήμερα στὶ; στήλες αὐτές, δὲν θὰ ἐταίριαζε πιθανὸν νὰ μᾶς ἀποδοθεῖ μομφὴ συντηρητικότητος μὰ οὔτε καὶ μομφὴ ἀνατροπῆς τῶν στοιχείων ἐκείνῃ πού θὰ ἔκαναν τὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη πηγκόσμια Τέχνη. Ἐθίξαμε σήμερα ὅλως διόλου γενικὰ ἓνι σπουδαῖο θέμα. Ἐπροσπαθήσαμε νὰ φανοῦμε ἔτσι λιγάκι σὰν ψυχραῖμοι ἐλεγκταὶ καὶ παρατηρηταὶ τῆς φιλολογικῆς Νεοελληνικῆς φόρας καὶ με εὐγένεια νομίζουμε ἀγγίξαμε ὅ,τι μᾶς φάνηκε πῶς τὴν κακοχαρκτηρίζει. Δὲν

ζητάμε νὰ ἐπιρρίψουμε εὐθύνες σὲ κανέναν καὶ θὰ ἦτανε ἀνῆθικο ἂν στοὺς μεγάλους; μα; λογοτεχνικοὺς ὁδηγητάς, ἑκαταλογίζαμε τίποτα περισσότερο ἀπὸ ὑπερβολὴν Ἑλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ στὰς ὠραίας τῶν προσπαθείας; γιὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλληνικῆς; Τέχνης; Ἡ ἀντίληψή μας ὁμῶς εἶνε, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Νεοελληνικῆς; φιλολογικῆς; ἐνσυνειδήτου κατευθύνσεως; δὲν ἔχει ὀριστικὰ λυθεῖ, καὶ ὁ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ πού ἔδωσε βάσιν τῆς πορείας του τὴν ἔρευναν, θὰ εἰμποροῦσε λεπτομερέστερα καὶ εἰδικὰ ἀκόμα νὰ συζητήσῃ μὲ τὴν εἰλικρινέστερη καὶ ἀγνότερη πίστιν πάνω στὸ ζήτημα αὐτό.

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ἔχει ἀκόμη νὰ καταστήσῃ γνωστὴ τοῦ; ἀναγνώστη; τὸν μιὰ δική του γνώμην πού χαρακτηρίζει καὶ θὰ χαρακτηρίσῃ πάντοτε τίς ἐνέργειάς; του γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην. Δὲν ἐννοεῖ νὰ παραγνωρίζει στίς φιλολογικὰς τάσεις μας ὅ,τι ὁ χρόνος μὲ ὅλες τίς συμπαραμαρτοῦσες πρὸς αὐτὸν ἐπιδράσεις ἔχει διαμορφώσει, καὶ ἐξελικτικὰ καθιερώσει.

Ἡ ΥΠΟΛΟΧΗ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιθεωρήσεώς μας ἔγινε μὲ θερμότητα τέτοια πού μᾶς δίνει ὅλα τὰ συναισθήματα μιᾶς πλήρους ἱκανοποιήσεως. Θελήσαμε νὰ δώσουμε εἰς τοὺς Ἕλληνας ἓνα περιοδικὸ πού νὰ συγκαντοῖνε στίς σελίδες του ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν μελλοντικῶν μας ἐλπίδων. Βεβαίως δὲν τὸ κατορθώσαμε. Ἄς μᾶς συχωρεθῇ ὁμῶς τὸ ὅτι φυλάσσουμε βαθειὰ μέσα μας τὴν βεβαιότητα πὼς τελικὴ ὁ σκοπὸς μας αὐτὸς; θὰ πραγματοποιηθῇ. Ὁ «Ἐρωτόκριτος» ὅσον ἀρχὰ καὶ ἂν προχωρήσῃ πρὸς τὸ στάδιο τῆς μερίλης; ἀκμῆς, πού σίγουρα τὸν περιμένει, θὰ προχωρήσῃ ὁμῶς σταθερῶς καὶ δὲν θὰ ὑπορῇ περὶπτωση ἐπιτροπῆς. Γι' αὐτὸ πρόπει νὰ εἶνε ἀπολύτως βέβαιοι ὅσοι διαβάζουν τὸ περιοδικὸ μας, καὶ ὅσοι συνεργάζονται μὲ αὐτό. Πολὺ περισσότερο ὥς τόσο προτιμᾷ τις ἐλλείψεις τῶν πρώτων φύλλων νὰ ἐξικλῶσι πανηγουρικὴ ἢ ἀριότητα τῶν ἐπόμενων, παρὰ νὰ συμβεῖ τὸ ἀντίθετο.

ΕΙΘΕ εἰς τὴν προσπάθειά μας, οἱ ἀναγνώσται καὶ οἱ ἀπανταχοῦ λόγοι νὰ ἀνακαλύψουν εἰς στοιχεῖα τῆς; εἰλικρινείας, ἀπὸ τὴν ὁποία διαπνέεται. Ἐχομε τὴν ἀπαίτησιν νὰ μᾶς ἀναγνωρισθῇ αὐτό. Καὶ ἂν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀναγνώριση ἢ διστακτικότητος των διὰ μίαν θεωρήν μεθ' ἡμῶν συνεργασίαν ἐξακολουθήσῃ. αὐτὸ θὰ μᾶς προξενήσῃ βεβαίως πάλιν εἰλικρινῇ λύπην ὅχι ὁμῶς ἀπογοήτευση καὶ ἀπελπισία.

ΜΠΟΡΕΙ νὰ χαρακτηριθεῖ ὡς ἀναιδὴς ἀπὸ μερικοὺς ἠθικοτάτους ἀγωνιστὰς τῶν ἄκρων, ἢ ὑψώση τῆς ἐλευθέρης καὶ συναδελφωτικῆς σημαίας μας. Λυπούμεθα πὺν δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ συμμερισθοῦμε τὴ γνώμη τους οὔτε νὰ περιστείλουμε ἔστω καὶ λίγο τὴ σημαία μας αὐτήν. Δὲν θὰ μπορέσει κανεὶς νὰ μᾶς πείσει πὺς ἡ παράθεσις τῶν ὀνομάτων τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Γ. Χατζηδάκη μέσα στὸ ἴδιον φύλλο δίδει τὰ συναισθήματα ντισο-
νάντσας.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ κ. Γ. Χατζηδάκη στὰ Χανιά πρὸ μηνὸς, ἀπετέλεσε ὁ προπαγανδισμὸς τῆς ὤ-
ραίας προσπάθειας τοῦ κ. Καθηγητοῦ γιὰ μιὰ συστηματικὴ μελέτη ἐπὶ τῇ Κρητικῇ Ἱστορίᾳ. Ἐμίλησε στὴν αἴθουσα τοῦ Χρυσοστόμου μπροστὰ σὲ πολὺ καλὸ καὶ πρόθυμο κό-
σμο. Ἱστορία μιᾶς χώρας, δὲν ὀνομάζεται ἡ ἔστω καὶ λε-
πτομερὴς περιγραφή πολέμων, ἐπαναστάσεων καὶ ἐν γένει κατορθωμάτων καὶ ἡρωϊσμῶν τῶν διαφόρων ὀπλαρχηγῶν. Ἡ μελέτη ἐπὶ τῆς κοινωνιολογικῆς ψυχολογίας τῶν διαφό-
ρων ἱστορικῶν περιόδων, ἡ ἐμβάθυνσις ἐπὶ τῶν αἰτίων πὺν ἔφεραν ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ ἀποτέλεσμα, ἡ ἐξέτασις τῆς ὀλιστικῆς καὶ ἰδεαλιστικῆς ἀπόψεως πὺν μᾶς ἔδωσαν τὰς τάδε καὶ τάδε φυλετικὰς διαμορφώσεις, ἀκόμη δὲ ἡ ὠραία μελέτη ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς τῶν διαφόρων ἐκάστοτε πολιτισμῶν, αὐτὰ ὅλα ἀ-
ποτελοῦν τὸ θέμα μιᾶς πραγματικῆς ἱστορίας. Καὶ ἐπρότεινε ὁ κ. Χατζηδάκης; εἰς τοὺς ἀρμόδιους τῶν Χανίων νὰ βοηθή-
σουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐργασία τῶν Κρητικῶν μελετῶν, χωρὶς νὰ παραβλέπει τὴν ἀνάγκη τῆς ὑποδείξεως τῶν καταλλήλων καὶ ἀπαραίτητων χρηματικῶν πόρων. Καὶ ἐπρότεινε νὰ ζητήσουν οἱ Κρητὲς Βουλευταὶ τὴν ἐπιβολὴ ἑνὸς ἐλαχίστου ὀπωσδήπο-
τε φόρου ἐξαγωγικοῦ ἐπὶ τῶν Κρητικῶν προϊόντων ἕνα 20)00
μὲ τὸν ὀποῖο θὰ ἦτανε δυνατὸν νὰ πληρῶνει τὰ προσκομι-
ζόμενα ἱστορικὰ ἐπιχειρήματα χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνει καὶ ἀπα-
σχολήσει τὸ λιγὰκι δύσκαμπτο σὲ τέτοιον εἶδος ὑποθέσεις Κράτος. "Ὅσον ἀντιλαμβανόμεθα ἐμεῖς τὴν ἐπιτακτικὴ ἀ-
νάγκη μιᾶς τοιαύτης ἱστορικῆς ἐργασίας, τόσον καὶ τάσσου-
με προθύμους τοὺς ἑαυτοὺς μας γιὰ τὴ διευκόλυνση καὶ ὑ-
ποστήριξή της. Ἐχομε μόνον νὰ προσθέσωμε καὶ νὰ προ-
τείνωμεν κάτι. "Ὅταν ὁ κ. Χατζηδάκης μὲ τὴ διάλεξή του πρὸς τοὺς Κρητὲς τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἀνεκοίνωσε γιὰ
πρῶτη φορὰ τὶς σκέψεις του, δὲν εἶχαμε οὔτε τὸν καιρὸ οὔτε
τὴν καλλιεργημένην σκέψη νὰ τάξωμε τὴν ἐργασία τοῦ λαο-
γραφικοῦ ἀρχείου τοῦ Σινδέσμου μας εἰς τὸ πλευρὸ τῆς;

τάσεώς του. Καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ὁμῶς μπορούμε νὰ διατυ-
 πώσουμε τὴ γνώμη ἐκείνη σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κάτω ἀπὸ
 τὸ ἀρχεῖον τῆς Κρητικῆς λαογραφίας τοῦ Συνδέσμου μας ἔ-
 πειτα ἀπὸ μιὰ πλατεῖα νεί διοργάνωσή του καὶ συστηματο-
 ποίηση τῆς ἐργασίας του θὰ εἰμποροῦσε νὰ εὕρῃ ἡ προταθεῖ-
 σα ἱστορικὴ προσπάθεια σταθερὴ πορεία καὶ πραγματοποιή-
 ση. Ὁ Σύνδεσμος τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἀποτελεῖ μιὰν συγκρο-
 τημένη κατεύθυνση, ἔχει δὲ τὸ κύρος τῆς ἐκπροσωπήσεως ὁ-
 λόκληρης κοινωνικῆς θέλησης. Καὶ μὲ τὸ κύρος αὐτὸ εἶχε σκο-
 πὸ νὰ ἐπιβάλλει μέσα στὴν Ἑλληνικὴ Συνέλευση μὲ τὴ βοή-
 θεια τῶν Κρητῶν Βουλευτῶν ἓνα ἐλάχιστον ἐξαγωγικὸ δα-
 σμὸ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ἡθικῶν σκοπῶν στοὺς ὁποίους
 ἀποβλέπει. Ἦδη ὁμῶς προτείνει στοὺς ἐνδιαφερόμενους γιὰ
 τὴς Κρητικὰς ἱστορικὰς μελέτες νὰ συντονιστεῖ ἡ ἐνέργεια, νὰ
 γίνῃ κοινὴ καὶ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Καὶ
 προτείνει ὁ Σύνδεσμος νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὴν Συνέλευση ἡ πα-
 ροχὴ διὰ τὸν Σύνδεσμον 1 ο)ο καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν δασμὸν
 νὰ παρέχεται γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐργασίαν ὅ,τι θὰ ἀντιστοι-
 χοῦσε πρὸς τὰ 2 ο)οο ποὺ ἐπροτάθη νὰ ζητηθοῦν. Ὁ Σύνδε-
 σμος θὰ δεχθεῖ νὰ ἀναγνωρίσει ὡς μέλη διευθύνοντα τῆς λα-
 ογραφικῆς ἐφορείας του, ὅσα προταθοῦν ἐκ μέρου τῆς ἐπι-
 τροπῆς τῶν Κρητικῶν Μελετῶν, ἔχει δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι
 ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι θὰ ἀναγνωρίσουν τὸ ὠφέλιμον καὶ ἀ-
 ποτελεσματικὸν μιᾶς τέτοιας συμπράξεως. Τὸ λαογραφικόν
 τοῦ ἀρχεῖον μπορεῖ κάλλιστα νὰ μετονομασθεῖ Ἑταιρεία
 Κρητικῶν Μελετῶν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως οἱ ἰδρυταὶ τῆς τὴν
 ἐφαντάσθησαν. Ἰσως δὲν θὰ ἦτανε ἄσκοπο ἐκεῖνοι ποὺ ἐμε-
 λέτησαν τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ προσπάθεια νὰ μὴν ἀφήσουν ἀ-
 νεκτίμητο τὸ σφρῖγος καὶ τὴ διάδεση τοῦ Νεοῦδρυτου κοινω-
 νικοῦ μας ὀργανισμοῦ. Ἀς μὴν πειραβλέψουν καὶ τὸ ὅτι σύμ-
 φωνα μὲ τὸ ἀρθρο τοῦ Καταστατικοῦ μας, τὸ κάθε τμήμα τοῦ
 Συνδέσμου ἀποκτᾷ αὐτάρκεια καὶ τελικὰ ἀποπᾶται σὲ πλή-
 ρη ἀνεξαρτησία. Εἴμεθα πρόθυμοι πάντως νὰ ἀκούσωμε κά-
 θε γνώμη καὶ νὰ συζητήσουμε μὲ τὴν ἀγνότερη πάντοτε
 προσπάθεια νὰ ἀνεύρουμε τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ τὴν ὑποστη-
 ρίζουμε ὅπως κι' ἂν ἔχει.

ΚΑΙ ΕΝΩ ΟΛΑ ΑΥΤΑ γίνονται καὶ γράρονται ὁ Σύν-
 δεσμος προχωρεῖ στὸ ἔργο του. Ἡ χειμερινὴ Χανιώτικη κί-
 νηση προμηνύεται γιὰ πρώτη φορὰ τόσο ζωηρὴ ἀπὸ ὅλες τὴς
 ἀπόψεις. Ὁ Σύνδεσμος κάνει τὴν ἐγκατάστασίν του προσεχέ-

στα τα στο μέγαρο τῆς Οἰκονομικῆς Ἐφορείας. Μέσα στὶς εὐρύχωρες αἴθουσες, τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ θὰ λειτουργήσουν ὁ-
λες οἱ σχολές του, θὰ ἀνοίγονται δὲ γιὰ τὰ μέλη του καθημε-
ρινῶς τὰ ἀπαιτήματα. Διαλέξεις, τέττα μουσικά, χορευτικὲς ἐ-
σπερίδες, κονσέρτα, καὶ μιὰ διαρκὴς ἀνοικτὴ λέσχη θὰ ἀποτε-
λοῦν τὴ βιοποριστικὴ ἐργασία τοῦ Συνδέσμου, ποὺ κοντὰ στὰ
ἄλλα ἔχει σκοπὸ νὰ δώσῃ μιὰ νέα πνοὴ στὴν κοινωνικὴ μας
ζωή. Πρόγραμμα λεπτομερὲς τῶν ἐορτῶν καὶ γενικὰ ὅλων
τῶν συγκεντρώσεων πρὸς θὰ δοθοῦν στὶς αἴθουσες, τοῦ Συν-
δέσμου θὰ δημοσιεύσουμε στὸ προσεχὲς φύλλο. Τὰ ἐγκαίνια
τῆς χειμερινῆς περιόδου θὰ λάβουν χαρακτηριστὴ πανηγυρικὴ
ἐορτή.

ΕΚΦΡΑΖΟΥΜΕ ἓνα μικρὸ παράπονο πρὸς ἓνα μέρος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ
Τύπου. Ἀδιαφόρησε καὶ ἀγνόησε τὴν προσπίθειά μας, μὲ ὅλο ποῦ ἐγκαίρως
τὴν ἐκαταστήσαμε εἰς αὐτὸν γνωστὴ. Κάθε σχόλιο πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα θὰ
μᾶς ἐλυποῦσε γιατί θὰ μᾶς ἀνάγκασε νὰ μιλήσουμε γιὰ μικρὲς καὶ ἀπαισιό-
δοξες ἀλήθειες. Ὅταν μιὰ ὁλόκληρη κοινωνία ἐκτροσωπεῖται ἀπὸ ἓνα Σύν-
δεσμο, ἔχει ἀπαιτητὴ νὰ μὴν ἀγνοοῦν τὴ θέλησή της, καὶ νὰ τὴν ἐβόνται.
Ἡ σιωπὴ ποὺ παρακολουθεῖ τίς προοδευτικὰς τάσεις ἐκείνες ποὺ δὲν βγαί-
νουν ἀπὸ τὴ ραρινὰτα κομποπολίτικα σαλόνια τῆς πρωτεύουσας, δὲν εἶναι
τὴν εὐμένεια τῶν ἀνδρῶν γιὰ νὰ τίς ὀνομάζουν ἐγκεκρίμενες. Τλάττει
δυστυχῶς στὴν Ἑλλάδα φαίνεται ἀλύγιστη καὶ πολὺ χονδρὴ πίστις εἰς τὸ
ἀπὸλυτον. Δὲν θ' ἔπαυε ὅμως αὐτὴν τὴ θλιβερὴ ἀλήθεια ποὺ χαρα-
κτηρίζει τὴν πρωτενοσυάνικη μανταλιτὴ νὰ τὴν ἀποκαλύπτει μιὰ ἐπαρχία...
Ἐμεῖς ἐξακολουθοῦμε ὥς τόσο νὰ πιστεύουμε πὼς ὁ Βόλος, τὸ Ἡράκλειο,
τὰ Χανιά καὶ πολλὲς ἄλλες πόλεις, μαζὺ ἀποτελοῦν τὴν Ἑλλάδα. Καὶ μὲ τὴν
σφαλερὴ αὐτὴ ἀντίληψη προχωροῦμε καὶ ξεκαθαρίζουμε τὸ σκοτάδι τοῦ δρό-
μου μας.

ΤΗΝ ΜΑΝΙΑ τῆς οἰκοδομήσεως ποὺ ἔχει κυριεύσει αὐτὸν τὸν τε-
λευταῖο καιρὸ τοὺς κεφαλαιούχους τῶν Χανίων, θὰ ἀξίζε ὥρ σμένως
νὰ τὴν ἐπαινέσει κανεὶς ἂν συνοδευότανε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία μιᾶς αἰ-
σθητικῆς οἰκοδομήσεως. Θέλει κανεὶς λογῆς-λογῆς σπῆτια τὰ χτίζουν-
ται στὶς διάφορες κεντρικὲς συνοικίες, χωρὶς κανένα ρυθμὸ χωρὶς καμ-
μιὰ καλαισθησία, μὰ καὶ χωρὶς κἂν οὔτε ἕχνος συμμετρικῆς ἀντιλήψε-
ως. Ὅλα φαίνονται πὼς εἶνε φτιαγμένα ἐπείτα ἀπὸ μιὰ πρόχειρη σχε-
διογράφηση τοῦ ἰδιοκτήτη, καὶ ὅχι τοῦ μηχανικοῦ, γιατί σπάνια με-
ταχειρίζονται αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων στὶς οἰκοδομὰς των, μὲ
ὅλα ἐπίσης τὰ ἐνδεικτικὰ τῆς ἀλλαγῆς πολλῶν σκέψεων πάνω στὸ πρῶ-
το σχέδιο, ποὺ καὶ αὐτὸς ὁ ἰδιοκτήτης στὰ τελευταῖα ξεχνάει πὼς ἦ-
ταν. Φαίνεται πὼς γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ ἔχουν πολὺ μικρὴ ἰδέα οἱ

οικοδομητές συμπολίτες μας. "Ας μὴ νομίσουν ὅμως πὼς παρεξηγοῦμε ἡν πρακτικὴ ἀποψη τῆς βιαστικῆς προσπάθειάς στῶν. "Ἐχουμε τὴ γνώμη πὼς μὲ τὴν ἐσπευσμένη τους οἰκοδόμησιν κάθε ἄλλο παρὰ ἐξυπηρετοῦνε τὴν ἔλλειψιν τῶν σπιτιῶν. Μὲ τὸ νὰ χεῖζουν ἕνα σπῆτι χωρὶς βολές καὶ χωρὶς κάποια εὐπρόσωπη ἐμφάνισιν δὲν κερδίζουν ἐκεῖνο στὸ ὁποῖον ἀποβλέπουν, τὴν οἰκονομία. Τὸ μικρότερον ἔξοδον γιὰ τὴν οἰκοδομὴ εἶνε τὸ καλὸ σχέδιον τοῦ μηχανικοῦ ἀρχιτέκτονος. Τίποτε ἀρμονικώτερον βέβαια ἀπὸ τὴν ἀπλὴ γραμμὴ πλάϊ στὴν εὐρυχωρίαν καὶ βολικότητα ἐνὸς σπιτιοῦ. Αὐτὸ νομίζουν πὼς τὸ κατορθώνουν οἱ οἰκοδομητὲς μας πρὸς βλέπουν τὴς οἰκοδομῆς τους ὅπως ἕνας καλὸς πατέρας τὸ ἀσχῆμο παιδί του.

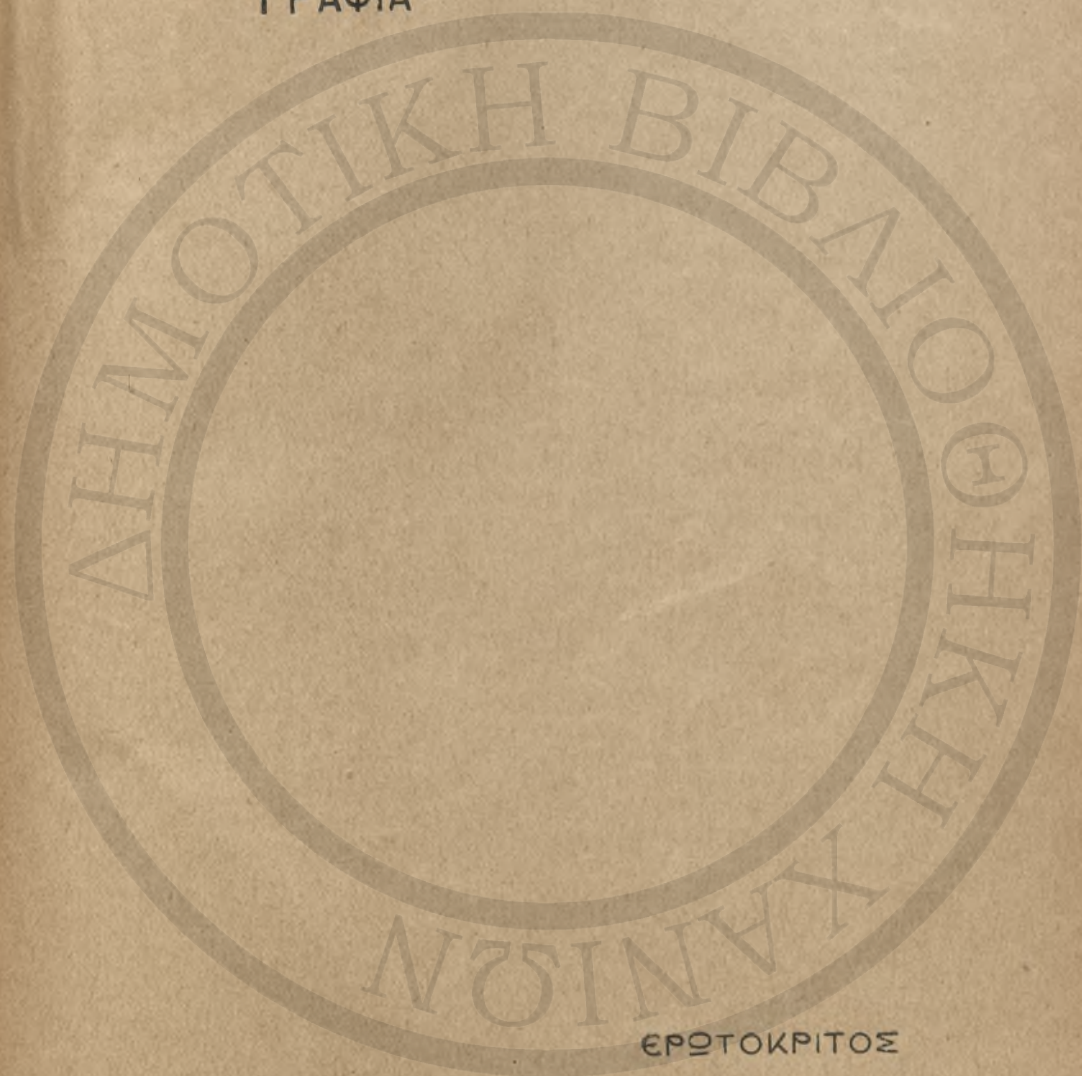
ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ μὲ τοὺς νόμους καὶ τὰς παρανόμους του προβλέπει αὐτὴ τὴ διαστρέβλωση τῆς αἰσθητικῆς καὶ προσπάθει νὰ τὴν σταματήσῃ μὲ ἕνα σωρὸ ἀπὸ ὥραϊες διατάξεις. Οἱ διατάξεις ὅμως αὐτὲς ἔχουν γίνῃ γιὰ νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἱστορικῆς μελέτης τοῦ πολιτισμοῦ μας ἀργότερα. "Ἢδη ἔχουν ἐξασφαλισμένη θέσιν στὸ ἱστορικὸ Μουσεῖο μας. Εἶνε προωρισμένο τὴ δόξα τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς νὰ τὴν συναντᾷς πάντοτε στὰ Μουσεῖα!

ΚΑΙ ΚΑΝΟΥΜΕ μιὰν ἀπειλητικὴν ὑπόμνησιν. Ἡ τόσο καλὴ καὶ προνοητικὴ φύσις φροντίζει μὲ τὰ καταπράσινα φυλλώματα τῶν δέντρων τῆς νὰ κρύβῃ τὴς χεῖζόμενες ἀσχημίαι. "Ας πεισθοῦνε οἱ ἀρμόδιοι πὼς δὲ θὰ μείνουμε ἀσυγκίνητοι μπροστὰ σὲ ἕνα κλάδεμα ὅπως ἐκεῖνο τὸ κουτσούρεμα πρὸς ἔχει συστηματικὰ καθιερωθεῖ στὰ φτωχὰ μας δένδρα. Τὸ κλάδεμα ἐδῶ δὲν ἔχει ὠριτὴν ἐπαχὴ, ἔχει ὅμως ὠριτὴν καταστρεπτικὴν ἔντασιν. "Ας προσέξουν. Δὲν θὰ ὑπομείνουμε καὶ θὰ ζητήσουμε τὸ λόγο καὶ τοῦ παραμικρότερου παραξικοπήματος πάνω στὴ μοναδικὴ ὁμορφίαν τῆς πόλεως μας.

ΟΙ ΑΞΙΟΤΙΜΟΙ κ. κ. Στ. Χαριτάκης καὶ Γ. Ι. Καλούτσος ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Τμήματος τῶν Γραμμάτων τοῦ Συνδέσμου, ὑπέβαλαν γραπτῶς παραίτησιν ἀπὸ τὸ Τμήμα τοῦτο, ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ τὴς ἰδιωτικῆς τῶν ἀσχολίας νὰ ἐργασθοῦν ὅσο θὰ ἔτρεπε γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν κοινῶν προοδευτικῶν σκοπῶν. Τὸ Τμήμα Γραμμάτων ἐκφράζει τὴν εὐχαριστήν θλίψιν του γιὰ τὴ στέρησιν τῶν δύο αὐτῶν πολυτίμων συνεργατῶν του.

ΚΑΘΙΣΤΟΥΜΕ ΓΝΩΣΤΟ σὲ ὅλους τοὺς ἐκδοτικούς οἴκους πὼς διαφημίζουμε καὶ προαναγγέλλουμε τὴν κυκλοφορίαν κάθε εἰδους ἐκδόσεως. Ἐπίσης σὲ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς πὼς δεχόμεστε γιὰ τὴν βιβλιοθήκην μῆς τὰ βιβλία ποὺ θὰ μᾶς σταλοῦν σὲ δύο ἀντίτυπα. Ὅσες ἐκδόσεις ὁμοίως στέλνονται πρὸς τὸν «Ἐρωτόκριτον» εἰς διπλοῦν, θὰ κρίνονται ἀπὸ τοὺς πρὸς δεδοκιμασμένης ἀξιᾶς Ἑλλήνας Κριτικούς. Τὸ φύλλον μῆς ἀνταλλάσσεται μὲ ὁποιοδήποτε περιοδικὸ δεκαπενθήμερον ἢ μηνιαῖον μῆς ταλεῖ.

ΜΕΛΕΤΗ
ΚΡΙΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟ-
ΓΡΑΦΙΑ



Η ΓΥΝΑΙΚΑ

ΜΕΣ ΣΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΡΩΜΑΝΤΖΑ

ΔΙΑΛΕΞΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣ ΔΩΡΑΣ ΜΟΑΤΣΟΥ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΩΔΕΙΟ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

Ξυνάει λοιπὸν μὲς στὴν καρδιά τῆς Ἀρετούσας τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης κ' ἡ περιέργεια νὰ «γνωρίσῃ ποιὸς εἶνε ποὺ τὴν τυραννᾷ, κ' ὅπου τὴν δίδει κρίσι.» Μαζὶ μὴ ἀντίσταση γεννιέται μέσα της. Θέλει νὰ νικήσῃ τὸν λογισμό ποὺ τὴν παιδεύει, ζητάει μὲς στὴ δουλειὰ νὰ ξεχάσῃ τὴν πεθυμία τῆς καρδιάς καὶ τὴ βλέποντες ὅταν τὰ κορίτσια τῆς ἐποχῆς τῆς ἄρχοντομαθιῆς νὰ καταγίνεται στὸ λεπτὸ κέντημα, στὰ ξόμπλια τ' ἀκριβὰ καὶ στὰ διαβάσματα. Μὰ τίποτα δὲν ὀφείλει.

Ἡ Νένα τῆς, προβλεπτική, θέλει νὰ τὴν ξαναφέρει στὴν προσητερινὴ ἥρεμὴ κατάστασιν, ζητάει μὲ τὸ φιλότιμο νὰ σταματήσῃ τὸ κακὸ, τῆς θυμίζει πὼς εἶνε ἀπὸ γενιὰ, πὼς ὅλοι τὴν καμάρωναν γιὰ τὴ φρονιμάδα της, τῆς λέει πὼς δὲν μπορεῖ νάβῃ παρὶ κανέναν τιποτένιος αὐτὸς ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ νύχτα καὶ γυρνάει τίς γειτονιὰς καὶ χάνει τίς ὥρες τοῦ τραγουδῶντας. Ἡ νυχτοεργατήματα δὲν κάνουν ποτὲ καλὴν ἐντύπωσιν στοὺς σοβαροὺς καὶ φρόνιμους. Ἡ μεσαιωνικὴ νύχτα ἦταν τρομαχτικὰ. Ἀμὰ σκετίνιαζε ἐπὶ τοὺς ὅλους νὰ μαζώνουνται στὰ σπήτια τοὺς νὰ σβύνουνε τὰ φῶτα γιὰ τὴν τοιγυροῦσαν κακοποιὴ στοιχεῖα. Ὁ ποιητὴς Σαχλίνης τὸ 18' αἰῶνα στὴ συμβουλὴ ποὺ δίνει τοῦ Φρατζεσκή ἐπιμένει σ' αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια:

«Τῆς νύχτας τὰ γυρίσματα νὰ τὰπολησιμονήσῃς» τοῦ λέει καὶ τοῦ ἐκθέτει ὅλους τοὺς κινδύνους ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ τύχουν σὲ σκοτεινὰ καὶ καταλήγει καὶ στοὺς τραγουδιστὰδες τοὺς παλαβοὺς τοὺς πελελοὺς ὡς τοὺς λέει ποὺ χάνουν τὸ νοῦ τους καὶ κυνηγοῦν ψηλώτερα ἀπ' ὅτι τοὺς ταιριάζει:

Τραγουδιστὰδες περπατοῦν παιγνιώταις κατακοροῦσιν

Καὶ βάνει ὁ νοῦς τῶν ὑψηλὰ καὶ εἰς ὅσον ὑψηλῶνει,
Τόσον καὶ ἄλλον πλειώτερον ἀκόμη χαμηλῶνει.

Εἶνε γοῇ ἡ Νένα καὶ ξέρε. Ἐχει πείρα γιὰτὶ καὶ αὐτὴ στὰ νεῖατα της ἄκουσε τέτοιους παλαβοὺς νὰ χασομεροῦν καὶ νὰ ζητᾶν νὰ τὴν πλανέψουν. Μὰ αὐτὴ πάντα εἶχε τὴ γνωστικὰδα ἀμέσως νὰ τοὺς διώχνῃ μὲ θυμὸ, γιὰτὶ τὸ κακὸ στὴν ἀρχὴ θέλει τὴν γιαιτοῖα. Καὶ ξέροντας πόσο βλαβερὴ εἶνε σ' αὐτὴν τὴν περίστασιν ἡ ὄνειροπόλησις κ' ἡ μοναξιά, τὴ συμβουλεύει νὰ μὴ μένει μόνη καὶ νὰ ἀφήνῃ τὴ φωτιὰ ν' ἀνάβῃ, παρὰ νὰ ξεφαντώνη μὲ τίς συντροφιάς.

Τὰ λόγια τῆς Νένας ἠσυχάζουν γιὰ λίγο τὴ βασιλοπούλα. Μὰ ὁ τραγουδιστὴς δὲν ἐρχεται πιά τίς νύχτες κάτω ἀπ' τὸ παλάτι.

Τυχὰ ἐντελὸς, μὴ μέρια ποὺ εἶπε μακριὰ ὁ Ρωτόκριτος μαθαίνει ἡ Ἀρετούσα ποιὸς εἶνε ὁ τραγουδιστὴς τῆς νύχτας: Ὁ πατέρας τοῦ Ρωτόκριτου, ὁ Πεζόστρατος, ὁ σύμβουλος τοῦ βασιλεῦς, κοιτάται ἄρρωστος κ' ὅλοι φοβοῦνται γιὰ τὴ ζωὴ του. Ἡ Πήγισσα μὲ τίς γυναῖκες τοῦ παλατιοῦ καὶ μὲ τὴν Ἀρετούσα πᾶνε νὰ μάθουν πὼς πηγαίνει, κ' ἐκεῖ τοὺς ὑποδέχεται ἡ μητέρα τοῦ Ρωτόκριτου. Πολὺ τοὺς συγκινεῖ ὁ ἐρχομὸς τῆς Βασιλίσσας ἡ

καταδεξιά της νά μπῇ στοῦ δουλευτῆ τὸ σπῖτι, καὶ γιὰ νὰ διασκεδῇ τὴν Ἀρετοῦσα τὴν κατεβάζει στὸ περιβόλι κι' ἀπὸ κεῖ τὴν πηγαίνει στὴν ἄκρη τοῦ κήπου ὅπου ἦταν τὸ ἀναγνωστήριο τοῦ γιουῦ της. Ξεχνάει τὴν ὑπόσχεση ποῦχε δοσμένη στὸ παιδί της ξεκλειδώνει καὶ δείχνει στὴ Ρηγοπούλα τὸ ἐσωτερικὸ τῆς πλουσιοστολισμένης κάμερας. Ἡ Ἀρετοῦσα μπαίνει μέσα, τὰ περιεργάζεται ὅλα μὲ θαυμασμὸ καὶ ξαφνικὰ βλέπει μὴ κρυφὴ πορτοῦλα μ' ἓνα χρυσὸ κλειδί. Ἡ παιδοῦλα εἶναι περίεργη ὅπως ὅλα τὰ κορίτσια. Ξεκλειδώνει, μπαίνει μέσα στὸ ἐργαστήριό τοῦ νέου καὶ σ' ἓνα ντολακεῖ βρίσκει τὰ γραφτὰ τοῦ Ρωτόκριτου, τὰ ἴδια τραγούδια ποὺ εἶχε ἀκούσει τὴν νύχτα κἀνὼ ἀπ' τὸ παλάτι. Προσποιεῖται τὴν ἄρρωστη, ξαπλώνεται στὸ κρεβάτι τοῦ Ρωτόκριτου, κρατάει μόνον κοντὰ της τὴν Νένα καὶ τῆς τὰ διηγᾶται ὅλα. Τώρα κι' ὁ πόθος της ἔχει θεμέλιο, τώρα ξέρεי ποῖον ἀγαπᾷ καὶ ποῖον θὰ πάρῃ ταῖρι. Ἡ γοργὴ Νένα ζητάει νι σώση ἀκόμη τὴν Ἀρετοῦσα. Ποῖος ξέρει ποῖος θὰ τᾶξε φτενίσει τὰ τραγούδια καὶ τᾶκουσε κι' ὁ Ρωτόκριτος καὶ τᾶγραψε κι' αὐτός. Ἄν τὴν ἀγάπατε δὲ θάρχότανε πάλι τὰ βράδια κάτω ἀπ' τὸ παραθύρι της; δὲν θὰ ξενοχοῦσε τραγουδώντας; Ἡ Ἀρετοῦσα οὔτε τὴν ἀκούει, σκαλίζει πάντα μέσα στὰ γραφτὰ κι' ἐκεῖ ἀνακαλύπτει τὴν εἰκόνα της μ' ἐπιδεινότητα κατωμένη ἀπ' τὸν Ἐρωτόκριτο πάνω σὲ ψιλὸ πανί. Δὲν ὑπάρχει πιὶ καμὶ ἀμφιβολία, δὲν θέλει πιὶ κανένα ἄλλο σημάδι :

«Εἰς τὰ τραγούδια μούβρισκες λογαριασμὸν κιανένα
μὴ σ' τοῦτο ποὺ θωρεῖς ἐδᾶ, εἰντα μοῦ βρίσκεις, Νένα ;

Θωρεῖς μὲ πόσῃν μαστοριά καὶ τέχνῃν ἤκαμέ με,
πιάσ' ξόμπλιασε τὴ ζγουραφιά, κι' ἀπόκει στράφου δέ με,
(Α. 1557—1566)

Ἡ καυμένη ἡ Νένα εἶνε ἀπαρηγόρητη. Ξέρει τίς συνήθειες τῶν ἀρχόντων, ξέρει πὼς οἱ βασιλιάδες δὲ δίνουν τίς κόρες τους στοὺς γιουοὺς τῶν μπιστικῶν τους, κι' ἀκόμα ξέρει πὼς οἱ πατέρες σκοτώνουν τίς θυγατέρες ποὺ τολμοῦν νὰ δώσουν τὴν καρδιά τους δίχως τὴ δικιά τους συγκατάθεση. Καλύτερα θὶ τὸ κρατήσῃ κρυφὸ καὶ θάψῃ ὁ καιρὸς νὰ σβύσῃ τὴ φωτιά.

Γυρνάει ὁ Ρωτόκριτος στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ λίγο πέφτει ἄρρωστος. Ὁ φίλος του ὁ Πολύδωρος τὸ λέει τοῦ βασιλιᾶ κι' ἡ Ἀρετὴ πούναι μαρσοστὶ τᾶκούει καὶ χλωμαίνει. Μὰ ὁ Πολύδωρος πηγαίνει στὸ Ρωτόκριτο καὶ γιὰ νὰ προλάβῃ τὸ κακὸ τοῦ λέει πὼς μὲ θυμὸ ἀκουσε ἡ Ἀρετοῦσα τ' ὄνομά του ἀγαναχτισμένη πὼς ἓνας ὑπῆκοος τοῦ πατέρα της τόλμησε νὰ τὴν ἀγαπήσῃ. Ὁ Ρήγας καθημέρονις ζητᾷ πληροφορίες γιὰ τὸν ἄρρωστο κι' ἡ Ρηγοπούλα μιὰ μέρα τοῦ στέλνει ξαρωστικὸ πέντε μῆλα. Αὐτὰ γενήκανε γαιτρικὸ κι' αὐτὰ τοῦ δώσαν τὴν ὑγεία του. Ὁ Ρωτόκριτος ξέρει καλὰ τὴ φύση τῆς γυναίκας κι' ἄς γελάστηκε γιὰ λίγο ἀπ' τὰ λόγια τοῦ Πολύδωρου. Ἡ γυναίκα εἶνε φιλάρεσκη καὶ θέλει νὰ τῆς λένε πὼς τὴν ἀγαποῦν :

Πάντ' ἡ γυναῖκα ἀνερωτᾷ, καὶ πεθυμᾷ νᾶκούσῃ
πὼς ὅλοι τῆνε ρέγουνται, κι' ὅλοι τὴν ἀγαποῦσι
κι' οὐδὲ μανίζει, οὐδὲ χολιά, αἰμὴ πολλά τσ' ἀρέσει
ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμορφη νὰ τῇ λέσι.

(Α. 2079—2082)

Καὶ ξανάρχεται πάλι ὁ Ρωτόκριτος καὶ μπαινοβγαίνει στὸ παλάτι καὶ

μένει ὥρες μὲ τὸ βασιλιᾶ, καὶ κυττάζει τὴν Ἀρετοῦσα κι' ἀρχινᾶνε τὰ παιχνίδια τῶν ματιῶν.

Αὐτὰ τὰ παιχνίδια τῶν ματιῶν εἶνε ὁ μυστικός ἀρραβῶνας. Δὲ συναπαντιοῦνται, δὲ μιλοῦν, δὲ σφίγγουν τὸ χέρι ὁ ἓνας τᾶλλου μόνο κοιτάζουνται. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κορνάρου ὡς σήμερα δὲν ἄλλαξε στὴν Κρήτη ἡ πρώτη αὐτὴ ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης ποὺ ἀκολουθεῖ τὶς περισσότερες φορὲς ἀμέσως ὁ γάμος.

Καὶ πάλι ἡ μοῦσα τοῦ λαοῦ μᾶς λέει γι' αὐτὸ τὸ παιχνίδι τῶν ματιῶν :

Κερδίζω τα τὰ μάτια σου ὄντε τὰ ρίχνεις κάτω

Καὶ πάλι ἀναντρανίζεις τα καὶ κάνης μου τὸ νάτο !

Κι' ἄλλο δίστιχο :

«Ξανοίγεις με, ξανοίγω σε, πράμα ἔχουμε στὸ νοῦ μας,

Ἔλα νὰ τὸ θαρρέψουμε παιδί μου ὁ γεῖς τ' ἄλλου μας».

Ἔτσι κι' ὁ Ρωτόκριτος μὲ τὴν Ἀρετοῦσα μιλοῦσαν τὴν πρώτη λαλιὰ τῆς ἀγάπης.

Τὴν πρώτ' ἐγράψ' ἀπὸ λιγοῦ, τὴ δεύτερη πληθένει.
τὴν τρίτῃ κέρνει ἀποκοτιά, πλιά παραμπρὸς ἐμπαίνει
Δὲ τὴν καὶ ξαναδὲ τὴνε, ἀρχίνισεν κι' ἡ κόρη,
κι' ἐσυχνοστρέφετο κι' αὐτὴ μὲ σπλάχνος τὸν ἐθώρει.

Ἐθώρειεν τὸ Ρωτόκριτο, πῶς ἦτον κι' ἐλυπάτο
καὶ μὲ τὴν ἄκρα τ' ἁμματιοῦ συχνά τοῦ πιλογάτο.
Εἰς κάποιο μῶδο ὁ γεῖς τᾶλλου ἤπαιζε μὲ τᾶμματι
ὅπου γνωρίσανε κι' οἱ δυὸ πῶς μιά φιλιὰ τσ' ἐκράτει.

(Α. στ. 2153—2160)

Κεῖνη τὴν ἐποχὴ εἶχεν ὀριστεῖ ἡ γικόστρα, τὸ κονταροχτύπημα, κι' εἶχαν μαζωχτεῖ στὴν Ἀθήνα ἀρχοντόπουλα ἀπ' ὅλες τὶς κοντινὲς πολιτεῖες νὰ παραβρῶννε στὸν ἀγῶνα, κι' ὁ Ρωτόκριτος ποῦχε ζωνερὴ ἐπιθυμιὰ νὰ καμαρώσῃνε τὰ μάτια π' ἀγαποῦσε, τὴν παλληκαριά του, λαβαίνει μέρος κι' αὐτός· καὶ ζῆλε νὰ παραβρῶ μὲ τὴν ρηγόπουλα τάντρωμένα καὶ νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸ στεφάνι.

Τὸ κονταροχτύπημα τῶς διατάζει ὁ βασιλιᾶς εἴτε γιὰ διασκέδαση τὶς κόρης· του, ποὺ λίγο—λίγο μαγαίνονταν, εἴτε γιὰ νὰ τῆς βρῇ γαμπρό, καὶ αὐτὸ πάλι γιὰτὶ ἐβλεπε τὴν κόρη του νὰ λυώνῃ.

Τέτοια κονταροχτυπήματα, γικόστρες ὅπως τὰ λέγανε, γίνονταν συχνὰ στὴν Κρήτη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἑνετῶν. Μὴ καὶ πρὶν ἀκόμα τὰ βρισκουμε στὸ Βυζάντιο μὲ τὸ ὄνομα ξυλοκονταρίαι, ἀπὸ τὰ ξυλὶνα δόρατα ἢ ξυλοκοντάρια ποὺ μεταχειρίζονταν οἱ ἀγωνιστές. Ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς χρονολογοῦμε μαθαίνουμε πῶς ὁ Αὐτοκράτορας Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς θέλει νικητὴ στὴν ξυλοκονταρία νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ἢ ἐκλεχτὴ του. Στὸν Ἰππόδρομο στὴν Κωνσταντινούπολιν τὶς ἀρματοδρομίες τὶς τόσο ἀγαπητὲς στὸν Ἑλληνικὸ λαό, τὶς εἶχαν διαδεχτεῖ τὰ φράγκικα ἀγωνίσματα, τὰ Tournois τῆς Δύσης, κι' ἡ βυζαντινὴ ἀρχόντισσα, ὅμοια μὲ τὴν ἀρχόντισσα τῆς Φραγκιᾶς, τρέχει σ' αὐτὲς τὶς γιορτὲς καὶ μὲ μάτια γεμάτα ἀγάπην καὶ θαυμασμὸ παρακολουθεῖ τὸν ἐκλεχτὸ ἀγωνιστὴ ποὺ μὲ τὴν φράγκικη ἀρματοσυλὴ μὲς στὸν Ἑλληνικὸ ἰππόδρομο πολεμᾷ νὰ βρῇ νικητὴ γιὰ νὰ τὴν καταλήσῃ.

Οἱ γικόστρες ἦταν ἡ μεγαλύτερη κι' εὐγενικώτερη διασκέδαση σ' ὅλη τὴν Ελλάδα. Στ' ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀρχιάτρου Lamare—Picquot ἀναφέρεται μὴ γικόστρα στὴν Κέρκυρα στὶς 15 Αὐγούστου 1811 στὶς γιορτὲς

πού δόθηγον γι' τὸ Ναπολέοντα. Μὰ ὁ Lamare Pleuget μὴ; λέε- πῶς ἦταν ἐθιμο παλιό, λησμονημένο. Οἱ ἀγωνιστὲς φοροῦσαν μισαιωνικὲς πολυχορμὲς πλοῦσις φορεσιές κι' οἱ γυναῖκες παρακλουθοῦσαν τὸ ἀρόνημα ἀπὸ θεορεῖα προσωρισμένα γι' αὐτές.

Ἔτσι κι' ἡ Ἀρετοῦσα θὰ παρακολοθῇ στὴ γκιόστρα πού μὴ δίνει ὁ Κορνίος μὲ μίτια γεμάτα ἀγάπη τὸ Ρωτόκριτο πού θ' ἀγωνισθῇ γι' νὰ φανῇ στὰ μάτια της ἀντρεωδιερός ἀπ' τοὺς ἄλλους.

Καὶ ξεμερῶνει ἡ μέρα τοῦ ἀγῶνα μὲ βούλια τὸ διαλαλοῦν στὴ χώρα, τ' ἀργαστήρια κλειρῶνε κι' ὁ λαὸς μαζώνεται στὸν τόπο πού θ' ἔγινε τὸ κονταροχτύπημα. Σὲ μιὰ ψηλὴ ἐξέδρα καθίζει ἡ Ρήγισσα ἡ Ἀρετέμια κατάντας στὸ χέρι τὸ στεφάνι τὸ χρυσὸ πού γιὰ ἀμοιβή του θὰ πῶση ὁ νικητής. Δ' ἔλα της ἡ Ἀρετοῦσα μὲ τὴ Νένα παρακολοθῶν μὲ ἐνδιαφέρον ἐνδιαφέρο τὸν ἀγῶνα.

Κι' ἀρχίζει ἡ παρέλαση τῶν ἀρχοντόπουλων. Ὅλοι ὡμορφα παλληταῖα πλουσιαντυμένα μ' ἀφεντί καὶ χάρες. Μὰ ἀπ' ὅλους πῶς ὡμορφος ὁ γιῶς τοῦ Ρήγα τοῦ Βυζάντιου; σέρνει ἀπάνω του ὅλες τις ματιές. Αὐτὸν ξεχωριστὰ καίχονται ἡ Νένα, αὐτὸν θέλετε νάπερνε ἡ ἀγαπημένη της ἡ Ἀρετοῦσα. Καὶ ζητάει νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοριτταίου γι' αὐτόμορφο ρητό-πυλο μιά :

«ἐκείνη οὐδὲ πλουσιότητα γυρεύει μηδὲ χάρες»

Γι' τὴν Ἀρετοῦσα αἶνο ὁ Ρωτόκριτος ἀξίζει αὐτὸς εἶνε ὁ ἥλιος πού τη φωτίζει καὶ τῆς δίνει ζωή.

Ἔπειτα ἀπὸ διάφορα εἰσισώδια βγαίνει νικητὴς στὸν ἀγῶνα ὁ Ρωτόκριτος. Ὅλοι παινοῦνε τὴν ἀντρεωσύνην του κι' ἡ Ρηγοπούλα νοιώθει νὰ πληθαίνει ὁ πόθος της. Ἀκολουθοῦνε μέρες ἀγωνίας. Ὁ καὶμὸς τῆς ἀνάπης δὲν τὴν ἀφίνει νὰ κοιμηθῇ κι' οὔτε νὰ φάγῃ Ἀποφασίζει νὰ μιλήσῃ μόνῃ της στὸ Ρωτόκριτο καὶ νὰ τοῦ πῇ τὸ αἶσθημά της. Ξέρει πὼς ὁ πατέρας της θάναί ἐνάντιος στὴν ἀγάπη της, ξέρει πὼς τὴν περιμένουν μέρες κακές, μὴ ξέρει κι' ὅλα, τὸ ἔχει διαβάσει στα ρωμάντσα τοῦ καιροῦ της, πὼς ὁ θυμὸς τοῦ γονιοῦ περνᾷ.

«...πὼς σὺν τελειώσει ἡ μάχη
ἀγάπη καὶ γαλήνηση τὸ τέλος της θὲ νάχη.»

Καὶ ἀργὰ τὴν νύχτα στέκει στὸ παράθυρο καὶ περιμένει τὸν ἀγαπημένο της. Πλησιάζει ὁ Ρωτόκριτος μὲς στὸ σκοτάδι καὶ τὶ δυὸ παιδιὰ μένονν βουβά στὴν πρώτη τρεμοῦλα τῆς συγκίνησης καὶ περιμένει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο νὰ κινή τὴν ἀρχή.

Πρώτῃ ἡ Ἀρετοῦσα διακόπτει τὴ σιωπὴ καὶ μὲ τὴν ἔμφυτη φιλαρέσκεια ρωτᾷ :

....Γιάντα ξγουράφισες τὴν ἀσκημὴ μου νειότη ;
κι' ἐκράτειες τὴνε φυλαχτὴ εἰς τ' ἀρμαράκι μέσα
μὲ τὰ τραγοῦδια πού λεγες, κι' ὅπου πολλὰ μ' ἀρέσα ;
(Γ. στ. 601—606.)

Οἱ συναντήσεις ξεακολουθοῦν τὶ βράδια καὶ μένουν οἱ ἐρωτευμένοι ὡς τὸ προῖ, ἐκείνη ἀπ' τὸ παράθυρο, ἐκεῖνος ἀνεβασμένος στὸ δῶμα. Μιὰ νύχτα ὁ Ρωτόκριτος ἀπλώνει τὸ χέρι του καὶ ζητάει μὲς στὸ σκοτάδι τὸ χέρι τῆς ἀγαπημένης του. Μὰ ἡ Ἀρετοῦσα σερνί καὶ ντροπαλὰ τραβιέται καὶ τοῦ ζητάει νὰ μὴν τὴν ἀγρίξῃ παρὰ μὲ τὸν καιρὸ σὺν τ' ἐπιλήσει ἡ μοῖρα του καὶ δώσῃ κι' ὁ πατέρας τὴ συγκατάθεσή του.

Φαίνεται σὰν ἓνα ὑποταγμένο κορίτσι ἡ Ἀρετοῦσα, νομίζει κανεὶς πῶς δὲν εἶχε δική της θέληση, πῶς θ' ἀκούσῃ τοῦ πατέρα της τὴ γνώμη. Τὸ λέει καὶ τὸ ξαναλέει. Θέλει νὰ γενῇ ὁ γάμος μὲ τὴν εὐχὴ τῆς μάνας της καὶ τοῦ πατέρα της. (Α. στ. 2134) θέλει ὁ καιρὸς μὲ γνώση νὰ τὸ φέρῃ (Α. στ. 2210), θέλει δίχως ψευδί νὰ πᾶν νὰ βοῇ τὸ χάρι ἀντ' ὅσον ὁ κύριος της δὲ θελήσῃ νὰ πάρῃ ἄντρα της τὸ Ρωτόκριτο (Γ. στ. 261).

Κι' ὅμως διπλά στοὺς σεβασμοὺς στὴ θέληση τοῦ πατέρα βλέπουμε τὴν ἀνταρσία, βλέπουμε τὴ συναίσθηση τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴ σταθερότητα στοὺς μόνους ἄνθρωπο ποὺ ἀμάτησε. Ὅχι δὲν θὰ πᾶν ἄλλον ἢ Ἀρετοῦσα, θὰ ὑπομείνῃ ὅλες τίς τιμωρίες, ὅλα τὰ βασανιστήρια ποὺ θὰ τὴν ἐλποβάλῃ ὁ πατέρας της. Γιὰτὶ ὁ Ἡράκλῃς μαθαίνει μ' ἀγανάκτηση τὸ αἶσθημα τῆς κίρῃς του κι' ὅταν δὲ δέχεται νὰ πάρῃ γι' ἄντρα της τὸ Ρηγόπουλο τοῦ Βυζαντίου, τῆς κόβει τὰ μαλλιά, τὴ γυώνει μὲ παλιόρουχα ὥς τὰ γόνατα κοντά, τὴν κλίνει μαζί μὲ τὴ Νένα μὲς σὲ βρωμερὴ φυλακὴ καὶ τῆς δίνει νερό καὶ ψωμί καὶ γιὰ στοῦμα ἓνα σακκὶ γεμίστο πέτρες κι' ἀγκάθια.

Τέσσαρα δολοκίχηρα χρόνια ζεῖ καὶ μέσα ἡ Ἀρετοῦσα. Κάθε μῆνα στέλνουν καὶ τὴ ρωτοῦν ἂν ἄλλαξε ἀπόφαση. μὲ οὔτε οἱ κακοηγίτες τῆς φυλακῆς, οὔτε ἡ ἀτομάκρυσή τοῦ Ρωτόκριτου στὴ διαταγὴ τοῦ Βασιλεῦς τὴν κίνου νὰ ὑποχωρήσῃ.

ἐγὼ καλλιὰ ἔχω θάνατο παρὰ στανιὸ στεφάνι.

(Γ. στ. 1142)

λέει πρὶν ἀκόμη τὰ χαλάσῃ μὲ τὸν πατέρα της. καὶ στὴ Νένα ποὺ τῆς προλέγει τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλεῦς καὶ τίς δυστυχίες ποὺ τὴν περιμένουν λέει :

Ἐγὼ μαι νεῖά καὶ κοπελλιὰ καὶ πάλι δὲ φοβοῦμαι
καὶ γιὰ θανάτους ἑκατὸ τὸν πόθο δὲν ἀρνοῦμαι.

(Γ. στ. 1233).

Κι' ὅταν περὶ βλέπει τὸν ἐγωϊσμό τοῦ Ρήγα, τὸ ἀπάνθρωπό του φέροσιμο, τὴ σκληρότητά του νὰ τὴν πετάξῃ μὲς στὴν ὕρῃ καὶ βρομισμένη φυλακὴ, ἓνα παράπονο ἀνεβαίνει στὴ χεῖλή της καὶ σιγὰ-σιγὰ ξεσαίνει σ' ἀγανάκτηση. Μὰ καὶ τὰ ζῶα ἀκόμα ξαίρουν τί θὰ πᾶν παιδί καὶ τὸ πονοῦν καὶ τὴ ζωὴ τους τὴν ἴδια δίνουν γιὰ νὰ τὸ σώσουν, κι' αὐτὸς οὔτε λιπαίνει τὸ παιδί του, τὴν ἴδια του τὴ σάρκα, παρὰ τὴν τυραννεῖ καὶ μὲ τὸν πόνο τῆς περισσότερο ἀγριεύει.

Κι' ἀπορεῖ ἡ δύστυχη Ρηγόπουλα πῶς οἱ γονιοὶ της ποὺ τὴν καμάριωναν, ποὺ ὅλο στὴν ἀγκαλιά τους μέσα τὴν κρατοῦσαν, ποὺ κυττάζαν τί θὰ φάει καὶ τί θὰ πιεῖ, ποίαν ὥρα θὰ κοιμηθῇ καὶ ποίαν ὥρα θὰ ξυπνήσῃ πῶς αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τώρα νὰ θέλουν τὴν καταδικῇ της, τὸ θάνατό της ; Κι' ἡ μάνα της χειρότερη κι' ἀπὸ τὸ Ρήγα δὲν κάνει νὰ τοῦ καηγορεῖ τὴν Ἀρετοῦσα κι' ὅλο ν' ἀνάβει τὴ φωτιά.

Μάτρυς κεῖνο τὸν καιρὸ νὰ πολιορκήσῃ τὴ χώρα τοῦ Ἡράκλῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Βλάχων καὶ νὰ βοεθῇ ὁ Ἡράκλῃς σὲ πολὺ δύσκολη θέση Ἐνας ἄγνωστος πολεμιστὴς παρουσιάζεται καὶ προσφέρεται νὰ σώσῃ τὸ βασίλειον. Εἶνε ὑψηλὸς καὶ μελαγχρὸς καὶ πολεμάει ἀνδρεία. Γύρω σκυρπάει τὸ θάνατο, νεκροὶ πέφτουν οἱ βλάχοι. Στὸ τέλος μονομαχεῖ καὶ μὲ τὸν ἀναιμὸν τοῦ ἐχθροῦ βασιλεῦς, τὸν Ἀριστο, «τὸ ἀνίκητο λιγντάρι», ποῦχε ἐρθεῖ ἐπίτηδες ἀπὸ τὴν Φραγκιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ θεῖο του. Τὸν νικάει κι' αὐτὸν κι' ὁ Ἡράκλῃς συγκινημένος ἀπὸ τὴν αὐταπάγησιν τοῦ ἄγνωστου πολεμιστῆ θάλει

νὰ τὸν ἀνταμείψῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τῆς χάρες ποὺ ὀρίζει γιὰ αὐτὸς καὶ ζωὴ καὶ λευτερίαι τοῦ χάρισε. Μὰ ὁ ξένος δὲ θέλει τίποτα ἀπ' αὐτά. Αὐτὸς ξεκίνησε ἀπὸ μακριὰ γιὰ νὰ πῶν γυναικὰ του τὴν ὁμορφὴν ῥη/οπούλα ποὺ τὴν κρατᾷ στὴ φυλακὴ ὁ βασιλεὺς σὺν νὰ μὴν εἶνε παιδί του. Μὰ θὰ θελήσῃ ἡ Ἀρετοῦσα; Αὐτὴ ὁμορφονιοὺς ῥηγόπουλα ἀνέβηκε καὶ βάλθηκε στὴ φυλακὴ μέσα νὰ γεράσῃ. Κ' ἐπειτα μαθαίνει ὁ Ρήγας πὺς ἀσχήμενε καὶ πὺς ἡ κακοτέραση τὴν ἐκάναν ἀγνώριστη πὺς κι' οἱ μνίγες ἀκῆμα τὴ συχαίνουνται. Καλύτερα νὰ πάῃ μόνος του νὰ τὴ δῇ γιὰ νὰ βεβαιωθῇ πὺς αὐτὴ δὲν εἶνε περὶ γι' ἀγάπην καὶ γιὰ παντοσφία.

Καὶ τραβάει ὁ μελαμὸς πολεμιστὴς γιὰ τὰ μπουντρούμια τοῦ Ἀνάχτορου καὶ βρίσκει τὴν Ἀρετοῦσα μὲς στὶς λάσπες καὶ τὶς ἀρχνές. Τῆς εἶχαν στείλῃ ὁμορφὰ πλούσια ρούχα νὰ στολιστῇ, μὲ αὐτὰ τὰ τσαλαπάτησε κι' ἀπόμεινε μὲ τὴ κοινότητα τῆς γιὰ νὰ φανῇ ἀσχημὴ στὸν ξένον καὶ νὰ μὴν τοῦ ἀρέσει.

Ἡ ἀγνώριση γίνεται σιγὰ-σιγὰ. Ἐνα δαχτυλίδι ποῦχε κάποτε δοσμένο ἡ Ἀρετοῦσα τοῦ Ρωτόκριτον βρίσκεται στὸ χέρι τοῦ πολεμιστῆ καὶ ἕνα μαγικὸ νερὸ δίνει στὴ μελαψή του μορφὴ τὴν ξανθαὶ γλυκαὶ πρωιτηρονή του ὕψη.

Τὸ ρομάντιστο τελειώνει μὲ τὸ γάμο τῶν δυὸ νέων καὶ τὴ συχώρεση τοῦ βασιλεῖ.

(Ἐχει συνέχεια)

Σημ. Στὸ προηγούμενον τεύχος, στὴ μελέτη τῆς Δας Δ. Μοάτσου, γράφτηκε ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία ἡ λέξη *romaneisque* στὴ σελίδα 72 ἀντὶ *romanesque*.

Δ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΝ ΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ θίξωμεν τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπὸ τῆς πολλαπλῆς του μορφῆς, ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ὁργανωμένῃ Κοινότητι δράσεως. Καὶ ἐν πρώτοις ἡ καθῶς ἡ ἐννοία τῆς ἰσότητος εἶνε ἡ μαθηματικὴ μορφή τῆς ποσότητος, καθ' ἣν ἡ περιοριστικότης τῶν μονάδων εἰς δύο ποσὰ εἶνε ἡ αὐτή. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐν τῇ μορφῇ τῆς ἀντικειμενικότητος, καθ' ἣν τὸ ἄτομον ἐρχεται εἰς ἀντιπαράστασιν μὲ ἄλλο ὅμοιον κατ' εἶδος, ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ ἡ ἐπίρροια, τὴν ὁποίαν ἕκαστον ἐκ τούτων ἐν τῇ ἀπὸ κοινοῦ των ἐνεργείᾳ ἀφίνει διὰ νὰ διακριθῇ ὅχι ἡ ποσότης ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος συγχρόνως τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἕκαστον θέτει εἰς ἐνέργειαν δι' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν, τὴν βελτίωσιν. Ὁ ἀνθρώπος κατὰ τὸν Max Nordau καθ' ἑαυτὸν ἐξεταζόμενος ἀντιστοιχεῖ πρὸς ποσότητὰ δραστικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν κινεῖται ἡ πλεονεκτική ἢ μειονεκτικὴ του δύναμις. Φυσιολογικῶς κατ' ἄλλους εἶνε ταμεῖον στοιχείων ἀντιδραστικῶν κατὰ τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ὁργανισμοῦ. Ἡ φύσις δηλαδή ἐδημιούργησε καὶ διεμόρφωσε τὸ ζῶον κατὰ τὴν ἀμεσον ἀξίωσιν τῆς κανονικῆς του ἐν τῇ φύσει ζωῆς.

Ἐν δηλαδὴ δὲν ὑπῆρχε ἥλιος, ἀήρ, ὕδωρ, τροφή κ.λ.π. ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς ἀνάγκην ὀφθαλμῶν, ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, κυττάρων κ.λ.π. Ἐν πράγματι ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς τὸν βίον ἐκάστου ζῴου καὶ διακρίνομεν ἁμέσως ὅτι τοῦτο ἔχει τόσας φυσικὰς ιδιότητας, ὅσαι τὸ ἀρκοῦν γιὰ νὰ ζῇ κανονικῶς. Εἴμεθα ἐπομένως προῖον **φυσικῆς συννεπείας**. Συμπέρασμα δηλαδὴ καθορισμένης φυσικῆς αἰτιότητος, τῆς ὁποίας ἡ δύναμις καὶ ἡ οὐσία εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς ὡς φυσιολογικῶν ὄντων. Περιεχομεν ὁμως καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δυνάμεως, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς φυσικῆς ἐκδηλώσεως. Εἴμεθα δηλαδὴ συμπέρασμα ἀκαθορίστου μεταφυσικῆς ἐνεργείας. Μετέχομεν ἐπομένως λυσιθότως ἀφ' ἐνὸς καὶ ἐν γνώσει, ἀφ' ἑτέρου τῆς οὐσίας μας κατὰ τὸν **Χαϊκελ**. Γνωρίζομεν ἐν μέρει τὴν κατάστασιν τῆς οὐσίας τῆς αἰτίας μας. Μετέχομεν ἐπομένως τοῦ ἀγνώστου. Περιεχομεν κατὰ τὴν νεοτέραν ἀποψιν τῆς φιλοσοφίας τὴν ἀγνώστον οὐσίαν αὐτῆς. Ἀλλ' ἀκορσίως μᾶς ἐρχεται τὸ ἐρώτημα: Πόθεν ἡ γνώσις; Τί γνωρίζει τις; Πᾶν ὅ,τι ἐξήσκησεν ἐπιπορὴν ἐπ' αὐτοῦ. Τί τὸ πρῶτον ἐγνώρισεν ὁ ἄνθρωπος; Τὴν φύσιν. Ἐξ αὐτῆς ἐτράφη. Αἱ ιδιότητες αὐτῆς τὸν κατέστησαν ἱσχυρόν. Ἐλαβεν ἐπομένως ἄμεσον αὐτῶν εἰκόνα, ἥτις ἀντιστοιχοῖ πρὸς μίαν οὐσιαστικὴν φυσικὴν ιδιότητα. Ἐκαστον δηλαδὴ στοιχεῖον ἐν ἀρχῇ μηχανικῶς καὶ ὁρμηφυτῶς διετέθη κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπιπορῆς του, σχηματίζον μίαν γενικὴν εἰκόνα τοῦ ὠφελίμου καὶ βλαβεροῦ. Ἀλλ' ἡ φύσις αὐτῇ τοῦ ἀνθρώπου, οὕσα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα καὶ πρὸς τὰς καιρικὰς ἐπιπορὰς, μειονεκτικὴ, ἐν τῇ οὕτως εἰπεῖν ἐχθρικῇ κατ' αὐτῆς στάσει τῆς, ἐξηνάγκασε τὸν ἄνθρωπον, διαρκῶς πολεμούμενον καὶ παλαίοντα, νὰ ἀντικαθίστῃ τὰ φυσικὰ του ὅπλα διὰ μέσων, τὰ ὁποῖα τοῦ ὑπερῷον ἢ καθημερινῇ του πάλη. Ἀλλ' ὑπῆρχεν ὁ πυρὴν: Δύο ἀντίθετοι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου θεωρεῖται ὑπάρχον. Ἡ μία περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁμιλήσαμεν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος **ἄλλοθεν** ἔχει τὴν ιδιότητα εἰς τὴν δύναμιν τῆς γνώσεως, ἡ δὲ ἄλλη ἀντίθετος τελείως ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος σήμερον καὶ ἀρχικῶς ἰδίαν νοητικῶς ἔχει εἶνε προῖον καθαρᾶς μόνον πείρας. Τὸ ὀλίγον τοῦ χώρου δὲν μᾶς ἐπιτρέπει οὐδεμίαν ἐκ τῶν δύο ἀνάπτυξιν. Πρέπει μόνον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ φιλοσοφία ἀκολονθεῖ μέσῃ ὁδῷ, τὴν ἀναφερόμεν. Τί ἄραγε ἐπιθυμεῖ κανεὶς καὶ πρὸς τί αἰσθάνεται συμπάθειαν; Ποῖον τὸν ἔλκει; Πᾶν ὅ,τι τὸν ὠφελεῖ. Διατίθεται δηλαδὴ κανεὶς εὐμενῶς πρὸς τὴν αἰτίαν, ἥτις τοῦ δημιουργεῖ μιὰ ὠφέλειαν. Ἐνῶ ἀντιθέτως τὴν μισεῖ ὅταν τὸν βλάπτῃ ὁπωσδήποτε. Ὑπερσοῦθη λοιπὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ συμπάθεια, ἡ κλίσις ἢ ἡ ἀντιπάθεια καὶ ἡ ἀποστροφή πρὸς ὁρισμένας ἐνεργείας καὶ ιδιότητας. Ὡς μέτρον καὶ ὡς γνώμην πρὸς αὐτὰς ἦσαν αἱ σωματικαὶ καὶ ἀνοικονόμητοι ἀξιώσεις.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ. ΑΙΤΙΑ, ΗΘΟΣ, ΕΘΙΜΟΝ

Ὁ Δομπρόξο καὶ ὁ **Χόμς** παραδέχονται τὸν ἄνθρωπον τελείως ἄγρον. Μὴ ἔχοντα συνειδησιν τοῦ καλοῦ ἢ κακοῦ. Ὁ πρῶτος μάλιστα καὶ ἐκ φύσεως ἐγκληματιάν. Ἡ δυσμενὴς ὁμως ζωὴ, οἱ καθημερινοὶ κίνδυνοι, καθ' ὧν δὲν ἡδύνατο ἀποτελεσματικῶς ἀρχικῶς νὰ ἐπέλθῃ, τὸν ὑπερῷον νὰ ἔλθῃ εἰς σύμπραξιν μετ' ἄλλων ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων καὶ εὐρισκομένων εἰς τὴν αὐτὴν κρίσιμον κατάστασιν. Ὅχι λοιπὸν «τὸ **φύσει ζῶον κοινωνικὸν τοῦ Ἀριστοτέλους**» ἢ ἀγάπη ἢ ἄλλη τις εὐγενὴς αἰτία ἐδημι-

οὐργήσαν τὴν πρώτην ὁμάδα, τὴν κοινότητα. Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο μεμονωμένως ἐξεταζόμενον τὸ γεγονός, δίδει τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀμοιβαιότητος, καθ' ἣν διακρίνεται ἡ ἐκατέρωθεν ἀναγνώρησις ὑποχρεώσεων δι' ὁρισμένον τινα σκοπὸν, ὅστις ἀγόμενος ἀπὸ κοινοῦ εἰς περας, δημιουργεῖ καὶ εἰς τὰ δύο μερῶν κοινούς τίτλους καρπώσεως. Παρατηροῦμεν ἐπίσης τὸ ἀποτελεσμα τῆς ἐργασίας νὰ δημιουργῇ δεσμούς καὶ νῆαν τινὰ οὐσιαστικὴν κατάστασιν, ἣτις δίδει ὡς κεφάλαιον χρησιμοποίησιμον τὸ ἀποτελεσμα αὐτὸ τῆς συνεργασίας.

Διακρινόμεν πρὸς τούτοις τὴν μεταβολὴν ἣτις ἐπέρχεται συνεπείᾳ τοῦ καλοῦ ἢ κακοῦ τρόπου τῆς ἐξυπηρέτησεως τῶν συμφερόντων τῶν ἀτόμων καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις των. Βλέπομεν συγχρόνως ὅτι ὅλοι ἔχουν τὰς αὐτὰς διαθέσεις προκειμένου νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι δὲν πιστεύω κανεὶς ἀνθρώπος νὰ θέλῃ νὰ τὸν φονεύσουν ἢ νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὴν περιουσίαν του. Γενικαί ὡς βλέπομεν συμπτώσεις γνωμῶν εἰς ὅλους μᾶς ὑπάρχουν. Συμφωνοῦμεν λοιπὸν κατὰ βάσιν ὡς πρὸς τοῦτο: **Νὰ ἀποφεύγωμεν δὲ μᾶς βλάβει.** Ἄλλ' αὕτη ἡ φυσιολογικὴ καὶ ἐμφυτος ἀρχὴ δὲν ἐξαορτάται μόνον ἐξ ἡμῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε φυσικῆς ἢ ζωικῆς ἐνεργείας. Καὶ τὰς μὲν φυσικὰς, ἀπ' οὗ τὰς δοκιμάσωμεν, ὡς ὁ Μωϋσῆς τὴν ἀνημένην λαμπάδα, τὰς ἀποφεύγομεν, τὰς δὲ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἰδίως προσερχομένας, τὰς ἀποτρέπομεν, κίμνοντες ἀβαρίαν τῆς προτέρας μᾶς πρὸς τοὺς ἄλλους συμπεριφορᾶς, ἣτις τοὺς ἔκαμε νὰ εἶναι ἐχθρικῶς πρὸς ἡμᾶς διακειμένοι. Δὲν κίμνοντες δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἄλλους αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ μᾶς βλάβει. Ἐμμένοντες εἰς αὐτὴν μᾶς τὴν ἀπόφασιν καὶ ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς λαμβάνομεν κέρδη, αἰσθανόμεθα, παρὰ τὴν ἀέλυστον φύσιν μας, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποχῆς μᾶς πρὸς ἄλλοτριαν βλάβην. Δημιουργοῦμεν περὶ αὐτὴν σειρὰν πλεονεκτημάτων προσωπικῶν καὶ ξένων τι ὅποια μᾶς κρατοῦν καὶ μᾶς ἀπορροφοῦν. Γίνεται δηλαδὴ εἰς ἡμᾶς ἀφομοίωσις μετὰ τὴν αἰτίαν ἣτις μᾶς ἐξυπηρετεῖ. Συνειθίζομεν σὺν τῷ χρόνῳ αὐτὴν καὶ αἰσθανόμεθα τὴν χρησιμότητά της. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἰσχύει δι' ὅλα τὰ ἄτομα, διὰ τοῦτο ἐξ ἴσου σχεδὸν τὰ ἤλκισσε, καὶ ὑπ' αὐτὴν σιωπηρῶς πῶς ὑπῆρχθησαν. Ἐπέβαλε δηλαδὴ ἕκαστον εἰς τὸ ἑαυτὸν τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ζημιώῃ, διότι δημιουργεῖ κινδύνους καὶ περιπτώσεις ἀντεκδικήσεως. Τὸ λαϊκὸν γνωμικόν: ὁ φόβος φυλάει τὰ ἔργα ἔχει ἐνταῦθα τὴν θέσιν του. Πράγματι δὲ ὁ φόβος ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην συνέτειναν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Νέου τοῦτου χαρακτῆρος, ὅστις ἐχρησίμευσσε καὶ ὁ θεμέλιος λίθος τῆς Κοινωνίας. Ἀποφεύχθη ὁ φόβος διὰ τὸν φόβον τοῦ φόνου. Ἀποφεύχθη ἡ ζημία διὰ διὰ τὸν φόβον τῆς ζημίας. Αἱ πρῶται, αἱ πατριαρχικαὶ λεγόμεναι κοινότητες εἶχον βίαιαν τιωρίας τὴν ἀντεκδίκησιν ἣτις ὡς ὅπλον, ἀρχικῶς ἐξελέχθη μετριοσθένεισ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἐθιμον, τοῦ ὁποίου ἡ χρησιμότης ἀναγνωρισθένεισ μετεβλήθη εἰς κυριαρχικὴν τῆς ὁμάδος βούλησιν. Βλέπομεν λοιπὸν ὡς ἀνὰ βαθμιαίαν ἐγκατάλειπιν παντὸς μέσου τὸ ὁποῖον ἐδημιούργη ἡμεῖς ἢ ἡμεῖς καὶ ἀποτελέσματα εἰς τὴν κανονικὴν καὶ ἰσορροπημένην τῶν ἀνθρώπων ζωὴν. Ἀλλὰ καὶ τί ἄλλο διακρίνουεν; Τὸν ἀνθρώπον νὰ ἐνεργῇ καθ' ἑξῆς. Ἐπίσης νὰ αἰσθάνεται πρὸς αὐτὴν ἀσυναίσθητον πῶς καὶ μηχανικὴν ἀρχικῶς ὁρπὴν, νὰ μὴ ἀρκεῖται ἀλλὰ νὰ ὠθεῖται ὑπ' αὐτῆς. Ἐδὴ μορφοῦντο λοιπὸν μὲν κατὰστάσεις εἰς αὐτὸν τοιαύτης, ὥστε νὰ αἰσθάνεται τὰς αἰτίας μᾶς πράξεως. Ἐσθάνθη λοιπὸν διατὶ ὅταν φάγῃ ἢ πῖνῃ, ὅταν ἐνδύθῃ κίνει καὶ μὴ σωματικὴ του ἀξίωσιν. Ἐπίσης διέκρινε διατὶ ὅταν

συντρέξει ἢ βοηθηθῇ δημιουργεῖ καὶ μὴ νέα κατάστασι καλλυτέρα. Ἄλλ' αὐτὰ ὅλα δὲν ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ βίος ὁ νέος εἶναι συνδυασμὸς ἐνεργειῶν φυσικῶν καὶ διανοητικῶν, καὶ ὅτι καὶ τοῦ ἐνεργεῖα ἀντιπροσωπεύει καὶ ἓνα σκοπόν;

Ἰδοὺ λοιπὸν τὸν γενικὸν ὅρον τῆς ἀνάγκης νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἄλλα ἢν διαθέσεως ἢ προδιαθέσεως καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ συμμορφώνεται ὄχι πρὸς τὸ ἀποκλειστικόν του συμφέρον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ξένον τοιοῦτον. Αὐτὸ τί ἀποδεικνύει; Ἐσωτερικὸν μετασχηματισμὸν. Καὶ τί ἄλλο; Κατανίκησιν τῶν φυσικῶν ἀρχικῶν τάσεων. Ἄλλ' ἡ συνέχισις καὶ ἡ ἐμμονὴ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην δὲν δεικνύει καὶ τὴν ὑποτροπίασιν τὴν ὀργανικὴν πρὸς μὴ ξένην οὐσιαστικῶς καὶ φυσικῶς πρὸς αὐτὴν ιδιότητα; Ἰδοὺ ἡ *πρώτη ἐκδήλωσις τοῦ ἐκφυλισμοῦ*, καθ' ἣν ἡ φύσις νικᾷται καὶ ἀποβάλλει τὴν πρώτην τῆς ὁργῶσαν κατάστασιν ἣτις ἀποστερεῖται φυσιολογικῶν καὶ φυσικῶν τάσεων, αἵτινες ἀντικαθίστανται καὶ θεωροῦνται ἐχθρὰ καὶ πρὸς τὸ νῦν ἐσωτερικὸν καθεστὼς τὸ ἀποστερεφόμενον καὶ πολεμοῦν πλὴν τοῦ παλαιόν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ διαρκὴς μεταβολή, ἡ συνεχὴς ἀντικατάστασις δὲν δηλοῖ μὴν ἀσέβειαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὸ παρελθόν. Διότι πρῶτον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι, διὰ νὰ μεταβληθῇ ἡ ἀρχικὴ περὶ τοῦ θεῖου ἰδέα, ὁ τρόπος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς καρπώσεως, ἡ σχέσις τοῦ ἀνδρὸς μετὰ τὴν γυναῖκα, ἣτις καθ' ὁμίδας ἀπετέλει, ἀστέτως βαθμοῦ συγγενείας, ἀνδρικὴν κυριότητα, διὰ νὰ ἀναφανῇ καὶ νὰ διαρρηθῇ μὲν ἡ περὶ ἀρχηγοῦ ἰδέα, ἐμμετάλησεν ὁ γενικὸς φυσιολογικὸς νόμος καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος προτιθέμενος νὰ ζῇσιν καταστρέφει καὶ λαμβάνει καὶ ἀφίρει ἐκ τοῦ παρελθόντος τόσα μόνον, ὅσα τὸν ἀρκοῦν, τὰ ἄλλα τὰ συντρίβει. Καὶ γελᾷ μὲ τὴν παλαιάν του νοοτροπίαν, ὁ βίος του εἶναι ἀναίρεσις ἀπόρριψις καὶ ἀναθεώρησις τῆς μέχρις αὐτοῦ ἐξικνουμένης ἐνεργείας. Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω εἴπωμεν καταφαίνεται μία κεντρικὴ, μηχανικὴ βέβαια ἐν ἀρχῇ, βελτιωμένη καὶ ἐπανέξανοιγνὴ σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατεύθυνσις, μὴ ἀπέχουσα τῆς ἐλκυστικῆς ἐξέσεως ἣτις ἐκυμάρχησεν ἐπὶ τῆς ἀτομικότητος, ἣτις ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐκινήθη κατὰ τὴν πορείαν ταύτην, καὶ εὐρέθη ἐν τῇ ὁδῷ τῇ βιωτικῇ χεῖρα βοηθείας, διετεῖται πρὸς αὐτὴν κατ' ἀνάλογον αἰσθησιατικὴν συμπεριφορὰν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν φανεροῦναι ἄλλα ἢν; Δημιουργίαν συμπεριφορᾶς νέας; Ἦθους δηλαδὴ;

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Θαυρικὴ κίνησις; Κωστὴ Μπατιᾶ «Τὸ πουλὶ τῆς νύχτας» (Πρωτοπαίχθηκε στὸ θέατρο Κοτοπούλη στίς 22 τοῦ Σεπτεμβρίου 1924),

Ἡ παράστασις τοῦ καινούριου ἔργου τοῦ κ. Κωστὴ Μπατιᾶ ἀποτελεῖ —παρὰ τίς ἀντιρρήσεις τῶν εἰς θεατοικόνους κριτικόνους αὐτοχρηροτονημένων προχειρολόγων χρονολογῶν τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων— τὸ σπουδαιότερο θεατρικὸ γεγονός τῆς φετεινῆς σαιζόν. Ἡ παράστασις αὐτὴ ἦταν συγχρόνως μὴ ἀποκλινῆ καὶ μὴ μοναδικὴ καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυσις.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ καινουργίου ἔργου εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ ἀκόλουθη: Ἡ Νένα μὴ ὁρατὴ προσφωτισμένη βρίσκεται ὕστερα ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴν καταστροφὴν σ' ἓνα περιβάλλον ἐκτεταταίων τοῦ Πειραιῶς. Ἀπὸ τὸ περιβάλλον αὐτὸ θέλει νὰ τὴ βάλει κάποιος ἀγαπητικὸς της—ὁ Δημήτρης—πὺν καίξει τὸ ρόλο τοῦ «σωτήρα». Ζῇ κάμποσο καιρὸ μαζὺ της σὲ μιὰ ἐπαρχία.

μὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο ζητεῖ νέες συγκινήσεις σὲ μιὰ περιπέτεια μὲ τὴ Λιζέτα—τύπο ἐπιπόλαιου κοριτικοῦ τῆς «καλῆς τάξεως». Ἐτσι ἐγκαταλείπει τὴ Νίνα πού ξαναβρίσκεται στὸ ἴδιο περιβάλλον καὶ φθάνει στὴν ἐσχατὴ ἐξάθλιωσιν ἐνῶ ὁ Δημήτρης ξαναζητᾷ καινούριες ἐρωτικές ἀπολαύσεις.

Ὁ συγγραφέας κατορθώνει στὸ ἔργο του νὰ ζωγραφίσῃ μ' ἓνα ἀξιωματικὸν ρεαλισμὸ ἓνα κομμάτι τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Τύποι ἐκμεταλευτῶν, γυναικῶν διεφθαρμένων, ἐκβιαστῶν χωροφυλάκων περνοῦν μὲς στὶς σκηνές τοῦ ἔργου, παρουσιάζονται μὲ ὁμότητα πού λίγο ἀπέχει ἀπὸ τὴν καυστική, τὴν ἀδυσώπητη σάτυρα. Μὰ μέσα σ' ὅλα αὐτὰ ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου βρίσκεται στὸ χλιομεταχειρισμένο καὶ πάντα καινούριο θέμα τῆς ἀγρίας κοινωνικῆς ἐκμετάλλευσης ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τῆς γενετήσιας σχέσης τῶν δύο φύλων ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὸ θέμα βέβαια δὲν εἶνε τὸ μόνο πού μπορεῖ ν' ἀπασχολήσει τὸ σύγχρονον πνεῦμα—αὐτὸ δὲν περιμέναμε νὰ μᾶς τὸ πούν οἱ σκουριασμένοι Ἀθηναῖοι χρονογράφοι—εἶνε ὅμως πάντα σύγχρονον τὸ τονίζουμε στὴ *σημερινῇ ἐποχῇ*, ἐποχῇ ἐπαναστατικῇ. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ὁ συγγραφέας τὸ πραγματεύεται μὲ νέες ἀπόψεις μέσα στὸ Ἑλληνικὸ περιβάλλον. Τὸ ἔργο τοῦ κ. Κωστ. Μπασιτᾶ δίνει μιὰ ἀνώτερη συγκίνησι, ἀπενθύνεται στὴ σκέψιν τοῦ θεατῆ. Εἶνε μιὰ ὅσιν μέσα στὰ ἀνόητα καὶ ἀνάβαθα θέματα καὶ στοὺς σαλτανάτατους καὶ ἡλίθιους λυγισμοὺς τῶν περισσώτερων Ἑλληνικῶν δραματικῶν ἔργων. Ἀπὸ τεχνικὴ ἀποψη τὸ ἔργο εἶναι ἄρτιον. Θάξῃ ἴσως ἴσως μονάχα νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς πὺς ἡ πρώτη πράξις εἶνε λίγο τραβηγμένη καὶ κουραστικὴ. Ἀπεναντίας ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη πράξις βρίσκονται σὲ ἀξιόλογο δραματικὸ ὕψος καὶ συγκρατοῦν ἀμείωτο τὸ ἐνδιαιφρόν.

Ἡ σκηνοθεσίᾳ γενικὰ ἦταν ἀνεπιτυχὴς ἐντελῶς τυπικὴ καὶ μηχανικὴ ἀσύμφωνη μὲ τὸ Ἑλληνικὸ περιβάλλον τοῦ ἔργου. Ἡ ὑπόκρισις ἄψογη. Οἱ κ.κ. Ν. Ροζάν, Ἰ. Ἀποστολίδης καὶ Γ. Γληνὸς διέπλασαν μ' ἐπιτυχίᾳ ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντας τύπους. Ἡ κ. Κοτοπούλη ὑπέροχη καὶ ἡ κ. Φωτ. Λοῦη πολὺ καλὴ στὸ μικρὸ ἀλλὰ χαρακτηριστικὸ τοῦ ρόλου. Ἡ κ. Μερ. Ροζάν ὑπερβολικὴ ἐτόνισε πάρα πολὺ ἐξωτερικὰ τὸ κομικὸ μέρος τοῦ ρόλου τῆς ἀντὶ τὸ ἀφήσει νάρθῃ φυσιολογικὰ. Ἐτσι ἐξημίωσε τὴν τέχνην τῆς καὶ φάνηκε κατώτερη ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τῆς καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὴν τῆς.

Α. Σ.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Η ΑΝΝΙΩ ΚΙ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Τὰ δύο διηγήματα τοῦ τόμου αὐτοῦ, ἂν δὲν ἔχουν γραφεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ «Φθινόπωρον», ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρως γιὰ μᾶς μίαν ἀρκετὴ ἰσχυρὴ ἀπογοήτευση. Ὁ Χατζόπουλος παρουσιάζοντας τὸ «Φθινόπωρον» εἶδεν κ' ἓνα παράδειγμα ἐξελιγμένης τέχνης. Ἡ φράσις του εἶχε μιὰ βαθεὶ ἐσωτερικότητα ἢ αἰσθησὶ τοῦ ἦταν ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητη. οἱ εἰκόνες του ἰδαισιτικότητας. Κι' ὅλ' αὐτὰ ἀπέρρεαν ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἔργου, πού σημείωνε μιὰ προσπάθεια ὑποδειγματικῆς τεχνικῆς στὴν ἑλληνικὴ πεζογραφία. Πρὶν ἀπὸ τὸ «Φθινόπωρον» παρόμοιες προσπάθειες ἦταν τοῦ Χρηστομάνου καὶ τοῦ Ροδοκανάκη περισσότερον. Ἀλλ' ὁ Χατζόπουλος τὴ ρευστό-

τητα αὐτῆς τῆς τέχνης καὶ τὴν αἰσθητικὴ ὑπερβολὴ τῆς κατόρθωσε νὰ τὴν πειθαρχήσει καὶ νὰ τὴν δώσει σ' ἓνα τελειωτικὸ τύπο. Γι' αὐτὸ τὰ δύο διηγήματα, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν τόμο, ἂν δὲν εἶναι προθύστερα τοῦ «Φθινόπωρου», δείχνουν μὴν κούραση ἀπὸ μέρους τοῦ Χατζόπουλου καὶ μὴν ἀπογοητευτικὴ μείωση τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ στοῦ εἶδος αὐτὸ τῆς τέχνης.

Ἐν τούτοις ἡ «Ἀννὼ» καὶ ὁ «Ἀντάρτης» εἶναι διηγήματα ἄρτια στοῦ εἶδος τους. Προπάντων κινοῦνται σὲ ἀτμοσφαῖρα συνηθειῶν ἐλληνικοῦ χρώματος. Ἡ μεταναστευτικὴ ροπὴ γοητεύει τοὺς ἐπιχειρηματικοὺς ὁραματισμοὺς τοῦ ρομιοῦ, κυρίως στὶ χωρὶς καὶ τὶς μικρὰς πολιτεῖς. Κι' ὅσο ἐξακολουθεῖ ὁ ἐνθουσιασμός γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κέρδους, ὁ μετανάστης δὲ θυμᾶται τίποτα ἀπ' τὸν παλιὸ συναισθηματικὸ κόσμον του, οὔτε τὴν ἀγάπην τῆς κόρης τοῦ χωριοῦ του, ποὺ τὴν ἄφησε σὲ μὴν ἀμοιβαία ἐρωτικὴ ἀναμονή. Ἡ ἐπιχειρηματικὴ προσπάθεια εἰς τέλους φτάνει στὴν ἐπιτυχίαν της καὶ τότε θυμᾶται, ὅτι τελειωτικὸς σκοπὸς του ἦταν ὁ γυρισμός στὴν πατρίδα καὶ ἡ ἀπόλαυση τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐκπατρισμοῦ ἀνάμεσα στὶς πρῶτες, στὶς παιδικὰς ἀναμνήσεις. Ὁ μετανάστης τῆς «Ἀννῶς» γυρίζει στὴν πατρίδα του μὲ τὸ πορτοφόλι ἀρκετὰ ἐξογκωμένο ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιχειρηματικῶν προσπαθειῶν του. Καὶ θέλει νὰ ξαναζήσῃ στὸν κόσμον τῶν παλιῶν συνηθειῶν του, νὰ ἐξακολουθήσῃ κάποιες συναισθηματικὰς ἀπολαύσεις νὰ εὐτυχίῃ τὸν ἐρώτα τῆς παιδικῆς του ἀγνότητος. Ἀλλὰ ἡ κόρη ἔμαθε πὼς τὴν ξέχασε στὴν ξενιτειά· ἔζησε κάποιες ἡμέρας μὲ κάποιαν ἄλλην. Καὶ μένει πιστὴ στὸν κοινὸν ἐρωτικὸν ὄρκον, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸν περιμένει. Ἡ διατήρησις τοῦ ὄρκου της εἶνε ἡ ἐξακολούθησις τοῦ συναισθηματικοῦ της ὄνειρου. Ἐνῶ ὁ μετανάστης, ποὺ ἀπλῶναι στὰ πόδια της τὰ πλοῦτη του, ἀπὸ τὴν περήφανη αὐτὴ στάση τῆς ἀποστροφῆς της νοιώθει πὼς δὲν ὑπάρχουν πιά γι' αὐτὸν ἡ γοητεία καὶ τὸ ὄνειρον τῆς ζωῆς. Ἐχει κοπεῖ τὸ νῆμα ποὺ ποῦ τὸν συνέδεε μὲ τὸν κόσμον τῶν ἀναμνήσεων, τὸ ψυχικὸ βάθος τῆς ὀντότητός του. Τὴ νοσταλγικὴ αὐτὴ ἀτμόσφαιρα τὴν ἔδωσε καὶ ὁ κ. Σκίπης πολὺ προητέρα τὸ 1905, μὲ τὸ διήγημά του ὁ «Γυρισμός», ἀλλ' ἀντιστρόφως. Ἡ γυναῖκα εἶνε ποὺ ξεχνᾷ καὶ ὁ μετανάστης ποὺ ξεχνιέται.

—Ἐλάχισια αἰσθηματικὴ καὶ περισσότερο σκεπτικιστικὴ εἶνε ἡ διάθεσις ποὺ δημιούργησε τὸν «Ἀντάρτη». Μολονότι τυπικῶς καὶ χρονικῶς θέλει ὁ συγγραφεὺς νὰ συνδέσῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ τοῦ διηγήματος μ' ἓνα ὁρισμένο γεγονός τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὥστόσο ἡ ψυχολογία τῶν προσώπων καὶ τοῦ συνόλου στέκεται πάνω ἀπὸ χρόνον καὶ τόπον. Οἱ Ἕλληνες εἶνε οἱ πῶς ἐνθουσιώδεις ἄνθρωποι τοῦ κόσμου! Ἀποφασίζουν εὐκολότατα γιὰ τὰ σημαντικότερα ζητήματα. Κ' ἡ ἐκστρατεία ποὺ περιγράφεται στὸν «Ἀντάρτη» εἶνε ἀπόφασις παραφορᾶς ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶνε ἐξαιρετικὰ σημαντικό. Κλείνει ἐντὸς τοῦ τό σύμβολο τῆς νεοελληνικῆς προχειρότητος στοῦ σύνολο καὶ στὰ μέρη της. Ἡ πολιτικὴ ζωὴ μας

εἶνε τὸ πρότυπο τῆς δημιουργικῆς ἀρρομῆς τοῦ διηγήματος. Ἐπίσης εἶναι καὶ μιὰ μεγέθυνση τῆς εἰκόνας τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου. Ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν λείπει ἡ προβλεπτικότητα, ὁ σοφὸς ὑπολογισμὸς. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς εἶνε «τὸ θεῖον πῦρ». Κι ἀκόμα ὅτι ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀπουσία του ἀπὸ τὸν ὑπολογισμὸ δημιουργεῖ μιὰ στεγνότητα, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶνε ἀδύνατο νὰ προέλθῃ καμμιὰ βλιάστηση. Ὡστόσο τὸ «θεῖον πῦρ», ὅταν δὲ βρεῖ στὸ τέλος τοῦ φυτιλιοῦ, ποὺ θὰ φλογίσει, ἀφθονῇ τὴν μαρτυρίαν. Θι χάσει ἀμέσως τὴν ἐνθουσιότητά του, θι ἡλωμένει κι ἀπὸ τὴν τέτρα του θι ὑψωθεῖ μιὰ γλωμὴ ἀπογοήτευσιν. Ἀπαράλλακτα τὸ ἴδιο τέλος εἶχε κ' ἡ ἐκστρατεία ποὺ περιγράφεται στὸ διήγημα. Τίποτα τὸ ὁργανωμένο, τὸ συστηματικόν. Μόνο σχέδια μεγάλα καὶ μεγάλες ἰδέες. Ἡ πεσσιμιστικὴ σάτυρα τοῦ «Ἀντάρτη» εἶνε ἀριστοτεχνικὴ διδακτικὴ. Ὁ κοριτικὸς πρόλογος τοῦ κ. Παλαμά εἶναι ἕνας ἐνθουσιώδης ἐπιθανάτιος πανηγυρικὸς.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΑ ΜΑΪΣΤΡΑΛΙΑ

Γιὰ τὸν Κύριο Σπύρο Παναγιωτόπουλο δὲν ἔχω καμμιὰ ἐπιφύλαξιν νὰ κρατήσω, ὅταν κρίνω τὸ ποιητικόν του ἔργο. Δὲν θὰ σταματήσω ποτὲ ἀμμιβάλλοντας ἂν πρέπει ἢ ἂν δὲν πρέπει νὰ τοῦ προσθέσω ἀκόμα ἕναν ἑλαίνο. Ἄφου γιὰ μένα νὰ Μαΐστραλια του εἶνε μιὰ καθημερινὴ ἀτέλειωτη παροχὴ δροσερῆς ὥραιότητος.

Θα ἤθελα νὰ σᾶς τὸν παρουσιάσω ὅπως ἐγὼ τὸν βλέπω καὶ τὸν αἰσθάνομαι, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸ μου αὐτὸν θὰ μεταχειρισθῶ σύντομος καὶ ἄδρες γραμμῆς ὅσο μπορῶ περιεκτικότερος κρατώντας τὴ διάθεσιν μιᾶς ἐκτενέστερης μελέτης πάνω στὰ τραγούδια του γιὰ ἄλλη φορὰ.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ μένα ὁ κ. Π. εἶνε ποιητὴς μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐκείνη ἐννοία ποὺ δίνουμε στὴν λέξιν ποίηση. Μὲ τὴν ἐννοία ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ποίηση δὲν μεταχειρίζεται γιὰ τὴν ἐκφρασί της ἄλλες αἰσθητικὲς τῆς ἰδιότητες, ἐξὼ ἀπὸ τίς ποιητικὰς. Ὅ,τι μᾶς περιβάλλει ψυχικόν, ἢ πλαστικὸν ὁλικὸ γιὰ νὰ γίνῃ ἄξιο νὰ συγκινήσει, τὴ φαντασία του, τὴ διαισθητικότητά του, τὰ μάτια του, χρεωστεῖ νὰ ἔχει μέσα του, τὴν θετικὴν ἐκείνη ρευστὴν ποιητικὴν ἰδιότητα, ποὺ ὁ γερός ρυθμὸς, ἡ αὐστηρὴ οἶμα, τὸ καλὸ μέτρο εἶνε ταγμένο νὰ ἐξυπηρετοῦν. Χρεωστεῖ δηλαδὴ νὰ εἶνε ὅχι διὰ τῆς βίας ἀντικείμενο ποιήσεως, μὰ ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ τραγουδιεῖ νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη διανοητικῶν ἐξηγητικῶν ἢ ἐρευνητικῶν παρεμβολῶν. Ἔτσι τὸν βοῖσκει συγκρατημένο αὐστηρὰ στὰ κύρια δεδομένα τῆς ζωῆς. Στὸ ἐνστικτο, ποὺ εἶνε γιὰ αὐτὸν ἀντικείμενο διαρκoῦς ἀνησυχίας ἀνεξήγητης καλόκαλης βουλήσεως, καὶ στὸ αἶσθημα, ποὺ εἶνε πάλι γιὰ αὐτὸν ἀντικείμενο ζωικῆς ἀποθεώσεως μὲ τίς ὑποσυνείδητες ἰδιότητες τοῦ ἐνστικτοῦ.

Τέτοιος ὁ κ. Παναγιωτόπουλος, ὅπως τὸν περιέγραψα, θὰ μποροῦσε ἄγνοια τῆς πνευματικῆς ἐκείνης χαρῆς ποὺ αἰσθάνεται κανεὶς ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν ἔξυπνου διανοητικοῦ παιγνιδιοῦ, μιᾶς συμβολιστικῆς ἐπιτηχημένης ἀκροβασίας ἢ παρομοιώσεως σὲ ἕνα τραγούδι. Αὐτὸ θι ἐσήμαινε ἀκόμα, πὼς ὁ κύριος Π. δὲν θὰ εἶχε φτασμένη διανοητικῶς τὴν ὑπέρκαλὴ ἀντίληψιν τῆς ἀρμονίας τῶν ἀντιθέσεων καὶ πὼς ὁ,τι ἔγραφε τὸ .κανε ὑπο-

κινούμενος από υποσυνείδητη ένστικτη ανάγκη, τής οποίας επίγνωση δέν είχε γι' αὐτὴν τὴν κατευθύνει. Αὐτὸ θι ἦτανε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Ὁ κύριος Π. μέσα σὲ ὅλα του τὰ τραγούδια, χωρὶς νὰ ἐξαιρέσουμε κά- νένα σχεδόν, μᾶς παρουσιάζεται σὰν ποιητὴς πού διαλέγει τὰ θέματα τῶν τραγουδιῶν του μὲ τὴν αὐθόρμητη βέβαια ἰδιοσυγκρασία πού ἔχει ὁ ἀληθι- νὸς ποιητὴς πού περιεργαφά παραπάνω, ἀλλ' ἡ πού τὶ ἐπεξεργάζεται σὰν ρα- φινარიμένος κτισμοπολίτης ποιητὴς πού βλέπει ἀπ' ὅλες τὶς μεριεὶς τὴ ζωὴ καὶ πού ἀσχολεῖται μὲ ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ θέμα, ὅχι γιατί τὸν εἶχε δολόκληρο ἀπορροφημένον, μὲ γιατί κα' αὐτὸ ἀποτελεῖ κάτι τι ἄξιο νὰ τραγουδιστεῖ κα' ἄξιο νὰ συγκινήσῃ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο καὶ τὰ τραγούδια τοῦ κ. Πα- ναρωτοπούλου συγκινοῦν διπλά.

«Εἶμαι ὦραϊο, λένε σ' ἐκεῖνον πού τὶ διαβάσει, εἶμαι ὦραϊο ἀνάμεσα στὰ ὦραϊα, τίποτα δέν ἀρνοῦμαι καὶ τίποτε δέν μὲ δεσμεύει.»

Τέτοιος ποιητὴς εἶνε ὁ κ. Παναγιωτόπουλος. Καὶ ἀφοῦ ἀσχοληθήκαμε γενικῶς, ἐμβαθύνοντας στὴν ψυχολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ ὑποκινητικοῦ πεδίου τῆς ἐμπνευστοῦς του, καὶ εἰς τὴν εὐσυνείδητη κατευθίνονση πού τῆς δίνει, ἐρχόμε- στε τώρα ἀπ' εὐθείας στὴ ποιητικὰ του χαρίσματα, εἰς τὴν τεχνικὴ ἀπο- ψη τῆς ποιήσεώς του καὶ εἰς τὴν λιγὰς πὺλ λεπτολογημένη ἀνασκόπηση τῶν ὀργανισμῶν καὶ τῶν ἰδεῶν του.

Ὁ κ. Π. εἶνε πολὺ συνεπής. Σὲ μιὰ ποίηση πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὶς ρέουσες δυναμίδες τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ μας κόσμου, τίποτα δέν θι μποροῦμε νὰ ταυιάζοι καλύτερα ἀπὸ μιὰ ρέουσα ἀπλὴ διατύπωση, ἀπὸ τὸ καλὸ μέτρο, ἀπὸ τὴν συμβαλεμένη λιτότητα τῆς ποιητικῆς γραμμῆς. Καὶ ὁ κ. Π. εἶνε ἀπλὸς, ἀλόγος, ἀλόγος. Ὁ στίχος του, τὶς περισσότερες φο- ρεὶς ἐλδεκασύλλαβος, κυλάει σὰν τὸ δριφάνο χρυστάλινο νερὸ μέσα σὲ εὐλύγι- στο φεῖδιστὸ Ἑλληνικὸ αὐλάκι πού τὸ φωτίζει δλόχαρος καὶ ξόπλιος ὁ Ἀτ- τικὸς ἥλιος. Παραθέτοντας ἑδῶ τὸ τραγούδι τοῦ ΓΡΑΜΜΑ ἔχω τὸ συναί- σθημα πὼς δίνω στοὺς ἀναγνώστες, ὅτι χαρακτηρίζει τὸν κ. Π. ὡς τεχνίτην τοῦ στίχου.

Γ Ρ Α Μ Μ Α

Χαμογελαίει φωτόχαρος ὁ Ἀπρίλης
γεμάτος ἀπὸ λούλουδα, ἀπὸ μύρα,
Τὸ χελιδόνι ἀνήσυχο στὴ στέγη
μὲ τέχνη ξαναγίττει τὴ φωνιά του.

Μεγάλῃ ἡ μέρα, μὲ χυμούς μιᾶς νιότης
θερμῆς, ποτίζει ὅλα τῆς γῆς τὰ σπλάχνα
μικρὴ ἡ νυχτιά, ἀσημένια ἀπ' τὸ φεγγάρι
σὰν τρυφερό, γοργὸ κυλάει τραγούδι.

Καὶ φτάνει τὸ Λαμπρό, τὸ Μέγα Πάσχα
μὲ τίς ἀγνές, ἀσύγκριτες χαρὲς του
καὶ ἀπὸ ἐγὼ, Μητέρα μου, μακριὰ σου
μὲ ξένους μοναχὸς, σ' ἄξενη χώρα.

Μὴν πικραθεῖς τὴ Μοῖρα τους οἱ ἀνθρώποι
μὲ χαρτερία νὰ ὑπομένουν πρέπει
καὶ δυνατοί, σὲ κάθε χτύπημά της,
σὰ βράχοι νᾶν' στὴ λύσσα τῶν κυμάτων.

Μὲ πασχάλιες καὶ κρίνα νὰ στολίσῃς
τὰ βάζα· ἓνα λευκόμαλλον ἀρνάκι
νὸ πάρεις γιὰ τὴ σούβλα καὶ νὰ βάψῃς
κόκκινα ἀγνά πολλά-πολλά σὰν πρῶτα.

Κι' ἀπὸ ξανθόν, ἀγνὸ κερί λαμπάδα
μεγάλῃ σὰν τὸ μοῦ μιν ν' ἀγοράσεις,
καὶ στὴν ὥρα μιν ἐκκλησιά νὰ σύρῃς
ἀνώρως τῆς Ἀνάστασης τὴ νύχτα.

Ἔτσι ἡ ψυχὴ μου ἀντάμα σου. Μητέρα,
θὰ φτερουγίσῃ καὶ μιὰ χαρὰ θὰ νιώθῃ
βαθεῖα, καθὼς αὐτὴ ποὺ στὰ πιάδια μιν
τῆς ἔδινες κρατώντας με ἀπ' τὸ χέρι.

Κι' ἂν ἴσως τίς θεομέτ' τίς προσευχῆς σου
ὁ Πλάστης ὁ Πανάγιος εἰσακούσῃ
καὶ δώσῃ ἡ εὐτυχισμένη γάρθῃ μέρα
ποὺ θὰ βρεθῶ στὴν ἀγκαλιά σου πάλι.

Μι' Ἀνάσταση καινούργια, πό μὲγάλῃν
ἀπ' ὅλες θὰ γιορτάσουμε, Μητέρα.
κι' αὐγὴν-αὐγὴ τὴ λειτουργία θὰ πᾶμε
νὰ κάνουμε ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἔχεις τάμα.

Τί ἀληθινὰ Ἑλληνικὸ φῶς κλίνει μέσα του τὸ τραγοῦδι αὐτό! Ὁλόκληρος ὁ ποιητὴς κατορθώνει νὰ μεταγκισθῇ μέσα στὴν Ἑλληνικὴ ἀντίληψη τῆς στοργῆς. Προσέξτε τὰ δυὸ τελευταῖα τετράστιχα. Ἐνας γυῖός μὲ πλατεῖα ἐλεύθερη σκέψη πληρώνει φόρο εὐγνωμοσύνης στὴν μητέρα του. Ἀπαλὰ ἀπαλὰ τακτοποιεῖ ὅλα του τὰ συναισθήματα ὅπως ἐκείνη θὰ τὰ πεῖθιμοῦσε.

κι' αὐγὴν—αὐγὴ τὴ λειτουργία θὰ πᾶμε
νὰ κάνουμε ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἔχεις τάμα.

Φαντάζομαι, φαντάζομαι τὴ χαρὰ μιν μητέρας ποὺ διαβάσει τοὺς τέτοιους στίχους τοῦ γυιοῦ της.

Ἡ ΦΥΣΗ γιὰ τὸν κ. Παναγιωτόπουλο δὲν γίνεται ἀντικείμενο πιστῆς ἀναπαραστάσεως μέσα εἰς τοὺς στίχους του. Δὲν τὴν ἐξυμνεῖ ἀκόμα οὔτε μὲ τίς Ὀλύμπιες ἐκείνες γραμμές, τίς μεγαλοπρεπεῖς μὲ τὴν ἀγαλματώδη ἐκείνη ἡρεμία ποὺ θὰ μᾶς θύμιζε λίγο τὴν προσπάθεια τοῦ Καβάφη. Μιὰ ἁρμονικὴ ἰσορροπία ἀντιλήψεων τῆς ἐξωτερικῆς πλαστικότητος καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ψυχικῆς ἀνησυχίας, τὸν κάνει νὰ περιβάλλῃ τὴν πλαστικότητα αὐτὴν μὲ τὴν ὑποκειμενικὴ συγκινημένη ἀτμόσφαιρα τῶν ψυχικῶν ἐντυπώσεων καὶ συναισθημάτων.

Ἡ φύσις εἰς τὰ ποιήματα τοῦ κ. Π. περιβάλλεται ἀπὸ μιὰ ἀπλὴ μὲν, ἀλλὰ μεταφυσικὴ ἀτμόσφαιρα, ποὺ ἔχει μέσα της ὅλες τίς μεταφυσικὰς ιδιότητες τῆς ψυχῆς. Ἐνας στενὸς σύνδεσμος ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως ποὺ δικαιολογεῖται ἡ πρώτη μόνον· ὡς στοιχεῖον ἀφομοιῶσιμο

μὲ τὸν ὑποκειμενισμό, μὲ τὴν ἀτομικὴ βούληση. Νὰ ποιῆς εἶνε σαφέστερα οἱ ἀγέσεις τοῦ ποιητῆ μὲ τὴ φύση.

ΜΑΡΤΗΣ

Στὴ ζέστη τῆς Μαρτιάτικης λιανάδας
ἡ φύση ξεποσταίνει ἡδονικά.
Μέσα ἀπ' τὸ πέπλο μιᾶς χρυσῆς ἀγνάδας
τὰ πάντα λάμπουν γύρω ἁρμονικά.

Τὰ πάντα : καὶ τὸ πράσινο γρασιδί
καὶ τὸ ψηλὸ λευκὸ καμπαναριό
καὶ τὸ ποτάμι πὺν γλυστρᾷ σὰ φίδι
καὶ τὸ μικρὸ χαρούμενο χωριό,

κ' οἱ σταχτερὲς ἐλιές, κ' οἱ στεγοὶ δρόμοι
καὶ τὰ λουλούδια πὺν εὐωδιὲς σκορποῦν
καὶ τὰ χιονᾶτα ἀρνιά, κ' ἐκεῖνα ἀζόμνη,
καὶ κεῖνα γαληνὰ λαμποχόπουν.

Κορίτσια μὲ μιὰ χάρη νεραϊδένια
στὰ χόρτα ξαπλωμένα τραγουδοῦν
καὶ κάποτε γυρίζουν πίσω μ' ἔννοια
καὶ μὲ λαχτάρα ποῖος περὰ νὰ ἴδουν.

Ἀφίρουν, κεῖ πὺν σκάβουνε, τὶς τσάπες
οἱ ἐργάτες, τὰ κοιτοῦν μ' ἐπιθυμιά
καὶ μέσα τους παράξενες ἀγάπες
γεννιῶνται καὶ πεθαίνομε μὲ μιὰ.

Κ' ἡ φύση ξεποσταίνει, στίς χαρὲς τῆς...
Μὰ ἡ πεταλοῦδα ἀνήσυχα γυρνᾷ,
σὰν τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, πὺν ποτές τῆς
ἀνάπαυση σὲ βρίσκει πονθενά.

ΚΥΝΗΓΟΙ

Πλῆθος γαρδέλια ἐκάθισαν στῆς λεύκας τὰ κλωνάρια
σαλεύοντάς τα μὲ χαρὰς κίψιματα τρελά
κ' ἡ δρόσο τους τινάζεται καὶ σὰ μαργαριτάρια
στὰ μέτωπά μας τὰ βαριά ἀπ' τὸν ὕπνο ἀργοκυλά.

Ἐνα τρυγόνι ἀντίκρου μᾶς γεμάτο εἰρήνην στέκει
καὶ ταξιδεύει ἕνας ἀητός ψηλά, σὰ μιὰ ψυχὴ.

—Πέτα στὰ χόρτα, σύντροφέ, τὸ ἀλάθευτο ντόνρεξι
καὶ σωπηλὰ μιὰν ὀρθρινὴν ἄς ποῦμε προσευχή.

“Ασ’ τὸ παράθυρο ἀνοιχτὸ νὰ πέσει τὸ φεγγάρι
λαμπρὸ στολίδι, ἀτίμητο, στὸ ξέγυμνό σου στῆθος
καί τ’ ἀγεράκι τὸ ἀπαλὸ νὰ ξεχυθεῖ μὲ χάρι
παιγνιδιστὰ στῆς κόμης σου τὸ μεταξένιο πλῆθος.

Θ’ ἀστράφτει ὅπως ἀστράφτουνε στὸν ἥλιο τὰ διαμάντια
μέσα στ’ ἀγέρι καὶ στὸ φῶς λουσιμένη ἡ ἀχνὴ ὁμορφιά σου
καὶ σιωπηλὸς κι’ ἀσάλευτος ἐγὼ θὰ στέκω ἀγνάντια
καὶ θὰ διαβάζω τῆς Ζωῆς τὸν ὕμνο στὴ θαυριά σου.

Δὲν βρίσκω σὲ πολλοὺς ποιητὲς τόσο καθάρια καὶ εὐγενικὰ συννεσταλ-
μένη καὶ τόσο ἀπλὰ ἐξιδανικευμένη τὴν περιγραφή τοῦ ἔρωτι κοῦ καὶ εἰ-
δικὰ τοῦ εἰδυλλιακοῦ θέματος. Ἡ λυρική εἰδυλλιακὴ τρυφερότητα τῶν ἀκό-
λουθων στίχων δὲν συναντιέται εὐκολα οὔτε καὶ στοὺς μεγαλύτερους Ἑλλη-
νες ποιητές :

...Χωρὶς λογάκια ἔρωτικά
σὰ νὰ μᾶς πῆρε στοργικὰ
μιὰ Μοῖρα ἀπὸ τὰ χέρια,
βγήκαμε ἀντάμα στὴν αὐλὴ
ποῦχε τὰ δέντρα τῆς στολῆς
καὶ φῶτα τῆς τ’ ἀστέρια.

Καθὼς ὁ σκλάβος ὅπου ὀρμᾷ
μόλις τοῦ λύσουν τὰ δεσμὰ
στὸ φῶς καὶ στὸν ἀγέρα,
ἔτσι ξεχύθη μου ἡ ψυχὴ
ὅταν οἱ δύο μας μοναχοὶ
βρεθήκαμε καὶ πέρα.

Μέσα στοῦ τοῦ μου τῇ νυχτιά
μιὰ αὐγοῦλα ἐχάραξε πλατεῖα
μιὰν ἀσημένια ἀχτίνα
κι’ ἀμέσως πρόβαλεν ἔμπροσ
δρόμος ἀτέλειωτος λαμπρὸς
μ’ ἀνθούς στὸ κλαῖ, μὲ κρίνα.

Κι’ ὅταν σὲ μιὰ στιγμή δειλὰ
τ’ ὠραῖο κεφάλι σου ἀπαλὰ
στὸν ὦμο μου εἶχε κλίνει,
σ’ ἓνα φιλὶ ἔνωσα μιανῆς
ἀγάπης θείας, ἀληθινῆς,
τὴν ἀπεραντωσύνη...

Μὲ τί ἀφέλεια διατυπώνεται τὸ πολυσυνθετότερο αἱ πρὶ ἀνεξρευνήτο
μυστήριο τῆς ζωῆς ! Δὲν χωρεῖ καμμιά ἀκριβολία, δὲν ὑπάρχει κανεὶς σκε-
πτισμός, οἱ τελευταῖοι στίχοι προχωροῦν ἀφοβα πρὸς ἓναν ἀσφαλῆ δραμα-
τισμό. Βλέπουμε καὶ μεῖς μαζί του τὴν ἀπεραντωσύνη τῆς ἀγάπης. Γιὰ μιὰ
στιγμὴ μονάχα. Ὁ ποιητὴς τὰ ἐκατάφερε νὰ μᾶς περιγράψει μιὰ ὠραία
στιγμὴ δίδοντάς μας ἄλλη μιὰ μὲ τοὺς στίχους του.

Κάποτε ὁ ποιητὴς κλαίει τὸν ἀδερφό του σὲ πέντε σύντομες ἐλεγείες
θαυμαστές. Ὁ πόνος του, βαθύς, χωρὶς ἑξωτερικὰ δραματικὰ δείγματα, χω-

ρίς ύστερικοὺς σπασμούς, περνᾷσάν ἀπορροφημένος ἀπὸ κάποια γαλήνια ἀντιπαράστασή του μὲ τὸ θάνατο. Ὑποτακτικὰ σκύβει τὸ κεφάλι στὸ μοιραίο, καὶ εἶνε τόσο ἀθόρυβη ἡ ὑπαρξή του, πὺν οἱ ἐλεγείες μποροῦν νὰ εὐχαριστήσουν μὲ τὴν ὥραία θλίψη τους ἀντὶ ν' ἀποκαρδιώσουν τὸν ἀναγνώστη. Πολὺ ὑστερεῖ ἀπὸ τὶς ἄλλες ἡ τρίτη ἐλεγεία, μι μπροστὰ σὲ τέτοιο πλοῦτο ὠραιότητων περνᾷει ἀπαραίτητη.

Δὲν καταπιάνεται ὁ κ. Π. μὲ μεγάλα θέματα, δὲν ἀναλύει, οὔτε ἐρμηνεύει, οὔτε κάνει ὑπερβατικὲς αὐθαιρεσίες, μὰ ἀκόμα οὔτε ἀπομονοῦται ἀπὸ τὸ ἄτομόν του ὅταν κεντάει ἀπὸ μακρὰ κάποια ἰδέα. Ἐμυλίσουμε ἤδη γ' αὐτό. Δὲν ἔχει προφητικὰς φιλοδοξίες, εἶνε ποιητὴς ὅπως εἴπαμε μὲ τὴν καθαρὴ ἀγνὴ ἐννοία πὺν δίνουμε στὴν τέχνη τῆς ποίησης. Περνᾷει ἀπὸ ἓνα πολυπατημένο οἰκόπεδο καὶ ὡς τὸ τέλος κατορθώνει νὰ μὲνει πρωτότυπος. Ἐργάζεται πάνω στὰ κλασικὰ αἰσθηματικὰ μοτίβα μὲ τὴν εὐκολία ἀνθρώπου πὺν ἔχει πλήρη ἐπίγνωση ἐκείνου πὺν ἐλαδιδώνει καὶ πὺν εἶνε : ἡ ἐπιθυμία νὰ μᾶς δώσει τὸν ἀπλὸ καὶ εὐστροφὸ τραγουδιστὴ πὺν ὁλότελα λείπει ἀπὸ τὴν σύγχρονη ποιητικὴ Ἑλληνικὴ κίνηση. Καὶ δὲν θὰ ἀργήσῃ ἡ μέρα ἐκείνη πὺν στὸ πρόσωπο τοῦ κ. Σ. Παναγιωτόπουλου θὰ ἀτενίζουμε ἓνα μεγάλο Ἑλληνα Χαίνε.

Ὁ κ. Π. εἶνε νέος, καὶ τὰ Μαῖστράλια του εἶνε ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ. Εἶνε νέος.

Σημ. Παρακαλοῦμε νὰ προστεθεῖ στὴ σελ. 72 στίχος 24 τοῦ σημειώματος «Μαῖστράλια» «ἴσως νὰ τοῦ καταλογιστεῖ».

Μ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

ΡΟΖΑ ΚΙ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ κ. Παπαδήμα μᾶς δίδει ἓνα ἄρτιο σύνολο τοῦ ἐσωτερικοῦ διηγήματος, πὺν ὁλοένα καὶ κατακτᾷ ἑδαφος. Ἀνάμεσα στὴν ἑλληνικὴ διηγηματογραφικὴ παραγωγὴ τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ Βιζυηνός, ἔπειτα ὁ Χατζόπουλος, ὁ Θεοτόκης, ὁ Ταγκόπουλος πατέρας νὰ μιὰ ὁμάδα τεχνητῶν τοῦ πεζοῦ λόγου πὺν ὑπέβαλαν στὴ Νέα Τέχνη τὸν ἐσωτερισμό—λυποῦμαι γιατί εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ μεταχειριστῶ τὴν τετριμμένη αὐτὴ κατάληξη—πὺν ἀποτίναξαν ποιοὺς λίγο ποιοὺς πολὺ τὴν ἐξωτερικὴ δράση ἀπὸ τοὺς πλαστοὺς ἥρωες τῶν ἔργων των, ἀπὸ τοὺς χωρακτῆρες πὺν ἀποδίδουν στὴν ὑπόθεση, πὺν περιπλέκουν τὴ δράση τοῦ διηγήματος.

Τὸ ψυχολογικὸ διήγημα καὶ ρομάντσο, ἰδίως τὸ πρῶτο, ἐπῆρε τώρα τελευταίως στὴ χώρα μας ἓναν καλὸ δρόμο κι ὄχι ἀργὰ θὰ φθάσει στὸ ὕψος τοῦ καλλιερημένο φιλότιμα ἀπὸ τοὺς νέους πὺν ἀσχολοῦνται σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς διηγηματογραφίας. Καὶ θὰ φθάσει στὸ πρεπούμενο ὕψος του χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐμπόδια, μὲ μιὰ ταχεία ἐξέλιξη, γιατί οἱ νέοι καὶ σοβαροὶ διηγηματογράφοι, τὸ περιέβαλαν μὲ ἀγάπη καὶ σεβασμὸ ὅσο θὰ τοῦ ἐπρεπε.

Ὁ κ. Παπαδήμας, πὺν καλλιερεῖ ἀτοκλειστικὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ διηγήματος καὶ πὺν μέσα σ' ἓνα σεβαστὸ χρονικὸ διάστημα συνεχούς ἐπιδόσεως—τὸ πρῶτο του διήγημα δημοσιεύτηκε στὰ 1912—κατόρθωσε νὰ λαφυ-

ραγωγίσει τὸ μυστικὸ τῆς δύσκολης αὐτῆς τέχνης, μᾶς παρουσιάζει σ' ἕναν ἀρκετὶ μεγάλο ἀριθμὸν, ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἐπίσημης νὰ ποῦμε παραγωγικότητός του, ἓνα σύνολο ἀξιοπαρατήρητων κομματιῶν, ποὺ στέκονται κανχήματα τῆς νεοελληνικῆς διηγηματογραφίας. Οἱ ἥρωές του ἀριστοτεχνικὶ πλασμένοι, καλλιτεχνικὶ σμιλευμένοι. ἔδω μυστικοπαθεῖς, ἐκεῖ εὐθυμοί, παρεκεῖ ἀτογητευμένοι, ἄλλοι ρομαντικοί, ρεαλιστές, ἀδιάφοροι καὶ σκεπτικιστές ξετυλίγουν στὰ μάτια τοῦ ἀναγνώστη τὴν ἐσωτερικὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ἀπόκρυφα αἰσθηματὰ του, τὶς ὑποσυνείδητες ὁρέξεις του, τὶς ψυχικὲς καὶ πνευματικὲς του ὁρμές καὶ τέλος τὸν ἀνθρώπο ποὺ ζεῖ ἔξω ἀπὸ ὁρατὸ περιθώριο τῆς ζωῆς. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Infirmus» προσέχει πολὺ περισσότερο στὶς ψυχικὲς μεταπτώσεις τῶν ἡρώων του, ποὺ παθαίνουν ἀναλόγως τῶν ἐπεισοδίων στα ὁποῖα παίξουν τὸ διαπρεπέστερο ρόλο. παρὶ στὶς κοινὲς ἐξωτερικὲς κινήσεις, ποὺ καὶ αὐτὲς τὶς κανονίζει ἀρμονικὰ μὲ τὰ εἰς συνεχὴ ἄλλα ἢ συναισθηματὰ τους, ὥστε νὰ μᾶς παρουσιάζει τοὺς χαρακτῆρες του σφιγτὶ συνδεδεμένους ἐσωτερικῶς καὶ ἔξωτερικῶς δηλ. ψυχικῶς καὶ σωματικῶς. Ἐκεῖνο ποὺ συμβάλλει ἀσφαλῶς στὸ νὰ παύουν περισσότερη καλλιτεχνικὴ ἀξία τὰ διηγήματα τοῦ κ. Π. ποὺ τὰ ἐμφανίζει ὡς ἀπορρέοντα ἀπὸ πέννα φάνοι παρατηρητῆ καὶ ἀληθινοῦ καλλιτέχνη συνάμα, εἶνε ἡ φραστικὴ τους τελειότης, ἡ μετρομένη καὶ δεμένη φράση τους, προτέρημα σπουδαῖο, σπουδαιότατο, ποὺ δυστυχῶς σὲ περισσότερῃ ποσότητι τὸ βυISCOμε στα ἔργα τῶν παλιῶν. Οἱ νέοι ρίχνουν τὴν προσοχήν τοις ὁλόκληρῃ στὴν ὑπόθεσιν καὶ στὸ ξετύλιγμα τῆς καὶ πολὺ λίγο περιτοιοῦνται τῇ φράσει τους, μολονότι οἱ πλεονεκτήματα πολλοὶ γράφουν καὶ τραγοῦδι καὶ ἡ ἐπίδοσή τους στὸν ἐμμετρο λόγον θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς εὐκολύνει στὸ φραστικὸ φορμάρισμα. Ἡ γλώσσα του ἀν καὶ κάπως συντηρητικὴ στὴ συνολικότητά της μᾶς ἀφίνει μὴν ἀγαθὴ ἐντύπωση.

Ἡράκλειο.

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗΣ

ΕΝΑΣ-ΕΝΑΣ... ΚΙ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ἐνας-ἕνας... Στὸ διήγημα αὐτὸ κάποιος ἄνθρωπος ζεῖ τὶς παλιές του ἀνάμνησεις μέσα σ' ἓνα σπίτι, ποὺ τὸ κατοικοῦσε ἄλλοτε, ὁλόκληρη ἡ οἰκογένειά του, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἕξι ἄνθρώπους, ποὺ ἕνας-ἕνας ἐσβῆσε ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ ἔμεινε καὶ νῦν μόνος καὶ ἐρημος..

Τὸ πιάνο ἔπαιξε... Ἐνας ἀξιωματικὸς καταχραστὴς δίδει ἐσπερίδα στὸ σπίτι του τὴν ἡμέρα τῆς τρίτης ἐπετείου τῶν γάμων του καὶ τῆς ἐορτῆς τῆς γυναίκας του, μένει ὅμως κλειστός στὸ γραφεῖο του καὶ στὴ θέα ἑνὸς ἀστυναικοῦ, ποὺ χτυπάει τὸ κονδὺνι τῆς πόρτας, σκοτώνεται ἐνῶ ἡ γυναίκα του εἰσιεῖ πιάνο στοὺς προσκαλεσμένους.

Ὁ ἄλλος Ἐνας ἄνθρωπος πηγαίνει σὲ μιὰ πόλιν γιὰ πρώτη φορὰ. Οἱ κίποινοι ὅπως τὸν αἰχμαλωτίζουν γιὰ ἕναν ἄλλο γνωστὸ τοῖς καὶ μιὰ γυναίκα γίνεται φίλη του καὶ ἀγοότερα τοῦ παραδίνεται ἕξ ἀπορροῆς τῆς ὁμοιοτήτός του στὸν ἄλλο ποὺ εἶταν ἀγαπητικὸς της.

Αὐτὶ εἶνε μὲ λίγα λόγια τὰ διηγήματα τοῦ τόμου τοῦ κ. Κουκούλα. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ—γνωστότατος λυρικοῦ ποιητῆς—πρώτη φορὰ παρουσιάζει—

ται ὥς διηγηματογράφος. Ἄν λάβει ὅμως κανεῖς ὑπόψη τοῦ τὸν ποιητὴ Κουκούλα θὰ ἐλπίζει πολὺ καλὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τοῦ διηγηματογράφου Κουκούλα. Καὶ τὸ εὐτύχημα εἶνε πὺν οἱ ἐλπίδες τοῦ ἀναγνώστη δὲ διαψεύδονται. Μέσα σὲ τρία διηγήματα ὁ κ. Κουκούλας μᾶς μεταδίνει τι σπάνια καὶ ζηλευτὰ χαρίσματα τοῦ ταλέντου του. Σ' ὅλα βλέπουμε νὰ μᾶς χαϊδεύει ἡ αἰσθητικὴ συγκίνησις πὺν ἀπαιτεῖται γιὰ ἓνα ἀξιόλογο καλλιτεχνικὸ ἔργο.

Ἐν τούτοις ἐγὼ προτιμῶ τὸ πρῶτο. Ἐκκίνη ἡ πνοὴ οἰκειότητος πὺν βασιλεύει σ' ὅλο τὸ διήγημα, ἡ ἰσορροπημένη φράσις, ἡ ψυχολογικὴ δύναμις τοῦ συγγραφέα γύρω στὴ φύσιν τοῦ παιδιοῦ, τὸ ξετύλιγμα τοῦ ἔργου μὲς ἀπὸ πολλοὺς τύπους δευτερεύοντες καὶ τὸ σταμάτημα σὲ μερικοὺς χαρακτηριστικούς, πὺν τοὺς περιβάλλει μὲ ἐξαιρετικὴ στοργή. (Πόπη. Νέλλη. κ.λ.), ἡ χάρις μὲ τὴν ὁποία περιγράφει τὴν ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ὅλ' αὐτὶ δίνον τὴν ἐντύπωση τοῦ καλλιτέχνη. Θὰ ἀντιγράψω ἐδῶ ἓνα-δυὸ μικρὰ ἀποσπάσματα, ἀπὸ τὸ διήγημα αὐτὸ γιὰ νὰ δείξω ὅσα εἶπα παραπάνω :

« Ἦταν ἓνας χαμῶνας βαρὺς, πὺν ἡ « Ἐλπίς » βυθίστηκε στὴ Μαύρη Θάλασσα. Κι ἀφοῦ δὲ σώθηκε κανεῖς, φυσικὰ πὺς ἓνα ἀκόμα φύλλο ἀπὸ τὰ φύλλα μας πῆρε τὸ δρόμο τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τὸ δρόμο τὸν τελειωτικὸν τὸν ἀνεπίστροφο. » (Σελ. 54.)

« Ἐπὶ ἀρχετὸ καιρὸ, ἀφότου φόρεσα τὸ πένθος, αἰσθανόμενον ἓνα εἶδος περηφάνειας σὰ μὲ χαρούμενη ἐπίγνωση ὑπεροχῆς ἀπέναντι τῶν σηματοθητῶν μου καὶ τῶν ξένων γενικί, ὅχι γιὰτὶ πνιγνῆς ὁ ἀδελφός μου, πὺν τόσο πολὺ τὸν ἀγαποῦσα καὶ ἀκόμα τώρα μὲ τόσο πόνον τὸν θυμάμαι, μὲ γιὰτὶ ἀκριβῶς φοροῦσα πένθος, ξέρω κ' ἐγὼ, μὲ μὰυρη τσόχινη ταινία στὸ καπέλλο καὶ μὲ ἄλλη στὸ μανίκι. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ στὴν ἐξωτερικὴ μου ἐμφάνισιν, ἡ ἀμέτοχη ἀπὸ βαθύτερη σημασία, κατάντησε σιγῇ-σιγῇ σὲ ἓνα ἀντιστάθμισμα τοῦ πόνου μου κ' ἄεξα μὲ τὸ νοῦ μου πὺς θὰ φορῶ πάντα πένθος ! » (Σελ. 56).

Πόσο ἀληθινὸ εἶνε, πόσο, ἀλήθεια, τὸ χαίρεται ἡ ψυχὴ μας. Κ' εἶναι ἀληθινὸ γιὰτὶ κρύβει κάτι στιγμὲς πὺν παρόμοιες θὰ ἔχοιμε ζήσει ἢ καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ ζήσουμε ἀνέτως, ἂν δὲν τις ἔχοιμε ζήσει ὡς τώρα.

Στὸ μέρος αὐτὸ θὰ κάνω μιὰ μικροῦλα παρέκβασις ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς κριτικοῦ σημειώματος πὺν δημοσιεύτηκε σὲ μὴν ἡμερησία ἐφημερίδα τοῦ Ἡρακλείου ἀπὸ ἓνα νέον διηγηματογράφου, γιὰ τὸν τόμο αὐτὸ τοῦ κ. Κουκούλα.

Μιλώντας ὁ κριτικὸς γιὰ ἓνα ἔργο καλλιτεχνικὸ βρῆκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνακρινώσκει πὺς τὸ ἔργο αὐτὸ εἶνε ἀληθινὸ, ἐπειδὴ εἶνε ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ συγγραφέα τοῦ ἰδιοῦ, πράγμα πὺν τὸ νοιώθουν μονάχα ὅσοι ξέρουν τὰ ἰδιαιτέρα τῆς ζωῆς του. Αὐτὸ εἶνε κατὰ τὴ γνώμην μου, μεγάλη γκάφα καὶ δὲ θὰ εἶχα παρὰ νὰ τὸν παραπέμψω στὸν Οὐάιλντ, πὺν λέει ξερὰ-ξερά : « Καλλιτέχνης εἶνε ἐκεῖνος πὺν δημιουργεῖ ὁμορφα πράγματα », καὶ θὰ πρόσθετα ἐγὼ : « Χωρὶς νὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ ἐλατήρια πὺν σπρώχνουν τὸν καλλιτέχνη στὴ δημιουργίαν τους. »

« Τὸ πιάνο ἐπαιξε... » εἶνε κατώτερο τοῦ προηγουμένου, ἐν τούτοις τὸ διακρίνει μιὰ ψυχολογικὴ γραμμὴ πέρα ὡς πέρα μετοχημένη.

« Ὁ ἄλλος » πάλι εἶνε ἓνα διήγημα μὲ ὁμορφο σαφὲς, θὰ συμφωνήσω ὅμως μὲ τὸν κριτικὸ ἐνὸς Χανιώτικου περιοδικοῦ, πὺν λέει πὺς δὲν εἶναι ἀληθινὸ καὶ πὺς τέτοιες ὁμοιότητες δὲν ἀπαντιοῦνται παρὰ σὲ ἀστυνομικά

δελτία καὶ σὲ κινηματογράφους.

Γενικὴ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κουκούλα μᾶς ἄφησε τὴν καλύτερην ἐντύπωσιν. Καὶ εἴμαστε βέβαιοι πὼς σὲ προσερχῇ ἔργα θὰ βοηθοῦμε στὴ θέσιν νὰ θανύμασθαι ἓνα δυνατό διηγηματογραφικὸν ταλέντο, γιατί ὁ κ. Κουκούλας δὲν εἶνε ἀπὸ κείνους ποὺ ἀφήνουνε τὰ πνευματικὰ τους χαρίσματα ἀνεκμετάλλευτα. Καὶ τὴν πεποίθησιν αὐτὴν τὴν δυναμώνει ἡ δραματικώτατη λύσις καὶ τῶν τριῶν διηγημάτων, ποὺ ὡς σήμερον εἴχομεν δεῖ.

Τ. ΚΡΗΤΙΚΟΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Τῇ συγκμῇ ποὺ τὸ τεῦχος δίδεται στὴν κυκλοφορίᾳ μᾶς μεταδίδεται ἡ πληροφορία πὼς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου, ἔπειτα ἀπὸ σύσκεψιν, ἔκρινε καταλληλότερον καὶ ἐνοικίασε τὸ πρῶνον Δοκεῖον Ἑλληνίδων στὴν λεωφόρον Χιλέπας—Συντοκία Μπόλαρη.

Ἐπίσης παρεκλήθημεν νὰ ἀναγγείλομε τὴν ἑναρξιν τῆς λειτουργίας τῆς ΠΑΗΡΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ὑπὸ τὴν ἐκλεκτὴν καθηγεσίαν τῶν διακεκριμένων Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν, Κας Φ. Καλοῦσης, Δος Κ. Σήφρακα καὶ Κου Δ. Κοκοτσάκη. Εἰς τὴν σχολὴν αὐτὴν θὰ λειτουργήσῃ κατὰ τὸ σύστημα τῶν προτύπων Εὐρωπαϊκῶν Καλλιτεχνικῶν Σχολῶν, θὰ διδάσκονται, ὅπως εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος ἀναγγείλαμε, ὅλα τὰ εἰδικὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ μαθήματα τῆς Ζωγραφικῆς καὶ τῆς Πλαστικῆς Τέχνης. Δίδονται 70 καὶ 50 διὰ τὴν Ζωγραφικὴν καὶ 100 διὰ τὴν Γλυπτικὴν. Ἐγγραφὰι ἀρχίζουσιν στίς 15 τοῦ τρ. μηνὸς 5—6 μ. μ. σὲ ὁλοκλήρῳ τοῦ Συνδέσμου. Ἐκεῖ δίδονται καὶ περὶσσότερες πληροφορίες.

Ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος Χ. Γανιάρη καὶ Σία, Σοφοκλέους 3, συνεχίζοντας τίς καλλιτεχνικὰς ἐκδόσεις του, ἐκλεκτικὸς εἰς γοῦστο, κατήρτησε καὶ βιβλιοθήκην μικρῶν ἀριστουργημάτων, καὶ ἄρχισε μὲ τὴν Μινιὸν τοῦ Γκαίτε, Ναῖς Μικροπλάν τοῦ Ζολᾶ, Γυναικὰ ἑνὸς ἄλλου τοῦ Ντοστογιέβσκη, τὸ Γαλίζιο ποιητῆ τοῦ Μαίτεργλιχ, τῆς Τύχης τῆ Γραμμέναν τοῦ Καμπούπογλου. Συγκιντρώνοντας περὶ τίς 100 ἐκδόσεις ὁ οἶκος Γανιάρη, μὲ τὸ ὀρατὸν ἰδανικὸν τῆς ἐξάπλωσιν τοῦ βιβλίου στὴν Ἑλλάδα θέτει στὴν διάθεσιν ἐκείνων ποὺ ἐπιθυμοῦν βιβλία ἀξίας 200, 300, 400, 500 δραχμῶν, μὲ μηνιαίας δόσεις 20, 30, 40 καὶ 50 δραχ.

ΑΓΑΠΑΤΕ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Ὁ ἀλόγιστος παρήγορος φίλος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ποὺ ἐμπιστος, εἶνε τὸ βιβλίον. Ἀγαπήσατε ἐπὶ πλέον τὸ Ἑλληνικὸν βιβλίον. Ἐτσι βοηθᾶτε καὶ ὑποστηρίζετε τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην, ποὺ εἶνε ὅλα τὰ δικαιώματα μᾶς ἐξαιρετικῆς θέσης μέσα εἰς τὴν παγκόσμιαν πνευματικὴν κίνησιν.

ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΧΑΡΙΤΑΚΗ ΠΩΛΟΓΙΩΡΓΗ ΚΟΞΗ

ΕΚΤΕΛΕΙΤΑΙ ΠΑΣΑ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΠΩΛΗΣΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

